

Ruta Šenberga

Zinātniskie
personālie
bibliogrāfiskie
rādītāji

28774

2000-4
L 121

L
0/6

Latvijas Universitāte
Filoģoģijas fakultāte

UDK 016.929.001
56 470

Latvijas Universitāte
Filoģoģijas fakultāte
Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa

Ruta Šenberga

Zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji

1. Personālie bibliogrāfiskie rādītāji	28
1.1. Autors	30
1.2. Hronoloģiskie rādītāji	35
1.3. Tematiskie rādītāji	40
1.4. Hronoloģiski un tematiski rādītāji	45
2. Bibliogrāfiskie rādītāji	48
2.1. Personālie bibliogrāfiskie rādītāji	50
2.2. Bibliogrāfiskie rādītāji	55
2.3. Bibliogrāfiskie rādītāji	60
2.4. Bibliogrāfiskie rādītāji	65
2.5. Bibliogrāfiskie rādītāji	70
2.6. Bibliogrāfiskie rādītāji	75
2.7. Bibliogrāfiskie rādītāji	80
2.8. Bibliogrāfiskie rādītāji	85
2.9. Bibliogrāfiskie rādītāji	90
2.10. Bibliogrāfiskie rādītāji	95
2.11. Bibliogrāfiskie rādītāji	100
2.12. Bibliogrāfiskie rādītāji	105
2.13. Bibliogrāfiskie rādītāji	110
2.14. Bibliogrāfiskie rādītāji	115
2.15. Bibliogrāfiskie rādītāji	120
2.16. Bibliogrāfiskie rādītāji	125
2.17. Bibliogrāfiskie rādītāji	130
2.18. Bibliogrāfiskie rādītāji	135
2.19. Bibliogrāfiskie rādītāji	140
2.20. Bibliogrāfiskie rādītāji	145
2.21. Bibliogrāfiskie rādītāji	150
2.22. Bibliogrāfiskie rādītāji	155
2.23. Bibliogrāfiskie rādītāji	160
2.24. Bibliogrāfiskie rādītāji	165
2.25. Bibliogrāfiskie rādītāji	170
2.26. Bibliogrāfiskie rādītāji	175
2.27. Bibliogrāfiskie rādītāji	180
2.28. Bibliogrāfiskie rādītāji	185
2.29. Bibliogrāfiskie rādītāji	190
2.30. Bibliogrāfiskie rādītāji	195
2.31. Bibliogrāfiskie rādītāji	200
2.32. Bibliogrāfiskie rādītāji	205
2.33. Bibliogrāfiskie rādītāji	210
2.34. Bibliogrāfiskie rādītāji	215
2.35. Bibliogrāfiskie rādītāji	220
2.36. Bibliogrāfiskie rādītāji	225
2.37. Bibliogrāfiskie rādītāji	230
2.38. Bibliogrāfiskie rādītāji	235
2.39. Bibliogrāfiskie rādītāji	240
2.40. Bibliogrāfiskie rādītāji	245
2.41. Bibliogrāfiskie rādītāji	250
2.42. Bibliogrāfiskie rādītāji	255
2.43. Bibliogrāfiskie rādītāji	260
2.44. Bibliogrāfiskie rādītāji	265
2.45. Bibliogrāfiskie rādītāji	270
2.46. Bibliogrāfiskie rādītāji	275
2.47. Bibliogrāfiskie rādītāji	280
2.48. Bibliogrāfiskie rādītāji	285
2.49. Bibliogrāfiskie rādītāji	290
2.50. Bibliogrāfiskie rādītāji	295
2.51. Bibliogrāfiskie rādītāji	300
2.52. Bibliogrāfiskie rādītāji	305
2.53. Bibliogrāfiskie rādītāji	310
2.54. Bibliogrāfiskie rādītāji	315
2.55. Bibliogrāfiskie rādītāji	320
2.56. Bibliogrāfiskie rādītāji	325
2.57. Bibliogrāfiskie rādītāji	330
2.58. Bibliogrāfiskie rādītāji	335
2.59. Bibliogrāfiskie rādītāji	340
2.60. Bibliogrāfiskie rādītāji	345
2.61. Bibliogrāfiskie rādītāji	350
2.62. Bibliogrāfiskie rādītāji	355
2.63. Bibliogrāfiskie rādītāji	360
2.64. Bibliogrāfiskie rādītāji	365
2.65. Bibliogrāfiskie rādītāji	370
2.66. Bibliogrāfiskie rādītāji	375
2.67. Bibliogrāfiskie rādītāji	380
2.68. Bibliogrāfiskie rādītāji	385
2.69. Bibliogrāfiskie rādītāji	390
2.70. Bibliogrāfiskie rādītāji	395
2.71. Bibliogrāfiskie rādītāji	400
2.72. Bibliogrāfiskie rādītāji	405
2.73. Bibliogrāfiskie rādītāji	410
2.74. Bibliogrāfiskie rādītāji	415
2.75. Bibliogrāfiskie rādītāji	420
2.76. Bibliogrāfiskie rādītāji	425
2.77. Bibliogrāfiskie rādītāji	430
2.78. Bibliogrāfiskie rādītāji	435
2.79. Bibliogrāfiskie rādītāji	440
2.80. Bibliogrāfiskie rādītāji	445
2.81. Bibliogrāfiskie rādītāji	450
2.82. Bibliogrāfiskie rādītāji	455
2.83. Bibliogrāfiskie rādītāji	460
2.84. Bibliogrāfiskie rādītāji	465
2.85. Bibliogrāfiskie rādītāji	470
2.86. Bibliogrāfiskie rādītāji	475
2.87. Bibliogrāfiskie rādītāji	480
2.88. Bibliogrāfiskie rādītāji	485
2.89. Bibliogrāfiskie rādītāji	490
2.90. Bibliogrāfiskie rādītāji	495
2.91. Bibliogrāfiskie rādītāji	500
2.92. Bibliogrāfiskie rādītāji	505
2.93. Bibliogrāfiskie rādītāji	510
2.94. Bibliogrāfiskie rādītāji	515
2.95. Bibliogrāfiskie rādītāji	520
2.96. Bibliogrāfiskie rādītāji	525
2.97. Bibliogrāfiskie rādītāji	530
2.98. Bibliogrāfiskie rādītāji	535
2.99. Bibliogrāfiskie rādītāji	540
2.100. Bibliogrāfiskie rādītāji	545

Rīga, 2000

UDK 016:929.001
Še 470

Šenberga R. Zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji / Ruta Šenberga; Latvijas Universitāte. Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļa. – Rīga, 2000. -163 lpp.

Mācību grāmata "Zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji" ir pirmais pētījums speciālajā bibliografēšanas metodikā, kas Latvijā līdz šim nav apcerēta. Grāmatā sistematizēti un analītiski, akcentējot letonikas problemātiku, iztirzāti biobibliogrāfisko rādītāju sagatavošanas, novērtēšanas un izmantošanas teorētiskie un praktiskie aspekti. Vienlaikus aplūkoti arī galvenie bibliografēšanas vispārīgie jautājumi. Bibliografēšanas metožu labākai izpratnei teorētiskās vielas izklāsts ilustrēts ar konkrētiem piemēriem.

Mācību grāmata adresēta Bibliotēkzinātnes un informācijas bakalaura programmas studentiem kursa "Zinātniskās bibliogrāfijas pārvaldība", kā arī saskarīgo kursu "Informācijas avoti: I, II, III", "Novadpētniecības teorija", "Letika" pilnvērtīgai apguvei. Tā noderīga studiju, bakalaura un maģistra darbu izstrādē.

Izdevumu var izmantot arī Latvijas bibliotēku un citu iestāžu bibliotekāri un bibliogrāfi, novadpētnieki, kā arī citi interesenti.

Recenzente Solveiga Skotele, M. Sci. Soc.

Aptiprināts Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļas sēdē 1999. gada 18. jūnijā, prot. Nr.13

ISBN 9984-661-03-2

© Latvijas Universitāte, 2000

© Ruta Šenberga, 2000

SATURS

1.	Personālo bibliogrāfisko līdzekļu nozīme, to veidi, sastādīšanas metodikas apgušanas nepieciešamība.....	6
2.	Temata izvēle un tā pamatojums.....	9
2.1.	Temata izvēles vispārīgie jautājumi.....	9
2.2.	Temata pamatojums un tā bibliogrāfiskās apgādātības noskaidrošanas avoti.....	12
2.3.	Citi temata izvēles nosacījumi.....	17
3.	Temata izpēte.....	18
3.1.	Autora uzvārds.....	18
3.2.	Svarīgākie personas biogrāfiskie dati.....	20
3.3.	Personas darbības izpēte.....	21
3.3.1.	Pirmā publikācija un citi pirmie radošās darbības pieteikumi.....	21
3.3.2.	Personas darbības jomas, nozīmīgākie sasniegumi un to novērtējums sabiedrībā.....	22
3.4.	Personas biogrāfijas un darbības izpētes avoti.....	28
4.	Bibliogrāfiskā rādītāja prospekta sastādīšana.....	35
5.	Bibliogrāfiskā rādītāja nolūks un lasītāju adresējums.....	38
6.	Materiālu sastāvs un atlases kritēriji.....	39
6.1.	Autorība.....	39
6.2.	Hronoloģiskās robežas.....	44
6.3.	Tematiskās robežas.....	47
6.4.	Hronoloģisko un tematisko robežu saskaņošana.....	48
6.5.	Temata norobežošana.....	50
6.6.	Materiālu sastāvs.....	52
6.6.1.	Personas darbi.....	53

6.6.2.	Literatūra par personu	63
6.7.	Materiālu atlases kritēriji.....	68
6.7.1.	Dokumentu veidi.....	68
6.7.2.	Valodas un izdošanas vietas.....	70
6.7.3.	Pilnīguma pakāpe.....	71
7.	Materiālu apzināšanas avoti.....	73
7.1.	Vispārīgās prasības avotu izvēlei.....	73
7.2.	Bibliogrāfiskie līdzekļi un uzziņu izdevumi... ..	77
7.3.	Literārie avoti.....	80
7.4.	Bibliotēku katalogi un kartotēkas.....	85
7.5.	Datu bāzes.....	87
7.6.	Citi avoti.....	87
8.	Materiālu meklēšana, pārbaude <i>de visu</i> , anotēšana un atlase.....	90
8.1.	Materiālu apzināšana.....	90
8.2.	<i>De visu</i> princips.....	96
8.3.	Anotēšana.....	97
8.4.	Bibliogrāfiskā apraksta īpatnības.....	99
8.5.	Materiālu atlase.....	102
8.6.	Darba kartotēka. Izskatīto avotu kartotēka.....	102
9.	Materiālu grupēšana un kārtošana.....	105
9.1.	Materiālu grupēšana rakstnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos.....	108
9.1.1.	Personas darbi.....	108
9.1.2.	Literatūra par personu.....	110
9.2.	Materiālu grupēšana zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos.....	114
9.3.	Materiālu kārtojums nodaļu ietvaros.....	115
10.	Uzziņu un metodiskā aparāta sagatavošana.....	117
10.1.	Palīgrādītāji.....	117
10.1.1.	Personu palīgrādītājs.....	117
10.1.2.	N. darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs.....	122
10.1.3.	Priekšmetu palīgrādītājs.....	128

10.2. Izmantoto avotu saraksts.....	130
10.3. Aprakstos lietotie saīsinājumi.....	131
10.4. Bibliogrāfiskā rādītāja teksta daļa.....	131
10.4.1. Priekšvārds.....	131
10.4.2. Biogrāfiskā apcere.....	134
10.4.3. Avotu un literatūras apskats.....	135
10.5. Bibliogrāfiskā rādītāja struktūra. Satura rādītājs.....	137
11. Rediģēšana un iekārtojums.....	138
Nobeigums.....	141
Avotu un izmantotās literatūras saraksts.....	142
Pielikumi.....	157

1. PERSONĀLO BIBLIOGRĀFISKO LĪDZEKĻU NOZĪME, TO VEIDI, SASTĀDĪŠANAS METODIKAS APGŪŠANAS NEPIECIEŠAMĪBA

Katrs cilvēks ir īpatnēja, vienreizēja pasaule. Milzīga tautas bagātība ir izcilas personības, un tā var lepoties ar saviem talantiem. Ievērojami valsts un sabiedriskie darbinieki būtiski ietekmē vēstures gaitu un cilvēku likteņus. Literatūras, mākslas un zinātnes darbinieku radošā darbība veido novada, valsts, visas cilvēces kultūrvēsturi.

Lai vispusīgi pētītu un izvērtētu ievērojamu personību darbību, izmantotu viņu darba rezultātus, nepieciešami zinātniskie bibliogrāfiskie rādītāji, kuros apkopotas pilnīgas, drošas, sistematizētas ziņas par publikācijām. Personības dzīvi un darbību vispilnīgāk atspoguļo zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji, kuros apkopoti personas (turpmāk lietojot arī apzīmējumu N., ar to nosacīti saprotot konkrētas personas vārdu un uzvārdu) darbi un literatūra par viņu. Ja tajos ievietota arī personas biogrāfiskā apcere, šos bibliogrāfiskos līdzekļus saucam par biobibliogrāfiskajiem rādītājiem. Tie ir visizplatītākais personālo bibliogrāfisko rādītāju paveids. Šādi rādītāji visvairāk noderīgi personas dzīves un darbības izpētē. Praksē sastopami vēl citi personālo bibliogrāfisko līdzekļu paveidi:

- "Personas darbu rādītāji" (apkopotas tikai darbu publikācijas);
- "Literatūra par personu" (apkopotas tikai publikācijas par dzīvi un darbību).

Sabiedrības un zinātnes attīstību virza un ietekmē, literārajā un mākslas procesā piedalās ne tikai izcilas personības, bet arī

simtiem un tūkstošiem citu spējīgu, redzamu sabiedrisko un radošo darbinieku un zinātnieku. Vēsturiskajos un mūsdienu procesu pētījumos nepieciešams izvērtēt arī viņu ieguldījumu, noteikt viņu vietu un nozīmi, salīdzināt ar priekšgājēju un laikabiedru veikumu. Sastādīt personālos bibliogrāfiskos rādītājus visiem, kas devuši kaut cik vērā ņemamu ieguldījumu sabiedrības attīstības veicināšanā, tās zinātnē un kultūrā, nav iespējams un nav arī vajadzīgs.

Bibliogrāfijas teorijā un praksē ir nostiprinājusies atziņa, ka atsevišķus fundamentālus retrospektīvos personālos bibliogrāfiskos rādītājus lietderīgi sastādīt tikai *izcilākajām* personībām, tikai *ievērojamākajiem* nācijas sabiedriskajiem, zinātnes un kultūras darbiniekiem. Pārējo dažādu nozaru zinātnieku un radošo darbinieku dzīvi un daiļradi lietderīgi atspoguļot:

- biobibliogrāfiskajās vārdnīcās vai
- visas nozares (par nozari kopumā) bibliogrāfiskajos rādītājos, kur vispārīgajai nodaļai seko personālijas.

Arī novadpētniecībā noderīgākas ir ievērojamo novadnieku biobibliogrāfiskās vārdnīcas vai universālie rādītāji par novadu (piemēram, "Mans dzimtais novads"), ietverot tajos personālijas, nevis personālie rādītāji par atsevišķām personībām.

Mācību grāmata "Zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji" (*adresēta* Bibliotēkzinātnes un informācijas bakalaura programmas studentiem kursa "Zinātniskās bibliogrāfijas pārvaldība" apgūšanai. Šajā kursā vispusīgi un padziļināti tiek aplūkoti zinātnisko personālo bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanas metodika, jo:

- tādējādi tiek apgūta speciālās bibliografēšanas pamatmetodika;

- tas ir pamats sarežģītāku bibliogrāfisko līdzekļu (biobibliogrāfisko vārdnīcu, visas nozares (par nozari kopumā) bibliogrāfisko rādītāju, kā arī novadpētniecības rādītāju "Mans dzimtais novads") metodisko īpatnību izprašanā.

Izdevums palīdzēs topošajiem bibliogrāfiem izstrādāt tos studiju, bakalaura un maģistra darbus, kas tiek veidoti kā personālie bibliogrāfiskie rādītāji.

Darbu var izmantot arī visi Latvijas bibliotēku un citu iestāžu bibliogrāfi, kas nodarbojas ar zinātnisko personālo bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanu.

Izklāstot bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanas metodiku, galvenā uzmanība pievērsta letonikas tematikai. Īpaši akcentēta rakstnieku personālo bibliogrāfisko rādītāju izstrāde, jo daiļliteratūras un literatūrzinātnes bibliogrāfijā tie ir galvenais bibliogrāfisko līdzekļu veids, un tiem ir vislielākais īpatsvars kopējā nozares bibliogrāfisko darbu klāstā.

Iegūtās zināšanas un prasmes būs noderīgas ne tikai jaunu bibliogrāfisko līdzekļu sastādīšanā, bet palīdzēs arī profesionāli novērtēt, recenzēt un izmantot jau iznākušos bibliogrāfiskos darbus. Bibliografēšanas speciālās metodikas pārzināšana noderīga, veidojot un izmantojot nacionālās datu bāzes par agrāko gadu publikācijām, arī valsts un novada ievērojamu cilvēku bibliogrāfiskās datu bāzes.

Domājams, ka nākotnē pilnībā "neatmirs" iespiestie bibliogrāfiskie rādītāji. Ārzemju pieredze rāda, ka lietotājs svarīgāko nozares bibliogrāfisko informāciju var saņemt gan tradicionālajā (t.i., iespiesto rādītāju), gan elektroniskajā formātā. Katram no tiem izmantošanā ir savas priekšrocības un trūkumi. Katrā konkrētā gadījumā lietotājs var izvēlēties savām informacionālajām vajadzībām un individualitātei piemērotāko

formātu. Līdztekus jau esošajām un topošajām datu bāzēm Latvijā nākotnē būs nepieciešami, tātad sastādāmi:

- fundamentāli visas nozares rādītāji,
- biobibliogrāfiskās vārdnīcas (galvenokārt literatūrzinātnē, novadpētniecībā),
- zinātniskie vai pamatliteratūras rādītāji novadpētniecībā "Mans dzimtais novads",
- personālie rādītāji par izcilām personībām (galvenokārt rakstniecībā).

Darba izstrādei izmantota pieejamā ārzemju metodiskā literatūra [81, 123.-133. lpp; 82], uzzīņu un bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji un ceļveži [22-28], kritiski izvērtētas agrāko gadu mācību grāmatas [83; 84]. Piedāvāto metodisko risinājumu pamatā ir vispusīga un padziļināta publicēto personālo bibliogrāfisko rādītāju analīze un izvērtēšana, kā arī darba gados iegūtā pieredze, vadot studentu studiju, bakalaura un maģistra darbus, kā arī diplomdarbus Bibliotēkzinātnes un informācijas zinātnes nodaļā [dažus no tiem sk.: 74-79].

2. TEMATA IZVĒLE UN TĀ PAMATOJUMS

2.1. Temata izvēles vispārīgie jautājumi

Izvēloties personālā bibliogrāfiskā rādītāja tematu, jāņem vērā *personas* (radošās profesijas pārstāvja, zinātnieka, sabiedriskā darbinieka) *darbības joma, tās specifika, pētnieciskā darba vajadzības un īpatnības* dažādās nozarēs. Bibliogrāfiskie rādītāji visvairāk nepieciešami nozarēs, kur ievērojamas personības radošās darbības rezultāts tiek fiksēts ar iespīestā vārda palīdzību, kur pētnieciskais darbs balstās uz

esošo publikāciju plašu izmantošanu un izpēti. Ļoti spilgti tas izpaužas literatūrzinātnē. Literatūras vēsturi un mūsdienu literāro procesu veido atsevišķu rakstnieku daiļrade. Lai uzrakstītu patiesu un objektīvu literatūras vēsturi, vispusīgi jāizpēta dažādu paaudžu rakstnieku devums sava laika literārajā procesā, jānovērtē viņu ieguldījums tautas kultūrā. Tādēļ viens no galvenajiem literatūrzinātnieku darba virzieniem ir atsevišķu literātu dzīves un daiļrades izpēte – gan kopumā, gan žanru, problēmu, atsevišķu sacerējumu un to dažādo publikāciju aspektā. Šo darbu nevar paveikt bez bibliogrāfisko līdzekļu izmantošanas. Ja to nav, literatūrzinātniekam līdztekus pētnieciskajam darbam jāveic patstāvīgi bibliogrāfiskie meklējumi. Rakstnieku darbu bibliogrāfiskie rādītāji ļoti vajadzīgi, gatavojot viņu kopotu rakstu zinātniskos izdevumus, jo to sastādītājam(-iem) nepieciešamas pilnīgas, pārbaudītas ziņas par visiem publicētajiem tekstiem.

Daudz šķēpu ir laužts par zinātnieku (vēsturnieku, juristu, fiziķu, ķīmiķu, biologu u.c.) personālo bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanu. Daļa teorētiķu un praktiķu tos noliedz, citi turpretī gadu desmitiem ilgi strādā pie personālo rādītāju sastādīšanas. Lai minam Latvijā pazīstamās sērijas “Latvijas zinātnieki” (Latvijas Akadēmiskā bibliotēka), “Latvijas Universitātes zinātnieki” (Latvijas Universitātes Bibliotēka), “Rīgas Tehniskās Universitātes zinātnieki” (Rīgas Tehniskās Universitātes bibliotēka), nesen aizsāktā “Latvijas vēsturnieki” (Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts).

Ievērojamāko zinātnieku biobibliogrāfiskie rādītāji:

- vispirms liecina par konkrētā zinātnieka aktivitātēm;
- vienlaikus tie ir ieguldījums valstspētniecībā un novadpētniecībā, jo sistematizētā veidā uzskatāmi parāda zinātnieka devumu valsts un nācijas zinātniskās domas

attīstībā, savas darbavietas (zinātniskā institūta, augstskolas) zinātniskajā darbībā;

- tie palīdz pasaules zinātniekiem, kas darbojas noteiktā zinātnes virzienā, iegūt kompaktu informāciju par kolēģa idejām un pētījumu rezultātiem, izvērtēt konkrētā zinātnieka zinātnisko darbību pasaules zinātnes kontekstā;
- tie noderīgi zinātnes vēstures pētījumos.

Taču prakse ir pierādījusi, ka zinātnieku biobibliogrāfiskajiem rādītājiem ir samērā šaurs lietotāju loks. Literatūrzinātnes pētījumos dominē personālā tematika. Citu zinātņu nozaru pētījumiem turpretī pārsvarā raksturīga tematiskā ievirze, tātad sekmīgam darbam nepieciešamas *dažādu* autoru publikācijas par attiecīgo problēmu. Šādu informāciju nespēj sniegt personālie rādītāji. Šim nolūkam visnoderīgākie ir visas nozares (plašā tematiskā aptvēruma dēļ) tiem gan ir izlases raksturs) un tematiskie (tos turpmāk acīmredzot sekmīgi aizstās datu bāzu izmantošana) bibliogrāfiskie rādītāji.

Zinātniskos kopotus rakstus parasti izdod ievērojamiem klasiķiem, kuru daiļrades ceļš jau noslēdzies. Arī citus plaša aptvēruma kopotus rakstus ar komentāriem visbiežāk izdod rakstniekiem, kam jau ir paliekama vieta kultūrvēsturē. Bet kā ir ar zinātniskajiem biobibliogrāfiskajiem rādītājiem? Vai ir attaisnojusies prakse izdot biobibliogrāfiskos rādītājus zinātņu doktoriem, profesoriem atkārtoti, piemēram, viņu 50., 60., 70. gadu dzimšanas gadā?

Padomāsim par akadēmiķa E.Grēna vārdiem:

“Nolēmu atkāpties no tradicionālās prakses lūgt kādu no saviem kolēģiem un tuvākajiem līdzgaitniekiem uzrakstīt manu biogrāfisko apcerējumu šim nedaudz dīvainajam izdevumam – biobibliogrāfijai vēl pie dzīvības un veselības esošam zinātniekam. Interesanti, kā vajadzētu pareizāk rīkoties ar

manas personas popularizēšanu, ja es sadomātu nodzīvot nu teiksim līdz kādiem gadiem deviņdesmit. Cik atkārtotus un papildinātus biobibliogrāfijas izdevumus būtu jāizdod, kurus es laiku pa laiku pats varētu pāršķirstīt un atcerēties. Jo kurš gan vēl cits šādus sacerējumus vispār lasa un studē?" [55, 15.lpp.]. Šos vārdus rakstījis izcils zinātnieks, viens no biežāk citētajiem 700 Latvijas autoriem dabaszinātnēs (pirmā vietā bioloģijā pēc J.Gārfileda "Science Citation Index" 1986.-1990. g. [55, 5.lpp.]).

Personālie bibliogrāfiskie rādītāji par izcilām personībām, īpaši rakstniekiem, ir nepieciešami, tiem ir sava vieta bibliogrāfisko rādītāju sistēmā. Taču, pirms ķerties pie šāda darba, jāpārdomā nozares un informacionālo vajadzību specifika, jāapsver, vai atmaksāsies ieguldītie pūliņi.

2.2. Temata pamatojums un tā bibliogrāfiskās apgādātības noskaidrošanas avoti

Tāpat kā jebkura, arī personālā bibliogrāfiskā rādītāja temata izvēles pamatojums (resp., izstrādes nepieciešamība) ietver divus galvenos nosacījumus:

- 1) *temata aktualitāte, t.i.:*
 - a) izvēlētas personas (valstsvīra un sabiedriskā darbinieka, literāta, mākslinieka, zinātnieka u.c.) vieta un nozīme nacionālajā un pasaules vēsturē, zinātnē un kultūrā;
 - b) nepieciešamība apgūt, izvērtēt un izmantot šīs personības veikumu zinātniskiem un praktiskiem nolūkiem;
- 2) *temata nepietiekamais bibliogrāfiskais nodrošinājums*, citiem vārdiem sakot, par attiecīgo personu nav labu, mūsdienu prasībām atbilstošu bibliogrāfisko rādītāju.

Temata bibliogrāfiskās apgādātības līmeni noskaidro pašā darba sākumā, lai:

- 1) nedublētu kāda cita sastādītāja vai sastādītāju kolektīva labi paveikto darbu;
- 2) izlemtu, būt vai nebūt jaunam bibliogrāfiskajam rādītājam par iecerēto tematu;
- 3) pareizi noteiktu plānojamā bibliogrāfiskā rādītāja metodiskos risinājumus.

Pieredzējušiem bibliogrāfiem, kas labi pārzina savas nozares bibliogrāfisko nodrošinājumu, bibliogrāfiskās apgādātības izpēte neprasa daudz laika un pūļu. Iesācējiem bibliogrāfiem un studentiem šī jautājuma studijas nereti sagādā diezgan lielas grūtības. Viņiem nav skaidrs, ko, kur un kā meklēt, ko iesākt ar iegūtajām ziņām.

Vispirms rūpīgi apzina visus tematam atbilstošos bibliogrāfiskos līdzekļus – ne tikai atsevišķi izdotos bibliogrāfiskos rādītājus, bet arī dažādām publikācijām (apkopojošiem pētījumiem, monogrāfijām, zinātniskajiem rakstiem) pievienotos un dažādos izdevumos (kopotos rakstos, darbu izlasēs, seriālizdevumos) ievietotos literatūras sarakstus. Ar tiem iepazīstas un noskaidro bibliogrāfiskā līdzekļa:

- tematiskās robežas (ietverti tikai rakstnieka daiļdarbi; uzrādīti rakstnieka darbi un to tulkojumi; uzrādīti rakstnieka darbi un literatūra par viņu u.tml.);
- hronoloģiskos ietvarus (piemēram, no rakstnieka pirmās publikācijas 1920. gadā līdz 1935. gada 1. janvārim; no zinātnieka pirmās publikācijas 1950. gadā līdz 1998. gada 31. decembrim);
- materiālu atlases principus:
 - ° publikāciju tipi un veidi (tikai zinātniskie darbi; tikai grāmatas; grāmatas, žurnālu un krājumu raksti);

- ° izdošanas vieta (tikai Latvijā publicētie darbi; Latvijā un bijušajā PSRS publicētie darbi; Latvijā un ārzemēs publicētie darbi);
- ° pilnīguma pakāpe (visa apzinātā literatūra; nozīmīgākās publikācijas);
- grupēšanas un kārtošanas principus (visas publikācijas izkārtotas hronoloģiski; dots alfabētisks darbu saraksts; rakstnieka daiļdarbi sagrupēti pa žanriem, to ietvaros materiāls sakārtots hronoloģiski);
- palīgrādītājus (nav doti; ir tikai autoru alfabētiskais palīgrādītājs);
- bibliogrāfiskā apraksta precizitāti (doti visi elementi; rakstiem nav uzrādītas lappuses; rakstiem norādīti vienīgi autori);
- apjomu (10 nos.; 125 nos.).

Dažas biežāk sastopamās situācijas:

- 1) zinātniskie bibliogrāfiskie rādītāji nav izdoti, ir vienīgi ieteicamās literatūras rādītāji (piemēram, par I.Ziedoni);
- 2) esošie bibliogrāfiskie līdzekļi neaptver visu personas darbību un literatūru par viņu, nav bibliografēti materiāli:
 - a) par kādu hronoloģisko periodu (piemēram, nav uzrādītas Latvijas Republikas 20.-30.gadu publikācijas – sk. sērijā “Padomju Latvijas aktieri – PSRS Tautas skatuves mākslinieki” izdotos biobibliogrāfiskos rādītājus “Alfreds Amtmanis-Briedītis” [48], “Lilita Bērziņa” [50], “Jānis Osis” [62], “Eduards Smiļģis” [66];
 - b) par kādu darbības jomu (piemēram, apkopoti tikai rakstnieka literārie darbi, nav bibliografēti viņa raksti, tulkojumi, dziesmas ar viņa vārdiem);
 - c) apkopoti tikai personas darbi, bet nav apzināta literatūra par viņas dzīvi un darbību;

- d) izdotajos rādītājos ietverta tikai Latvijā un bijušajā PSRS izdotā literatūra, nav ārzemju publikāciju;
- 3) sastādītie bibliogrāfiskie līdzekļi ir izstrādāti neprofesionāli:
- a) tie pietiekoši pilnīgi neaptver personas darbību (darbā ir daudz izlaidumu, nav izmantoti vairāki nozīmīgi avoti);
 - b) darbā ir daudz kļūdu, neprecizitāšu, nav ievēroti bibliogrāfiskā apraksta noteikumi;
 - c) nav pievienoti palīgrādītāji u.c.

Sastādīto bibliogrāfisko materiālu analīze ļauj spriest par to raksturu, kvalitāti, izmantošanas iespējām. Pēc bibliogrāfiskās apgādātības līmeņa novērtēšanas var izlemēt:

- vai iecerētais darbs būs pirmais plašākais bibliogrāfiskais rādītājs par attiecīgo personu;
- vai tas turpinās un papildinās kādu citu, varbūt vairākus agrāk sastādītos bibliogrāfiskos līdzekļus.

Sīkāku bibliogrāfisko materiālu analīzi un izvērtēšanu nolūkā apgūt pieredzi vai arī mācīties no pieļautajām kļūdām var veikt, studējot tematu un izstrādājot prospektu.

Galvenie temata bibliogrāfiskās apgādātības noskaidrošanas avoti ir jaunākie un pilnīgākie retrospektīvie *bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji*. Bibliogrāfiskie līdzekļi parasti pilnīgāk tiek uzrādīti nozares izdevumos, ja to nav – izmanto universālos bibliogrāfisko līdzekļu rādītājus. Jaunākos materiālus meklējam kārtējos nacionālās bibliogrāfijas rādītājos.

Izstrādājot bibliogrāfiskos darbus par *letonikas* tematiku, galvenie temata bibliogrāfiskā nodrošinājuma noskaidrošanas avoti ir šādi universālie bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji:

- 1) "*Bibliogrāfisko palīglīdzekļu rādītājs par Latvijas PSR, [1772-1972]*", [22],
- 2) "*Bibliogrāfiskie līdzekļi par Latviju : 2. sēj. : (1973-1985)*" [23].

Otrais rādītājs iezīmīgs ar to, ka tā pielikumā ir uzrādīti materiāli, kuri dažādu iemeslu dēļ nav uzņemti iepriekšējā. Tie galvenokārt ir 20.-30. gados Latvijā iznākušie darbi, latviešu trimdas un citi ārzemēs izdotie bibliogrāfiskie līdzekļi.

- 3) "*Bibliogrāfiskie līdzekļi par Latviju : 3. sēj. : (1986-1990)*" [23].
- 4) "*Bibliogrāfiskie līdzekļi par Latviju : 4. sēj. : (1991-1995)*" [23].

Četri vērtīgie darbi kopumā visai pilnīgi aptver nozīmīgākos bibliogrāfiskos līdzekļus par letonikas tematiku, kas publicēti no 1772. līdz 1995. gadam, un ir uzskatāmi par ikviena bibliogrāfa rokasgrāmatu.

Izdevuma "Bibliogrāfiskie līdzekļi par Latviju" 2. un 3. sējuma nodaļā "Bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji" uzrādīti citi universālie otrās pakāpes bibliogrāfiskie darbi. To vidū noderīgākās ir bibliogrāfiskās gadagrāmatas "*Latvijas PSR bibliogrāfisko līdzekļu rādītājs*" (līdz [5. laid.] nosaukums "*Latvijas PSR bibliogrāfiskie līdzekļi*") 15 laidienos [25], kurās apkopotas ļoti pilnīgas ziņas par Latvijā izdotajiem dažāda tipa un tematikas bibliogrāfiskajiem materiāliem no 1974. līdz 1988. gadam.

Nozaru bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji visos četros otrās pakāpes bibliogrāfijas pamatdarbos norādīti attiecīgajās nodaļās (pie vēstures, etnogrāfijas, literatūras zinātnes un kritikas u.c.) Plašākais retrospektīvais nozaru bibliogrāfisko līdzekļu rādītājs ir pieredzējušās bibliogrāfes *Ā. Brempes* "*Latviešu un latviski tulkotā daiļliteratūra*" [24]. Šajā labi anotētajā un sistematizētajā darbā ikviens literatūrzinātnieks, bibliogrāfs un interesents var atrast ziņas par latviešu un krievu valodā izdotajiem bibliogrāfiskajiem materiāliem no 1831. līdz 1966. gadam, kas aptver:

- latviešu oriģinālliteratūru;

- latviešu daiļliteratūras tulkojumus citās valodās;
- latviešu valodā tulkoto cittautu daiļliteratūru;
- plašākos bibliogrāfiskos līdzekļus par literatūras kritiku.

Šajā rādītājā ietvertie darbi netiek dublēti izdevumā "Bibliogrāfisko palīglīdzekļu rādītājs par Latvijas PSR".

Visos nosauktajos bibliogrāfisko līdzekļu rādītājos plaši pārstāvēti arī dažāda rakstura personālie bibliogrāfiskie līdzekļi.

Pēdējos gados publicētie bibliogrāfiskie līdzekļi jāmeklē "*Latvijas Preses hronikā*".

2.3. Citi temata izvēles nosacījumi

Izvēloties tematu, ļoti svarīgi ir pašā darba sākumā noskaidrot, vai kāda Latvijas bibliotēka nav ieplānojusi sastādīt bibliogrāfisko rādītāju par to pašu tematu.

Diemžēl Latvijā vairs netiek sastādīts Latvijas zinātnisko bibliogrāfisko līdzekļu sagatavošanas kopplāns, kas ļāva ātri un ērti noskaidrot aizsāktos un ieplānotos izdevumus, to tematiku, apjomu, darba uzsākšanas un plānoto pabeigšanas gadu. Tagad šie jautājumi interesentiem jānoskaidro, tieši sazinoties ar bibliotēkām.

Iecerot bibliogrāfiskā rādītāja tematu, jāraugās, lai tas atbilstu bibliotēkas profilam, jāapsver reālās iespējas to izstrādāt (personāls, tā kvalifikācija un slodze, fondi, uzziņu aparāts, finansiālās un tehniskās iespējas).

3. TEMATA IZPĒTE

Sagatavošanas posmā un arī vēlākā darba gaitā sastādītājs sīki iepazīstas ar personas biogrāfiju un radošo darbību, mēģinot iegūt arvien pilnīgākas ziņas. Jānoskaidro vairāki svarīgi personas dzīves un radošās darbības dati, kas nepieciešami metodisko principu izstrādē un materiālu apzināšanā.

3.1. Autora uzvārds

Lai savāktu visus kādas personas darbus, nepietiek vienīgi ar plaši pazīstamā vārda un uzvārda zināšanu. Bibliogrāfs noskaidro *uzvārda rakstības dažādos variantus* (piemēram, pazīstamā baltvācu agroķīmiķa profesora, Zviedrijas premjerministra U.Palmes vectēva Voldemāra (citur – Vilhelma) fon Knīrīma (1849-1931) uzvārds latviešu valodā reizēm rakstīts pēc vācu oriģinālrakstības (Knieriem), pieliekot latvisko galotni –s, citās publikācijās – Knīrimis, Knierimis u.c. Spožā Latvijas grāmatizdevēja, “Zelta ābeles” īpašnieka Miķeļa Gopera uzvārds (tāpat kā viņa tēva – ģenerāļa Kārļa Gopera) uzvārds tiek rakstīts gan Gopers, gan Goppers. Der noskaidrot, kura no uzvārda formām ir pazīstamākā un’ tiek lietota mūsdienu latviešu literārajā valodā. Tā jālieto bibliogrāfiskā rādītāja nosaukumā, kā arī darba tekstuālajā daļā – priekšvārdā, biogrāfiskajā uzziņā, avotu un literatūras apskatā, anotācijās. Tomēr atsevišķos gadījumos tiek ievērota tradīcija, piemēram, godinot dzejnieku Vili Plūdoni un ievērojot viņa vēlmi, mūsdienās lieto formu “Plūdons”, nevis “Plūdonis”.

Ļoti būtiski ir noskaidrot latviešu uzvārdu rakstību svešvalodās un sveštautiešu uzvārdu rakstību latviešu valodā. Šajā jautājumā joprojām turpinās valodnieku diskusijas, bet praksē sastopama ļoti liela dažādība viena un tā paša uzvārda rakstībā. Piemēram, biobibliogrāfiskā rādītāja "Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis Jānis Stradiņš" priekšvārdā lasāms: "J.Stradiņa uzvārds J.Gārfilda "Science Citation Index" un dažādos žurnālos transliterēts vismaz 5 variācijās: Stradins J., Stradin J.P., Stradyn Yan P., Stradyn J., Stradyn Ya (krieviski – parasti Страдынь Я.П., arī Страдинь Я.) [67, 6.lpp.].

Bibliogrāfam jābūt lietas kursā par personas *uzvārda maiņu*. Kā zināms, apprecoties uzvārdu parasti maina sievietes (piemēram, R.Ezera (dzim. Šamreto, prec. Lasenberga, vēlāk Kindzule) daiļrades sākumā daļu no aprakstiem un kritiskajām apcerēm parakstīja ar R.Lasenbergas vārdu) [9, 101.lpp.]. Uzvārda maiņas iemesls var būt tā latviskošana. Svešas cilmes uzvārdus daudzi latviskoja 30. gados (piemēram, pazīstamā latviešu tēlniecības vecmeistara T.Zaļkalna uzvārds līdz 1930. gadam bija Grīnbergs).

Svarīgi ir noskaidrot visus personas *pseidonīmus* un to paveidu – *kriptonīmus* (t.i., saīsinātos pseidonīmus, piemēram, K., -ks, --rp, s.-). Tos visbiežāk izvēlas literatūras darbinieki (rakstnieki, kritiķi, tulkotāji u.c.), žurnālisti, mākslinieki. Atsevišķiem autoriem mēdz būt krietns skaits dažādu pseidonīmu (piemēram, rakstnieks, literatūrkritiķis un pedagogs Kārlis Dziļleja (līdz 1940. g. 12. II Kārlis Tīfentāls) līdz 1934. gadam parakstījies arī kā Slīpernieks, Ģirts Bezdibens, K.Dzelzkalns, K.Ezerkalns, K. Lībietis, pēc 1934. gada 15. maija – K.Lejnieks. [9, 89.lpp.].

Retāk sastopama, taču ļoti interesanta parādība ir *mistifikācijas*, t.i., par darba autoru tiek uzrādīta cita persona, autors apzināti noslēpis vai viltojis savu līdzdalību darba

tapšanā. Viena no nesenās pagātnes mistifikācijām, kas pārsteidza pat literatūrai tuvu stāvošus cilvēkus, ir Broņislavas Mārtuževas dzejas publicēšana ar Evas Mārtužas vārdu no 1980. līdz 1989. gadam, jo kā bijušajai politieslodzītājai viņai nebija iespējas publicēties. Dzejoļus viņa sākusi rakstīt jau vidusskolas gados, tomēr pirmā publikācija ar dzejnieces īsto vārdu parādījās tikai 1990. gada sākumā [9, 214.lpp.]. Daudz mistifikāciju radies saistībā ar rakstnieka Kārļa Zariņa dzīvi un personību [99].

Pētot personas biogrāfiju, vajadzētu paaugstināties, vai autoram nav *anonīmas* (bez paraksta) publikācijas. Piemēram, kā laikraksta "Dienas Lapa" redaktors J.Rainis "sacerēja avīzei ap 400 ievadrakstu, tie publicēti bez paraksta, identificēti tikai daļēji" [9, 262.lpp.].

Ziņas par personas uzvārda maiņu, pseidonīmiem un kriptonīmiem, mistifikācijām parasti atrodamas biogrāfiskajās un autobiogrāfiskajās vārdnīcās, enciklopēdijās (īpaši – nozaru), pseidonīmu vārdnīcās, dažādos pētnieciskajos darbos (sevišķi noderīgas ir zinātniskās biogrāfijas, monogrāfijas par viņu) – sk. sīkāk: 3.4. Personas biogrāfijas un darbības izpētes avoti.

Nezinot par jau atšifrētajiem pseidonīmiem, mistifikācijām, bibliogrāfs var pieļaut rupjas kļūdas, izpelnīties asus kritikas pārmetumus un kļūt par kolēģu zobgalības objektu.

3.2. Svarīgākie personas biogrāfiskie dati

Pētot tematu, bibliogrāfs noskaidro svarīgākos personas *biogrāfiskos datus*:

- dzīves gadus;

- dzimšanas vietu un dzīves vietas (vēlāk būs izskatāma dzimtā novada prese; to novadu prese, ar kuriem uzturēti pastāvīgi sakari);
- mācību iestādes, īpaši augstākās; studiju gadi (šajos gados, visbiežāk augstskolas izdevumos, mēdz būt pirmās publikācijas);
- profesiju, pamatnodarbošanos, darbavietas, ieņemtos amatus; lietderīgi uzzināt arī attiecīgos gadus.

3.3. Personas darbības izpēte

3.3.1. Pirmā publikācija un citi pirmie radošās darbības pieteikumi

Ļoti svarīgi atrast ziņas par *pirmo publikāciju* (visbiežāk tā ir dzejolis, stāsts, novele, recenzija, raksts vai cits neliela apjoma darbs kādā žurnālā vai avīzē). No šī gada jāsāk bibliografēt. Faktiski materiālu vajadzētu sākt meklēt mazliet agrāk (par to sīkāk sk.: 6.2. Hronoloģiskās robežas).

Daudziem literātiem pirmā publikācija ir studiju gados, reizēm – jau vidusskolas gados (piemēram, I.Auziņam) [9, 31.lpp.]. Zinātniekiem pirmā publikācija bieži ir doktorantūras (agrāk – aspirantūras) laikā, pirms promocijas darba / disertācijas aizstāvēšanas bet nereti – agrāk.

Lietderīgi noskaidrot *pirmās grāmatas* iznākšanas gadu, jo pēc tās topošais talants, īpaši literāts, parasti kļūst pazīstamāks sabiedrībā:

- tiek publicētas pirmās intervijas ar viņu;
- parādās pirmās biogrāfiskās uzziņas un recenzijas.

Taču ir arī izņēmumi. Kritiķi un dzejas cienītāji jau sen bija iepazinuši Uldi Bērziņu kā spējīgu, savdabīgu dzejnieku un talantīgu tulkotāju (pirmā publikācija 1963. gadā), kad beidzot

1980. gadā padomju cenzūra atļāva izdot viņa pirmo dzejoļu krājumu "Piemineklis kazai" [86].

Režisori parasti kritiķu uzmanību izpelnās ar pirmo *patstāvīgi* iestudēto izrādi vai uzņemto filmu, aktieri – ar pirmo *lielāko* lomu. Taču pirmais talanta novērtējums var būt izteikts jau atsauksmē par mācību izrādi, rakstā par teātra un kino studijas audzēkņiem, par spilgti nospēlētu epizodisko lomu.

3.3.2. Personas darbības jomas, nozīmīgākie sasniegumi un to novērtējums sabiedrībā

Bibliogrāfs noskaidro *personas radošās, zinātniskās, profesionālās un sabiedriskās darbības virzienus, nozīmīgākos sasniegumus.*

✧ Par rakstnieku noskaidro:

- vai ir rakstījis vienīgi daiļdarbus:
kādos žanros?
arī bērniem?
- vai ir darbojies kā:
literatūrkritiķis,
žurnālists (galvenās tēmas?),
tulkoātājs (no kurām valodām tulkojis?),
sastādītājs, redaktors;
- vai viņa darbi ir tulkoti svešvalodās (kādās?);
- svarīgi noskaidrot sadarbību ar:
teātriem (varbūtējie lugu un darbu dramaturģiskie darbi teātros – kādos?),
kinostudijām (filmas pēc rakstnieka scenārija, darbu motīviem),
mūziķiem (dziesmas ar autora tekstiem, literāro darbu izmantošana operu, baletu libretiem u.c.).

Noteikti jānoskaidro žurnāli un laikraksti, kā arī grāmatu apgādi, kuru redakciju līdzstrādnieks bijis vai ar kuriem sadarbojies N. (ar attiecīgajiem gadiem), jo tas nepieciešams avotu noteikšanai. Daži tipiskākie gadījumi:

1) pazīstama profesionāla rakstnieka ilgstoša sadarbība ar noteiktu izdevēju, žurnālu, apgādu. Piemēram, Anšl.Eglītis vienojās ar laikraksta "Laiks" izdevēju H.Rudzīti un kopš 1952. gada rakstīja savus romānus šim izdevumam. Tajā iespiesti visi rakstnieka romānu pirmpublicējumi, tikai pēc tam tie iznāk atsevišķās grāmatās [9, 92.lpp.].

Visciešākā sadarbība ar H.Rudzīti bija arī vienam no ražīgākajiem – cittaute literatūras tulkotājam latviešu literatūras vēsturē – Valdemāram Kārkliņam. "Grāmatu draugs" laidis klajā ap 100 viņa tulkoto romānu, izdevis visus rakstnieka oriģināldarbus (vienīgi krājums "Pie laika upes" iznācis paša autora apgādā "Rīga"). V.Kārkliņš ir H.Rudzīša izdotā literārā žurnāla "Laika Mēnešraksts" galvenais veidotājs, paliekama vērtība ir izdevumā publicētajai rakstnieka latviešu kultūras un sabiedrisko darbinieku portretu sērijai [117].

2) Literāta maizes darbs žurnālu un avīžu, grāmatu apgādu redakcijās, veicot dažādus pienākumus (žurnāla redaktors, atbildīgais sekretārs, reportieris, grāmatu redaktors, sastādītājs u.c.). Piemēram, Ē.Vilkam – "Padomju Jaunatnes" līdzstrādniekam no 1944. līdz 1955. gadam – šajā avīzē ir ļoti daudz dažādas tematikas rakstu.

3) Radošās personības uzstāšanās pastāvīgā recenzenta lomā (piemēram, izcilais latviešu komponists J.Vītols bija arī lielisks mūzikas vērtētājs, kas ilgu gadus strādāja par Pēterburgas vācu laikraksta "St.Petersburger Zeitung" pastāvīgo mūzikas kritiķi. No 1897. līdz 1914. gadam šajā izdevumā publicēti apmēram 800 J.Vītola raksti [70]).

4) Kāda grupējuma vai kopas pārstāvju aktīva darbošanās noteiktā izdevumā, izmantojot to kā tribīni, publicējot tajā savus daiļdarbus un citus sacerējumus (piemēram, sastādot biobibliogrāfisko rādītāju par K.Krūzu, J.Akurateru, J.Jaunsudrabiņu, K.Štrālu, K.Skalbi un citiem dzelminiekiem, svarīgi ir zināt, ka “Dzelmes” grupas darbība cieši saistīta ar žurnālu “Dzelme” kā vienojošo centru, mākslas un literatūras mēnešrakstu “Pret Sauli”, žurnālu “Kāvi”, almanahu “Ziemas naktis”, avīzi “Rīta Blāzma”. Dzelminieki kļuva par galvenajiem autoriem M.Buclera ilustrētajā foto un mākslas žurnālā “Stari”, viņi daudz publicējās satīriskajos izdevumos “Svari” un “Dadzis” [111].

✧ Skatuves mākslinieku biogrāfijas un radošās darbības izpētē svarīgi ir noskaidrot:

- aktiera tēlotās lomas:

teātrī,

kino,

televīzijā;

- režisora iestudētās izrādes;

- kinorežisora uzņemtās filmas un kinožurnālus.

Skatuves mākslinieku radošajā darbā īpaša nozīme ir *pirmizrādēm, skatēm, konkursiem, tēlotājas mākslas meistariem – līdzdalībai izstādēs.* Šiem kultūras notikumiem parasti izdod dažādus bukletus, programmas, katalogus, presē parādās kritiķu atsauksmes.

Noskaidro ne tikai lomas, izrādes un filmas, bet arī - kad un kuros teātros, kinostudijās un TV tās iestudētas/uzņemtas, kad notikusi pirmizrāde, skate, konkurss, izstāde.

✧ Akadēmiskā zinātnieka, kā arī augstskolas docētāja, kura pedagoģiskais darbs cieši saistīts ar zinātnisko darbību, nozīmīgākais devums ir viņa *zinātniskās publikācijas.*

Temata izpētes posmā noskaidro *personas zinātniskā darba galvenos virzienus un pamatproblemātiku*. Liela daļa zinātnisko darbu tiek publicēta zinātnieka/augstskolas mācībspēka darbavietas (Zinātņu akadēmijas, zinātniskās pētniecības institūta, mācību iestādes) seriālizdevumos, rakstu krājumos u.c. Tādēļ noskaidro, kādus izdevumus izdod attiecīgā iestāde vai organizācija. Uzzina, vai tā nodarbojas arī ar grāmatu un brošūru izdošanu (tas varētu atvieglot varbūtējo autora monogrāfiju, mācību grāmatu, mācību līdzekļu u.c. izdevumu atrašanu).

Latviešu zinātnieku publikācijas meklējamas arī starptautiskos un dažādu pasaules valstu zinātniskos izdevumos. Auglīga un radoša latviešu zinātnieku sadarbība ar Rietumu zinātnes pasauli attīstījās 20.-30. gados. Padomju laikā tikai atsevišķiem zinātniekiem izdevās publicēt savus darbus nozīmīgos starptautiskos izdevumos, vairums darbu varēja parādīties atklātībā tikai bijušās PSRS izdevumos. Pēc neatkarības atjaunošanas vērsās plašumā un nostiprinās Latvijas zinātnieku kontakti ar dažādu valstu un kontinentu zinātniekiem. Izcilu zinātnieku darbi arvien biežāk tiek publicēti plaši pazīstamos starptautiskos, kā arī dažādu valstu zinātniskos seriālizdevumos. Šīs publikācijas liecina par Latvijas zinātnes iekļaušanu pasaules aprītē, taču to noskaidrošana no bibliogrāfa prasa labas citu valstu informācijas avotu zināšanas.

Zinātniekiem raksturīga uzstāšanās ar referātiem un ziņojumiem dažādās konferencēs, kongresos, simpozijos un citos zinātniskajos forumos, tādēļ vēlams vākt ziņas par personas līdzdalību šajos pasākumos, noskaidrojot to vietu (valsti, pilsētu) un laiku, rīkotājus (iestādi, organizāciju), tematiku (ja iespējams – fiksēt konferences, kongresa nosaukumu, kārtas numuru). Zinātnieku forumu materiāli

(tēzes, referāti) parasti tiek publicēti. Visbiežāk tie ir "pelēkās" literatūras izdevumi, tādēļ iznāk nelielā tirāžā, par tiem trūkst informācijas plaši pieejamos avotos. Ziņas par izdevējiem vēlāk atvieglo šo materiālu meklēšanu.

Lietderīgi noskaidrot, kādu *zinātnisko biedrību* darbā piedalās zinātnieks, vai un kādus seriālizdevumus tās izdod (tie turpmāk varētu izrādīties vērtīgs materiālu apzināšanas avots).

Iepazīstoties ar zinātnieka personību, noskaidro vēl virkni citu jautājumu:

- vai viņš ir strādājis arī pie:

populārzinātnisko darbu,
mācību literatūras sarakstīšanas;

- saņēmis izgudrojumu apliecības un patentus;

- vai bijis promocijas darbu/disertāciju vadītājs un oponents;

- nodarbojies ar žurnālistiku.

Atsevišķas personības vienlīdz raženi strādā *vairākās zinātņu nozarēs* (piemēram, Vaira Viķe-Freiberga ir ne tikai plaši pazīstama kā erudīta psiholoģe, bet viņa ir arī viena no ievērojamākajām latviešu literatūrzinātniecēm, dainu pētniecēm, 1999.gada 17.jūnijā Saeima Vairu Viķi-Freibergu ievēlēja par Latvijas Valsts prezidenti; Roberts Mūks ir dzejnieks un filozofs). Ja plānojam bibliogrāfiskajā rādītājā aptvert personas darbību visā daudzpusībā, tad temata izpētes gaitā jāiegūst priekšstats par viņas veikumu kopumā. Ja plānojam apkopot publikācijas par kādu atsevišķu darbības virzienu (piemēram, V.Viķe-Freiberga kā folkloriste, literatūrzinātniece), tad sīkāk iepazīstam tieši to.

Personību raksturo ne tikai radošais, zinātniskais, profesionālais darbs, bet arī *sabiedriskās aktivitātes*. Tiem, kas ieņem vai ieņēmuši vadošus amatus (zinātniskās pētniecības iestāžu direktori, augstskolu rektori), ir bijuši vai ir aktīvi valsts

un sabiedriskie darbinieki, parasti ir daudz *mutvārdu uzstāšanos* (*runu, referātu*), arī *parakstīto dokumentu*, viņus bieži intervē žurnālisti. Lai zinātu, kur, kāda tipa un kuru gadu publikācijas meklēt, sagatavošanās posmā noskaidro N. amatus, iestādes/organizācijas, veiktos pienākumus, konkrētos gadus. Piemēram, L.Laicena, Latvijas Republikas Saeimas Strādnieku un zemnieku frakcijas deputāta un vadītāja (1928-1932), runas apkopotas viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā "Linards Laicens" [57, 99.-103.lpp.], te uzrādīti arī viņa parakstītie materiāli [57, 132.-133.lpp.].

Bibliogrāfiskā rādītāja izstrādi atvieglos un nodrošinās pilnīgāku materiālu apzināšanu, ja noskaidrosim *piešķirtos goda nosaukumus, prēmijas, balvas un citus apbalvojumus*. Meklēsim atbildi uz jautājumiem: "Kad? Par ko? Kas?" Noderīgas ir arī ziņas par *jubilejām, atceres* un citiem svarīgiem *pasākumiem* (piemēram, memoriālā muzeja atklāšana, zinātniskā konference par zinātnieka atstāto mantojumu u.c.). Ja tādas neizdodas atrast, jāpievērš uzmanība apaļajām dzīves un darba gadskārtām. Visos šajos gadījumos parasti palielinās publikāciju skaits, nereti iznāk arī speciāli izdevumi (tematiskie jubileju vai atceres krājumi, konferenču materiāli u.c.).

Teorētiski paredzēt visas varbūtējās situācijas līdz ar metodiskajiem ieteikumiem nav iespējams. Nozares specifikas un personības individualitātes dēļ var rasties nepieciešamība noskaidrot vēl daudzus citus būtiskus faktus par konkrēto personu, tādēļ *temata izpēte jāveic radoši, pārdomāti un rūpīgi*. Jo bibliogrāfs būs vispusīgāk izpētījis personas dzīvi un darbību, jo vairāk būs atradis pieturas punktu materiāla apzināšanai, jo mērķtiecīgāk un racionālāk vēlāk varēs strādāt, nodrošinot lielāku pilnīguma pakāpi, kas ir pats būtiskākais zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju vērtēšanas kritērijs.

3.4. Personas biogrāfijas un darbības izpētes avoti

Kur un kā iespējams ātrāk un racionālāk meklēt *personas biogrāfiju un viņas darbības raksturojumu*?

◆ Personas dzīves un darbības izpēti ieteicams sākt ar jaunāko, labāko un pilnīgāko uzziņu izdevumu (vispirms nozaru, tad – universālo) izskatīšanu. Pagaidām Latvijā un par latviešiem tādu ir maz, tādēļ jāizmanto vērtīgākie agrākajos gados izdotie darbi, galvenokārt, Latvijas 20.-30. gadu un latviešu trimdas izdevumi. Sīkākas ziņas par tiem var iegūt divos Latvijas Nacionālās bibliotēkas anotētajos bibliogrāfiskajos rādītājos:

“*Meklēsim rakstos: (20.-30. gadi)*” [43],

“*Meklēsim rakstos! – II : [latviešu trimdā izdotās grāmatas]*” [44].

Taču prātā paturami un vajadzīgā informācija, kritiski to izvērtējot no mūsdienu viedokļa, paņemama arī no padomju izdevumiem. Vislabāk, ja biogrāfijas noskaidrošanai izmantojam visus uzziņu izdevumus, kas attiecas uz tematu, jo katrā no tiem var būt kādi papildu dati.

❖ Priekšroka dodama *biogrāfiskajām vārdnīcām*, kurās ir liels faktu piesātinājums, atrodami visi nozīmīgākie biogrāfiskie dati un radošās/zinātniskās darbības īss raksturojums, norādīta galvenā literatūra par personu, reizēm arī vērtīgāko darbu publikācijas. Ilustrācijai dažu nozīmīgāko izdevumu raksturojums.

Piemēram, par latviešu literātiem šobrīd plašākā, noderīgākā ir biogrāfiskā vārdnīca “*Latviešu rakstniecība biogrāfijās*” [9]. Šajā izdevumā pirmo reizi pēc kara vēsturē viena izdevuma ietvaros pārstāvēta visa latviešu rakstniecība, visā pasaulē dzīvojošie latviešu literāti – rakstnieki, literārzinātnieki, kritiķi, tulkotāji, folkloristi, valodnieki,

bibliogrāfi un grāmatizdevēji (pavisam vairāk nekā 1600 literatūras darbinieku dzīves un darbības apskatu, tiem pievienotajā īsajā literatūras sarakstā norādīti nozīmīgākie biogrāfisko ziņu avoti). Biobibliogrāfisko rādītāju sastādītājiem lieti var noderēt izdevumam pievienotais "Literatūras darbinieku pseidonīmu un uzvārdu alfabētiskais rādītājs". Pseidonīmi norādīti arī šķirkļu beigās. Novadpētniekiem liels palīgs ir šīs vārdnīcas rādītājs "Literatūras darbinieku dzimšanas vietas". Literātu uzvārdi tajā sargrupēti valstu, to ietvaros – pilsētu un pagastu un tālāk – ciemu nosaukumu alfabētā. Ar šī rādītāja palīdzību viegli var atrast sava novada literatūras darbiniekus. Jāpiemin arī izdevuma rādītājs – "Literatūras darbinieku apbedījumu vietas", kas tāpat īpaši varētu interesēt novadpētniekus.

Plašākā, vērtīgākā mākslinieku (gleznotāji, grafiķi, tēlnieki u.c.) un arhitektu biogrāfiskā vārdnīca ir pagaidām vēl nepabeigtā "*Māksla un arhitektūra biogrāfijās*" [18].

Pēdējos gados iznākušas vēl vairākas citas biogrāfiskās vārdnīcas un izdevumi, kur cita starpā ir daudz biogrāfisko ziņu. Krāšņa, saturā ļoti bagāta ir Latvijas Valsts Vēstures arhīva darbinieku sagatavotā biogrāfiskā vārdnīca "*Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri*" [6]. Tajā atrodas 2116 biogrāfijas, daudz labas kvalitātes portretu. Ļoti vērtīgs un reprezentabls izdevums ir E.Ē.Priedīša darbs "*Latvijas valsts apbalvojumi un Lāčplēši*" [21]. Latvijas Valsts Vēstures arhīvā tapusi vēl viena apjomīga, rūpīgi izstrādāta biogrāfiskā vārdnīca "*Latvijas armijas augstākie virsnieki, 1918-1940*" [10]. Tajā atrodam 792 Latvijas Republikas (1918-1940) augstāko virsnieku biogrāfijas. Lielākajai daļai uzziņu pievienoti arī personas fotoportreti.

Sāk parādīties arī biogrāfiskie materiāli par Latvijas novadu ievērojamiem cilvēkiem, piemēram, "*Daži piebaldzēni*" [2].

No 20.-30. gadu izdevumiem īpaši atzīmējama pagaidām vienīgā plašākā universālā biogrāfiskā vārdnīca (6336 personas) “*Es viņu pazīstu*” [3]. Tā veidota pēc ārzemēs populāro kārtējo biogrāfisko vārdnīcu “Who’s Who” principiem. Vārdnīcā ievietotas galvenokārt 20.-30. gadu valsts, politisko, sabiedrisko, kultūras, saimniecisko, militāro darbinieku biogrāfiskās uzziņas, taču dotas ziņas arī par daudziem agrāko gadu darbiniekiem, kuru darbus un domas mantojusi Latvijas Republika. Daļai uzziņu pievienoti portreti. Mūsdienās šis izdevums sevišķi noderīgs, meklējot ziņas par personām, kas vēlāk devušās trimdā, cietušas represijās, bijušas noklusētas un tādēļ nav iekļautas jaunākajos – padomju laika izdevumos. Te rodams ziņas arī par mazāk pazīstamiem, vietējas nozīmes sabiedriskajiem, politiskajiem, kultūras darbiniekiem (piemēram, novadpētniecībā varētu noderēt ziņas par pašvaldību darbiniekiem, vietējās draudzes mācītāju u.c.).

Vērtīgs izdevums ir “*Latvijas darbinieku galerija, 1918-1928*” [11]. Tajā citu starpā ir arī nodaļa “Pašvaldību darbinieki”. Tā varētu interesēt novadpētniecības bibliogrāfus, jo lielākā daļa no šīm personām neparādās enciklopēdiskajos izdevumos vai arī par tām sniegta minimālas ziņas. Šajā apjomīgajā vārdnīcā atrodam arī samērā daudz paliela izmēra un labas kvalitātes portretu, ko varētu izmantot kā personālā rādītāja vai biobibliogrāfiskās vārdnīcas ilustratīvo materiālu.

❖ Derīgi ielūkoties *autobiogrāfiskajās vārdnīcās*, jo nereti tajās var atrast sīkākas biogrāfiskās detaļas, atsevišķu faktu precizējumus, dažās no tām – diezgan pilnīgu autora nozīmīgāko publikāciju sarakstu. Autobiogrāfiskās vārdnīcas īpaši noderīgas, izstrādājot biobibliogrāfiskos rādītājus par latviešu trimdas literātiem. Bibliogrāfa darbā joprojām vērtīgs palīgs ir K.Egles sakārtotās “*Atziņas*” 3 sējumos [1]. Šajā unikālajā izdevumā veiksmīgi apvienoti autobiogrāfiskās un

biogrāfiskās vārdnīcas elementi. Tajā atrodamas 66 latviešu literatūras darbinieku autobiogrāfijas, K.Egles sastādītās biogrāfiskās uzziņas un bibliogrāfiskais saraksts (rakstnieka darbi un literatūra par viņu).

❖ Unikāls izdevums latviešu grāmatniecībā ir arī skaistā un saturiski bagātā mākslinieka un mākslas vēsturnieka A.Prandes grāmata "*Latvju rakstniecība portrejās*" [20]. Vēl šodien tajā joprojām var pasmelt daudz noderīgas faktu informācijas, bet īpaši interesanta mūsdienās tā ir bagātā, labas poligrāfiskās kvalitātes ilustratīvā materiāla dēļ (rakstnieku, mākslinieku, žurnālistu, mākslas kritiķu portreti, autogrāfi, rokkrastu paraugi u.c.) – 1228 ilustrācijas. Tās noderīgas bibliogrāfisko rādītāju un biobibliogrāfisko vārdnīcu iekārtojuma, protams, arī kā vērtīgs ilustratīvs materiāls bibliotekārajos pasākumos.

❖ Savu uzziņu vērtību joprojām saglabā plašā, labi izstrādātā "*Latviešu konversācijas vārdnīca*", kas palika nepabeigta [7]. Protams, tajā meklēsim ziņas par mūžībā aizgājušajām izcilākajām personībām un ņemsim vērā, ka enciklopēdijā atspoguļots 20.-30. gadu zinātnes līmenis.

Kritiski vērtējot rakstu saturu, galvenokārt kā faktu avotu (gan ne vienmēr drošu un ticamu) var izmantot padomju laikā tapušās enciklopēdijas – "*Latvijas PSR Mazo enciklopēdiju*" [14] un daudzkārt kritizēto "*Latvijas padomju enciklopēdiju*" [13]. Abās jūtams laikmeta zīmogs, tajās nav trimdas rakstnieku, mākslinieku, zinātnieku šķirkļu, neatrodam arī daudzu Latvijas zinātnes un kultūras darbinieku uzvārdus, citu darbība vērtēta ļoti tendenciozi.

Objektīvas un ticamas ir abas latviešu trimdas enciklopēdijas. Vēsturnieka un literāta A.Švābes rediģētā "*Latvju enciklopēdija*" [15] un tās papildinājums (red. L.Švābe) [16] ir vairāk vispārīga rakstura, tai skaitā par Latviju un

latviešiem, tajās nav jaunākā materiāla. Pazīstamā trimdas vēsturnieka E.Andersona rediģētajā “*Latvju enciklopēdijā*” [17] ir jaunāks materiāls, taču rakstu lielākā daļa veltīta trimdas tematikai, Latvijas materiāls tajā atspoguļots nepilnīgi. Tā galvenokārt noderīga, meklējot ziņas par trimdas sabiedriskajiem, kultūras, literatūras, mākslas un zinātnes darbiniekiem, kā arī par tiem Latvijas pazīstamajiem cilvēkiem, kuri cenzūras dēļ netika iekļauti padomju enciklopēdiskajos izdevumos un biogrāfiskajās vārdnīcās.

Vajadzības gadījumā jāskatās arī *nozaru enciklopēdijās un enciklopēdiskajās vārdnīcās* (piemēram, “Kino : kinokatītāja rokasgrāmata” [4], “Populārā medicīnas enciklopēdija” [19] u.c.), kā arī reģionālajās enciklopēdijās (piemēram, “Kurzeme un kurzemnieki” [5] u.c.). Šajos izdevumos plašāk nekā universālajās enciklopēdijās pārstāvēti nozares un novada redzamākie darbinieki. Tiesa, biogrāfiskās uzziņas šāda tipa darbos ir īsas, doti tikai galvenie biogrāfiskie dati.

Vērtīgas biogrāfiskās ziņas par latviešu jūrnikiem satur sikaistā “*Latvijas jūrniecības vēsture*” [12].

✧ Kā nozīmīgu biogrāfisko avotu personas iepazīšanai izmanto zinātnisko literatūru.

Īpaši noderīga var izrādīties *monogrāfija* vai kāds cits plašāks *apcerējums* par personu. Šādi pētījumi parasti satur sīku, uz drošiem avotiem balstītu, ticamu biogrāfiju un izvērstu, argumentētu darbības analīzi un izvērtējumu. No historiogrāfiskā apskata uzzinām pētnieku uzvārdus, kas strādājuši pie šīs personības apcerēšanas, viņu darbu raksturojumus. Rūpīgi izskatāms monogrāfijai pievienotais avotu un izmantotās literatūras saraksts. Tādējādi var atrast jaunus pētnieku uzvārdus, jo zinātnieki visai bieži ilgstoši vai pat visu mūžu strādā pie iemīļotajiem tematiem (piemēram, S.Viese ir pazīstama kā Raiņa un Aspazijas, L.Volkova -

E.Veidenbauma un R.Blaumaņa pētniece). Iegūtās ziņas kalpos par ceļa zīmēm tālākos meklējumos.

❖ Temata izpētē izmanto *fundamentālus apkopjošus (vispārinošus) darbus* – Latvijas vēsturi, latviešu literatūras, teātra, mūzikas vēsturi u.c. Tie parāda zemes un tautas attīstību kopumā, latviešu literatūras un atsevišķu mākslas veidu attīstības vēsturi tās virzienu, žanru un personību dažādībā. Tie izceļ kopsakarības un atšķirīgo, izvērtē un iezīmē katras parādības, arī atsevišķu personību vietu un nozīmi kopīgajā procesā. Apkopjošie darbi palīdz labāk izprast tematu, saskaņāt tā nozīmīgumu. Tie satur bagātu faktoloģisko informāciju un parasti arī dažādus bibliogrāfiskos materiālus (atsauces, izmantoto avotu un literatūras sarakstu, historiogrāfisko apskatu u.c.), kas palīdz ātri atrast svarīgākos pētījumus par rādītāja tematu. To izskatīšana ļauj iegūt jaunas zināšanas un datus.

Diemžēl mūsdienu prasībām atbilstoši apkopjoši darbi Latvijā vēl tikai top vai ir ieceru līmenī. No apjomīgiem literatūrzinātnieku kopdarbiem laisti klajā vienīgi “*Latviešu literatūras vēstures*” pirmie divi sējumi [94]. Līdz ar to jāizlīdzas ar vērtīgākajiem 20.-30. gadu un latviešu trimdas izdevumiem, paņemot no tiem noderīgāko informāciju. Tā, piemēram, savā reizē bibliogrāfam lieti var noderēt *T.Zeiferta “Latviešu rakstniecības vēsture”* [118; 119], L.Bērziņa virsredakcijā tapusī “*Latviešu literatūras vēsture*” 6 sējumos [93], J.Siliņa fundamentālie darbi Latvijas mākslas vēsturē [100; 101].

Izmantojamas arī Padomju Latvijas laikā tapušās latviešu literatūras, teātra un mūzikas vēstures, kaut arī tām piemīt daudzi cenzūras diktētie trūkumi (režīmam nevēlamu personu izsvīturošana no kultūrvēstures, ideoloģizēts, tendenciozs, vienpusīgs personības darbības vērtējums, izkropļota kopaina un attīstības tendences u.c.).

◇ Temata izpētē var noderēt arī:

- 1) *kopotos rakstos, izlasēs un darbu atsevišķos izdevumos ievietotās biogrāfiskās apceres un komentāri;*
- 2) N. jubilejai vai atcerei veltītie *jaukta tipa krājumi*, kuros ievietoti iepriekš nublicētie viņa darbi, tulkojumi, atmiņas par viņu, apceres, bibliogrāfiskie saraksti u.c. Virkni vērtīgu izdevumu sagatavojuši trimdas tautieši, piemēram, L.Bērziņa piemiņai veltīts rakstu krājums "Zvaigžņu sega" [122], I.Šķipsnas piemiņai – rakstu krājums "Ilzes pasaulē" [91];
- 3) plašākie *raksti seriālizdevumos*, kas satur N. biogrāfiju un darbības raksturojumu;

◇ Reizēm izmantojami specifiskāki materiāli:

teātra izrāžu, koncertu un kinofestivālu *programmas*;

izstāžu (īpaši – personālo) *katalogi*.

◇ Biogrāfisko datu iegūšanai noderīgas ir datu bāzes, piemēram, Latvijas Literātu datu bāze, kas satur detalizētu informāciju par Latvijas literātu biogrāfijām, viņu sabiedriskajām aktivitātēm un literāro devumu [80].

◇ Bibliogrāfiskā rādītāja sastādītājam lielu palīdzību var sniegt persona, kurai veltīts rādītājs (ja N. miris – viņa tuvinieki, arī bijušie darbabiedri). Šādā veidā var iegūt vērtīgas ziņas par N. dzīvi un darbību:

par pseidonīmiem;

par pirmo, reizēm arī par pārējām publikācijām;

par tulkojumiem – kādās valodās darbi tulkoti, kas tulkojis;

par ārzemēs publicētajiem darbiem;

par piedalīšanos zinātniskajās konferencēs u.c.

◇ Ja N. miris un publikācijās trūkst vajadzīgo biogrāfisko datu, jāiepazīstas ar viņa lietu arhīvā (autobiogrāfiju, *curriculum vitae* – dzīves un darba gājumu, pavēlēm par pieņemšanu darbā, iecelšanu amatā, atbrīvošanu no darba, ar

zinātniskā darba atskaitēm u.c.), kā arī ar citiem arhīva materiāliem, kas attiecas uz N.

Bibliogrāfam jābūt lietas kursā par *jaunākajiem* izdevumiem un datu bāzēm, kas varētu kalpot par biogrāfisko ziņu avotiem.

4. BIBLIOGRĀFISKĀ RĀDĪTĀJA PROSPEKTA SASTĀDĪŠANA

Pēc temata rūpīgas izpētes var stāties pie bibliogrāfiskā rādītāja projekta izstrādāšanas. No tā, cik sīki un pārdomāti tas sastādīts, daudzējādā ziņā atkarīga racionāla, mērķtiecīga darba gaita un kvalitatīvs gala rezultāts – labā profesionālā līmenī izstrādāts zinātniskais bibliogrāfiskais rādītājs.

Prospektā ietveramie jautājumi.

1) Temata pamatojums:

a) *temata aktualitāte* – tā zinātniskā un praktiskā nozīme, nepieciešamība izstrādāt;

b) *temata bibliogrāfiskās apgādātības* līmenis (resp., nepietiekamais bibliogrāfiskais nodrošinājums, piemēram, par N. līdz šim sastādīti vienīgi neliela apjoma ieteicošie bibliogrāfiskie saraksti).

2) Bibliogrāfiskā līdzekļa nolūks un lasītāju adresējums (piemēram, bibliogrāfiskais rādītājs paredzēts zinātniskā darba vajadzībām un adresēts literatūrzinātniekiem, kā arī augstskolu humanitāro fakultāšu docētājiem un studentiem, izdevniecību darbiniekiem, bibliogrāfiem un bibliotekāriem, novadpētniekiem. To var izmantot arī citi interesenti).

- 3) Bibliogrāfiskā līdzekļa tips un veids (zinātniskais bibliogrāfiskais rādītājs).
- 4) Materiālu sastāvs un atlases kritēriji:
 - *tematiskās un hronoloģiskās robežas* (piemēram, N. publicētie darbi visās darbības jomās un literatūra par viņa dzīvi un darbību no pirmās publikācijas 1937. gadā līdz 1999. gada 31. decembrim);
 - *dokumentu tipi un izdevumu veidi* (piemēram, tiks ietvertas grāmatas, krājumu un seriālizdevumu raksti, netiks bibliografēta novadu prese);
 - *valodas* (latviešu un svešvalodās publicētie darbi);
 - *izdošanas vietas* (Latvijā un ārpus tās izdotie darbi);
 - *materiāla pilnīguma pakāpe* (ar iespējamu pilnīguma pakāpi visa apzinātā literatūra).
- 5) Izmantojamie avoti un to izskatīšanas secība. Atbilstoši noteiktajiem tematiskajiem un hronoloģiskajiem ietvariem, kā arī materiāla atlases kritērijiem sastāda *izskatāmo avotu kartotēku*.
- 6) Rādītāja struktūra. Vēlams izveidot *vizuāli pārskatāmu* varbūtējo materiālu *grupēšanas shēmu*, ievērojot nodaļu, apakšnodaļu un rubriku savstarpējo pakļautību. Pēc tās – aprakstīt materiālu kārtošanas principus nodaļu ietvaros, īpaši – nodaļu *pēdējos* dalījumos. Darba gaitā šī shēma tiks papildināta, precizēta, reizēm diezgan būtiski izmainīta, taču jau prospekta izveides gaitā sastādītājam jābūt skaidrībā par materiālu grupēšanas un kārtošanas pamatprincipiem.
- 7) Anotācijas (uzziņu).
- 8) *De visu* izskatāmie materiāli (visi pieejamie).
- 9) Bibliogrāfiskā apraksta īpatnības (darbiem, kuri parakstīti ar pseidonīmiem, tie norādīti piezīmju zonā;

dzejoļiem pēc nosaukuma norādīta pirmā rinda; laikrakstiem norādīti arī numuri u. tml.).

10) Uzziņu un metodiskā aparāta izstrāde:

a) *palīgrādītāji*:

- jāmin to nosaukums (-i);

- jānorāda:

kādas ziņas tajos tiks uzrādītas;

materiālu kārtošanas principi;

pieņemto apzīmējumu lietošana.

(Bibliogrāfiskajam rādītājam tiks pievienots personu palīgrādītājs, kurā alfabētiskā secībā (vispirms latīņu alfabētā, pēc tam – kirilicā) ietvertas visas bibliogrāfiskajā ierakstā uzrādītās personas; bibliogrāfisko ierakstu numuri, kas apzīmē literatūru par personu, tiks likti apaļajās iekavās).

b) *Priekšvārds* ir papildināts un precizēts bibliogrāfiskā rādītājā prospekts; to raksta pašās darba beigās, kad bibliogrāfiskais rādītājs jau ir pilnīgi sagatavots.

c) *Īsa N. biogrāfija un darbības raksturojums* (biogrāfiskā apcere).

d) *Avotu un literatūras apskats*.

e) *Izmantoto avotu un literatūras saraksts* (sastāda pašās darba beigās).

11) Bibliogrāfiskā rādītāja rediģēšana.

12) Sastādītāja vārds un uzvārds.

13) Apjoms.

14) Nodošanas termiņš.

5. BIBLIOGRĀFISKĀ RĀDĪTĀJA NOLŪKS UN LASĪTĀJU ADRESĒJUMS

Plānojot bibliogrāfisko rādītāju, nosaka tā *pamatnolūku* un *pamatadresātu* (tiem jābūt saskaņotiem!) un atbilstoši tam risina visus metodiskos jautājumus.

Zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju, arī personālo, nolūks ir kalpot zinātniskā un informacionālā darba vajadzībām, tie adresēti zinātniekiem un citiem speciālistiem. Sastādot konkrētu bibliogrāfisko rādītāju, šo nolūku precizē (piemēram, G.Janovska biobibliogrāfiskā rādītāja nolūks ir palīdzēt literatūrzinātniekiem vispusīgi pētīt rakstnieka daiļradi un viņa ieguldījumu latviešu literatūrā. Tas būs labs palīgs bibliogrāfu un bibliotekāru, latviešu literatūras skolotāju, izdevniecību darbinieku u. c. speciālistu profesionālajā darbā, kā arī noderīgs visiem interesentiem.) Ja bibliogrāfiskais rādītājs vēltīts novadniekam, adresātu lokā noteikti uzrāda arī novadpētniekus.

Viena no biežāk pieļautajām iesācēju kļūdām ir tā, ka, izstrādājot prospektu un vēlāk – bibliogrāfisko rādītāju, netiek saskaņots bibliogrāfiskā rādītāja nolūks un adresāts. Ja bibliogrāfiskā rādītāja nolūks ir palīdzēt pētnieciskajā darbā, tad to nevar adresēt plašām lasītāju aprindām un skolniekiem. Protams, zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju var izmantot un to arī dara zinoši lasītāji bez augstākās izglītības, spējīgi vecāko klašu skolēni, taču viņi ir izņēmums un nepieder pie šādu rādītāju pamatadresātu loka.

Nepareizi ir arī rakstīt: “G.Janovska zinātniskā bibliogrāfiskā rādītāja nolūks ir *iepazīstināt* (!) literatūrzinātniekus ar viņa daiļradi.” Jāšaubās, vai Latvijā šodien atradīsim literatūras cienītājus, par literatūrzinātniekiem

nemaz nerunājot, kuriem svešs būtu G.Janovska vārds un viņa darbi. Cita lieta, ka viņa daiļrade literatūrzinātniekiem *jāpēta*, studentiem un interesentiem - jāstudē. Turpretī *ieteicošā* bibliogrāfiskā rādītāja uzdevums varētu būt iepazīstināt jauniešus un citus interesentus ar šī talantīgā rakstnieka nozīmīgākajiem darbiem.

6. MATERIĀLU SASTĀVS UN ATLASĒS KRITĒRIJI

6.1. Autorība

Personālajā bibliogrāfiskajā rādītājā ietver tikai tos N. darbus, kuriem ir *skaidra autorība*, t.i., ir droši zināms, ka konkrētā darbā autors ir N. Ja darbs parakstīts ar īsto uzvārdu, īpašas problēmas parasti nerodas. Grūtības var rasties, ja autoram ir plaši izplatīts vārds un uzvārds (piemēram, Jānis Kalniņš, Andris Bērziņš, Jānis Liepiņš u. c.). "Īsto" autoru palīdz identificēt:

- nozare (ķīmiķis parasti raksta par ķīmiju, fiziķis – par fizikas jautājumiem);
- avots, kurā publicēts darbs (pētniecisko un mācību iestāžu seriālizdevumos visbiežāk publicēti to līdzstrādnieku un mācībspēku darbi);
- datu skaidrošana literatūrā, reizēm arī arhīvos;
- autora vai viņa tuvinieku, speciālistu konsultācijas.

Rādītājā uzrāda arī tos N. darbus, kas ir parakstīti ar zināmiem, drošos avotos *atšifrētiem pseidonīmiem un kriptonīmiem*, kurus esam uzzinājuši temata izpētē un tālākā darba procesā. *N. anonīmos* darbus rādītājā ietver tikai tad, ja ir

noteikta to autorība. Reizēm autorība ir noteikta, taču vēl pārbaudāma. Ja šādu darbu nav daudz, publikāciju iekļauj rādītājā kopīgajā rindā, piezīmju zonā norādot: "Autorība vēl skaidrojama" vai kādu citu formulējumu. Ja šādu darbu ir daudz, tos apvieno īpašā nodaļā "*Dubia*" (no lat. *dubitare* – šaubīties), t.i., skaidrojamie darbi, par kuru autorību vēl ir šaubas.

To, kas slēpjas aiz pseidonīmiem, kriptonīmiem, anonīmi publicētajiem darbiem, šodien mēs zinām, pateicoties izcilāko bibliogrāfu pūlēm savā laikā atklāt to īstos autorus (piemēram, pseidonīmus atšifrējis, gan ne vienmēr pareizi, A. Ģinters rādītājos "Latviešu zinātne un literatūra"). Ja tas nebūtu izdarīts, daudzos gadījumos vairs nelīdzētu pat sarežģīti meklējumi arhīvos. Lai šī pieredze ir mudinājums mūsdienu bibliogrāfiem vienmēr, kad ir drošas ziņas par konkrētā darba autoru, uzrādīt to bibliogrāfiskajā aprakstā. Ziņas par mūsdienu publikāciju īstajiem autoriem šodien ir samērā viegli iegūstamas, bet pēc gadiem tā var kļūt grūti atminama mīkla.

Aizgājušo gadu publikāciju autorības noteikšana, nezināmu pseidonīmu, kriptonīmu, mistifikāciju atšifrēšana prasa patstāvīgus un sarežģītus pētījumus, kas jāveic literatūrvēsturniekiem un citu zinātņu nozaru vēstures pētniekiem. Ja bibliogrāfam laimējas uziet ticamos avotos ziņas par šādu darbu autoriem, tas ir svarīgs atradums, kas bagātina bibliogrāfisko rādītāju un ir vērtīga informācija speciālistiem. Piemēram, izstrādājot bakalaura darbam biobibliogrāfisko rādītāju "Indra Gubiņa", M. Marcinkeviča konstatēja, ka publicētajos avotos ir atšķirīgas ziņas par rakstnieces pirmo publikāciju. Studente daudz nopūlējās, lai ieviestu skaidrību šajā jautājumā. Fragments no viņas darba liecina, ka tā autore pamatoti piedāvā savu versiju par I. Gubiņas pirmo publikāciju un argumentēti pierāda autorību:

“Viedokļi par rakstnieces pirmo publikāciju ir pretrunīgi – pati autore savā autobiogrāfijā (sk. Nr. 422; citāta norādes M.M. darbā – R.Š.) rakstījusi, ka “1952. gadā publicēja manu pirmo stāstu” [3, 175. lpp]. Šobrīd jaunākajā un plašākajā latviešu rakstnieku biogrāfiskajā vārdnīcā “Latviešu rakstniecība biogrāfijās” (sk. Nr. 441a) teikts, ka pirmā publikācija ir stāsts “Rudens mīlestība” laikraksta “Londonas Avīze” 1951. gada 30. decembra numurā [7, 123. lpp.]. Savukārt kritiskā apcerē par jaunajiem rakstniekiem (sk. Nr. 432) kāds anonīms kritiķis Stūrgalvis atzīmējis, ka I. Gubiņas “.. pirmais darbs publicēts vēl Latvijā – “Zemgales Balsī” [6, 19. lpp.]”. Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliotēku dienesta izdotajā bibliogrāfiskajā rādītājā “Latviešu trimdas rakstnieki”, kurā dots īss rakstnieces daiļrades apskats (sk. Nr. 570), par šo laika posmu rakstīts: “1947. g. Indra Gubiņa aizbrauc uz Angliju. [..] Periodiskajos izdevumos sāk parādīties viņas dzejoļi. Rakstnieka [laikraksta “Londonas Avīze” redaktora] P. Aigara ietekmē jaunā dzejniece pievēršas arī prozai, un 1952. g. “Londonas Avīzē” publicēts pirmais stāsts” [5, 33. lpp.]. Latvijas Nacionālajā bibliotēkā A. Ģintera kartotēkā tika izskatītas iedaļas “Latviešu dzeja”, “Latviešu stāsts un romāns” un “Tēlojumi un apraksti”, kurās apkopota bibliogrāfiskā informācija par periodiskajos izdevumos publicētajiem darbiem laika posmā no 1939. līdz 1942. gadam. Rezultātā tika atrasta norāde par publikāciju laikraksta “Zemgale” 1941. gada 112. numurā “Pirms gada” ar parakstu “Indra B.” (sk. Nr. 24). Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas izdotajā bibliogrāfiskajā rādītājā “Latviešu periodika” tika noskaidrots, ka laikraksts “Zemgales Balss” iznācis tikai līdz 1940. gadam, bet no 1941. gada Jelgavā izdots laikraksts “Zemgale”.

1940. gadā Indra Gubiņa (dzim. Bencone) mācījās Jelgavas Valsts Skolotāju institūtā. Rakstnieces atmiņu stāstā

“Nodzīvotie skolas gadi” (sk. Nr. 419), kas ievietots institūta absolventu un Gaujas apgāda 1978. gadā izdotajā vēstures materiālu, apceru un atmiņu krājumā, atrodams šādas rindas: “... institūtam bija Jaungada sarīkojums, kurā ierados pavēlu. [...] Bija jādzied Internacionāle. Es stāvēju pie durvīm un nedziedāju. Likās, ka kāds patiešām žņaudz kaklu un ne vārda, ne skaņas izdziedāt. Iedomājos, ka citus gadus šajā zālē pie lielas egles mēs dziedājām “Klusa nakts, svēta nakts”, ka cīņu saucienu vietā skanēja vēsts par mieru, par mīlestību, un man nāca raudiens. Internacionāle palika nedziedāta. Pēc svētkiem ... bija jāiet “atbildēt”, kāpēc Jaungada sarīkojumā neesam dziedājuši Internacionāli” [4, 122. lpp.].

Īsprozas darba “Pirms gada” autore Indra B. par notikumiem 1940. gadā stāsta: “Un tad skan Internacionāle. Izzūd prieks un liksme, kā ass nazis duras dziesmas vārdi krūtīs. Es raugos svecīšu mirdzumā, acis pildās asarām, sirds sāp... Šī Internacionāle... Agrāk šais telpās Ziemassvētku vakarā dziedāja “Klusa nakts, svēta nakts”. [...] Acīm nav palicis apslēpts arī tas, ka nedziedu Internacionāli... Tad sākas pratināšana” [8, 4. lpp.].

Bakalaura darba autore uzskata, ka emocionālos pārdzīvojumus, kuri atspoguļoti abos iepriekš citētajos darbos, izraisījis viens un tas pats notikums 1940. gada ziemā. Tomēr jāatzīst, ka pilnīgi droši apgalvot to nevar, jo darba “Pirms gada” autorība vēl jāprecizē.

Apšaubāma ir versija par pirmo publikāciju 1952. gadā, jo 1951. gada 13. jūlijā laikrakstā “Londonas Avīze” ir publicēts dzejolis “Pārdegšana” (sk. Nr. 94) un 1951. gada 5. oktobrī turpat – īsprozas darbs “Asteres” (sk. Nr. 25) – abi ar parakstu “Indra Gubiņa”. Iespējams, ka rakstniece pati savā autobiogrāfijā šīs publikācijas nav uzrādījusi tādēļ, ka tās nav uzskatījusi par literāri pietiekoši vērtīgām. Tomēr arī

rakstnieces atzītā pirmā publikācija – stāsts “Rudens mīlestība” ir publicēts nevis 1952. gadā, bet 1951. gada nogalē – 30. decembrī. Indra Gubiņa varētu ieviest skaidrību šajos jautājumos, tomēr ierobežotā laika dēļ sazināties un konsultēties ar rakstnieci nebija iespējams” [75, 8.-9. lpp.].

Publikācijas par personu, kurai veltīts rādītājs, ja tās parakstītas ar pseidonīmiem un kriptonīmiem, kā arī anonīmos darbus, uzrāda tajā neatkarīgi no tā, vai ir noteikta autorība, vai nē.

Biobibliogrāfiskajā rādītājā uzrāda ne tikai personas individuālos darbus, bet arī tos, kas sarakstīti sadarbībā ar līdzautoriem. Rakstnieki un mākslinieki parasti strādā individuāli. Divu radošu personību kopdarbs ir visai reta, taču iespējama parādība. Piemēram, 1997. gada žurnāla “Karogs” un R.Gerkenā 4. romānu konkursā pirmo vietu ieguva A.Miglas un V.Rūmnieka romāns “Kuršu vikings”. Kopīgus darbus veidoja dzīvesbiedri keramiķi Silvija Šmidkene (1935) un Leons Lukšo (1930-1984).

Zinātnē vairāku (2-3 un pat vairāk autoru) kopdarbs ir visai izplatīta parādība. Tas īpaši raksturīgs ķīmijā, fizikā, bioloģijā, medicīnā, tehniskajās zinātnēs, kur liela nozīme eksperimentam, dažādiem laboratorijas pētījumiem, izmēģinājumiem, jauno tehnoloģiju pārbaudei ražošanā. Šajās zinātnēs publikācija ir teorētiķu, eksperimentatoru, inženieru kopīgā darba rezultāts, kas nereti top vairāku pētniecisko struktūrvienību un dažādu zinātņu nozaru pētnieku ciešā sadarbībā. Ilustrācijai neliels citāts no biobibliogrāfiskajā rādītājā ievietotās prof.J.Eidusa biogrāfiskās apceres par Edgaru Siliņu – vienu no Latvijas izcilākajiem zinātniekiem:

“... akadēmiķis S.Hillers ierosināja Rīgā izveidot apvienotu fiziķu un ķīmiķu grupu, kas pētītu jaunsintezētu organisko savienojumu elektrofizikālās, - konkrēti, fotoelektriskās un

pusvadītāju īpašības. Par šādas grupas izveidotāju uzaicināja Edgaru Siliņu, ņemot vērā viņa pieredzes un interešu plašo diapazonu.

Sākotnēji, 1963. gada rudenī šī grupa iekļāvās LU Pusvadītāju fizikas problēmu laboratorijas sastāvā, bet no 1967. gada jūnija izveidojās par patstāvīgu struktūrvienību LZA Fizikālās enerģētikas institūtā ar nosaukumu "Organisko pusvadītāju fizikas laboratorija". Kopš 1967. gada Edgars Siliņš ir šīs laboratorijas vadītājs un jaunā zinātniskā virziena veidotājs Latvijā.

Šis virziens ir tapis ciešā fiziķu un ķīmiķu simbiozē. Edgars Siliņš īpaši augstu novērtē 30 gadus ilgo sadarbību ar akadēmiķa O. Neilanda laboratoriju Rīgas Tehniskajā universitātē un akadēmiķa J. Freimaņa vadīto kolektīvu Latvijas Organiskās sintēzes institūtā" [65, 20., 22. lpp.].

6.2. Hronoloģiskās robežas

Ja par kādu izcilu personību nav sastādīti zinātniskie bibliogrāfiskie rādītāji vai arī tie neatbilst mūsdienu prasībām, tad ideālā variantā jaunajā bibliogrāfiskajā līdzeklī būtu jāietver *N. darbi no pirmās publikācijas gada līdz mūsdienām, kā arī literatūra par viņa dzīvi un darbību no pirmās atsauksmes par viņu* (biogrāfiskās uzziņas, raksta, recenzijas par darbu u.tml.) līdz mūsdienām (piemēram, šāds hronoloģiskais aptvērums ir Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas sērijā "Latvijas zinātnieki" izdotajiem biobibliogrāfiskajiem rādītājiem). Augšējo hronoloģisko robežu jācenšas maksimāli pietuvināt rādītāja izdošanas gadam, lai ārpus tā nepaliktu pēdējo 2-3, jo vairāk – pēdējo 4-5 gadu materiāli. Jānorāda ne tikai literatūras atlases pabeigšanas gads, bet arī datums (piemēram, "Bibliogrāfiskajā

rādītājā ietverti materiāli no N. pirmās publikācijas 1935. gadā līdz 1999. gada 31. decembrim”).

Ja iespiešanai sagatavotā bibliogrāfiskā rādītāja izdošana aizkavējas, pēdējo gadu publikācijas uzrāda kā papildinājumu. Piemēram, akadēmiķa J.Stradiņa biobibliogrāfiskā rādītāja “Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis Jānis Stradiņš” pamatdaļā viņa darbi uzrādīti līdz 1991. gadam (ieskaitot), pēc tam seko atsevišķa nodaļa “Publikācijas 1992. gadā” [67, 269.-276.lpp.]. 1992. gads zinātniekam bijis ražens – 65 publikācijas.

Ja iepriekšējos gados par personu ir izstrādāts pilnīga aptvēruma labas kvalitātes bibliogrāfiskais rādītājs, tad jauno bibliogrāfisko darbu plāno kā tā turpinājumu. Piemēram, Jāņa Poruka darbi un literatūra par viņu par laiku no 1888. līdz 1975. gadam labi bibliografēta atsevišķi izdotajā K.Egles sastādītajā rakstnieka personālajā rādītājā “Jānis Poruks” [64]. Turpinot to, jaunajā bibliogrāfiskajā rādītājā varētu apkopot J.Poruka darbus un literatūru par viņu no 1976. līdz 1999. gadam (ieskaitot), kā arī varbūtējos papildinājumus par iepriekšējo periodu.

Pašiem izcilākajiem rakstniekiem, kuriem ir milzīgs publikāciju skaits, ļoti bagāta un daudzveidīga literatūra par dzīvi un daiļradi, biobibliogrāfiskos rādītājus izdod ar turpinājumiem, kur nākošais laidens hronoloģiski turpina iepriekšējo. Šādā veidā krievu bibliogrāfijā iznākuši A.Puškina un Ļ.Tolstoja personālie rādītāji. Latviešu literatūrzinātnieki jau sen gaida šādu kapitāldarbu par Raini.

Dažādu iemeslu dēļ (darba apjoma samazināšana, ierobežotais laika limits u.c.) reizēm nākas *sašaurināt* bibliogrāfiskā rādītāja *hronoloģiskās robežas*. Hronoloģiskās robežas var noteikt dažādi, reizēm kombinējot arī ar citiem materiālu atlasī ierobežojošiem kritērijiem. Te jāņem vērā konkrētās personas dzīves un darbības īpatnības, speciālistu informacionālās vajadzības, temata bibliogrāfiskās apgādātības

līmenis, iespēja izmantot retrospektīvos nacionālās bibliogrāfijas rādītājus, avotu pieejamība u.c.

Ierobežojot hronoloģisko aptvērumu, ņem vērā šādus galvenos apsvērumus:

- 1) izvēlas bibliografēt personas *dzīves laikā publicētos darbus un literatūru par viņu*, jo tieši šīs publikācijas speciālistus interesē visvairāk. Piemēram, I.Ivanova, izstrādājot bakalaura darbam zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju "Vilis Veldre" [78], tajā apkopoja visas sava novadnieka grāmatas, kas iznākušas līdz 1997. gada janvārim Latvijā un trimdā. Periodiskajos izdevumos un avīzēs publicētie V.Veldres darbi un literatūra par viņu vispilnīgāk uzrādīta no rakstnieka pirmās publikācijas 1924. gadā līdz 1940. gadam. (V.Veldres dzīves pavediens pārtrūka 1940. gada rudenī līdz šim nenoskaidrotos apstākļos). Padomju laikā V.Veldri noklusēja, viņa vārds no jauna presē parādījās 1988. gadā. Trimdā tika izdots viņa populārais darbs "Dzīve pie jūras". Taču temata izpēte liecināja, ka latviešu trimdas periodiskajos izdevumos un avīzēs diez vai būs atrodams lielāks skaits nozīmīgu publikāciju, tādēļ studente atteicās no to izskatīšanas. Lai bibliogrāfiskais rādītājs būtu bagātāks, studente ietvēra tajā arī atjaunotās Latvijas Republikas seriālizdevumos publicētos V.Veldres darbus un literatūru par viņu līdz 1997. gada 1. janvārim. Darba priekšvārdā, avotu un literatūras apskatā studente labi pamatojusi hronoloģisko ietvaru sašaurināšanu, norādījusi, kādos virzienos veicams darbs, lai turpinātu un papildinātu šo pirmo plašāko, vēl joprojām nozīmīgāko bibliogrāfisko rādītāju par V.Veldri (591 bibliogrāfiskie ieraksti).
- 2) Sašaurinot bibliogrāfiskā rādītāja hronoloģiskās robežas, izvēlas tādu laika posmu, kas ļauj pētīt personas *būtiskāko ieguldījumu kultūrā un zinātnē*. Parasti tie ir radošā talanta

un zinātniskās darbības brieduma gadi. Ilustrācijai piemērs no prakses. Anšlava Eglīša pirmā publikācija bija 1926. gadā. Trīsdesmito gadu beigās un vācu okupācijas laikā viņš jau ir pazīstams kā viens no interesantākajiem un talantīgākajiem latviešu rakstniekiem. Taču rakstnieka mūža garākais cēliens kopš 1944. gada beigām aizvadīts trimdā. Te tapusi arī lielākā daļa viņa darbu, viņš bija trimdas ražīgākais autors. Saprotot, ka viena bibliogrāfiskā rādītāja ietvaros nespēs apkopot visu ārkārtīgi plašo un daudzpusīgo Anšlava Eglīša publikāciju klāstu un literatūru par viņu, L.Gronska savā diplomdarbā "Anšlavs Eglītis" pievērsās rakstnieka trimdas periodam [74]. Šādai rīcībai viņu mudināja arī literatūrzinātnieku un citu ar literatūru saistīto profesionāļu pastiprinātā interese tieši par latviešu trimdas publikācijām. Tika ievērots arī tas, ka latviešu trimdas analītiskā bibliogrāfija nav izstrādāta, tādēļ Anšlava Eglīša zinātniskais biobibliogrāfiskais rādītājs kaut nedaudz uzlabo nozares informacionālo situāciju. Jāpiebilst, ka diplomande savu uzdevumu veica ļoti godprātīgi, izveidojot visai aptverošu un precīzu rakstnieka biobibliogrāfisko rādītāju – vēl arvien pilnīgāko un labāko biobibliogrāfisko rādītāju par Anšlavu Eglīti. Būtu vēlams šī darba turpinājums, apkopojot rakstnieka jaunības gadu publikācijas un literatūru par viņu (1926-1944).

6.3. Tematiskās robežas

Zinātniskais bibliogrāfiskais rādītājs ir vērtīgāks, tam ir plašākas izmantošanas iespējas, ja tajā *personas dzīve un darbība ir aptverta kopumā, visā daudzpusībā* un ir uzrādīti:

- personas darbi visās darbības jomās (piemēram, atspoguļota rakstnieka literārā, literatūrkritiķa, tulkotāja, pedagoga/jurista/ārsta u.tml.; zinātnieka pētnieciskā, zinātnes popularizētāja, publicistiskā darbība, kā arī sabiedriskais darbs);
- literatūra par visu šo spektru.

Pilnīgā, labi izstrādātā biobibliogrāfiskajā rādītājā ietver ne tikai publikācijas, kas saistās ar personas pamatnodarbošanos, bet arī tās, kas skar citas darbības jomas. Tādējādi personība tiek parādīta daudzpusīgi, rādītājam ir plašāks lietotāju loks. Taču tas ievērojami palielina darba apjomu, bibliogrāfam nākas līdztekus pamatavotiem izskatīt virkni citu, reizēm visai specifisku avotu. Izstrādājot prospektu, sastādītājam rūpīgi jāapsver:

- personas ieguldījums citās darbības jomās;
- jānoskaidro lietotāju vajadzības pēc šādas informācijas;
- reālās iespējas apkopot materiālu ļoti plašā tematiskā diapazonā.

6.4. Hronoloģisko un tematisko robežu saskaņošana

Ja biobibliogrāfiskajā rādītājā apkopo personas darbus un literatūru par viņu, tad *saskaņo* tā abu galveno daļu –

“I. Personas darbi”

“II. Literatūra par personu”

hronoloģiskās un tematiskās robežas;

materiāla atlases kritērijus;

kā arī pārējos metodiskos risinājumus.

Piemēram, sastādot zinātnisko biobibliogrāfisko rādītāju “Jānis Veselis”, materiālu lielā apjoma un bibliografēšanas darbietilpīguma dēļ grūti būs viena izdevuma ietvaros ietvert

visas rakstnieka darbu publikācijas un literatūru par viņu no 1920. gada (pirmā publikācijas) līdz 1999. gada 31. decembrim. Šo rādītāju varētu plānot 2 laidienos, kas hronoloģiski turpina viens otru. Pirmajā laidienā var aptvert J.Veseļa daiļradi līdz aizbraukšanai no Latvijas (1920-1944). Rādītājā iekļauj šajā periodā publicētos J.Veseļa darbus un literatūru par viņu, tātad saskaņo šo divu lielo materiālu kopu hronoloģiskās un tematiskās robežas. Otrajā laidienā varētu uzrādīt J.Veseļa darbu publikācijas un literatūru par viņu no 1945. gada līdz 1999. gada 31. decembrim.

Nepareizi rīkosimies, ja 1. laidienā apkoposim J.Veseļa darbu publikācijas no 1920. gada līdz 1944. gada 31. decembrim, bet literatūru par viņu uzrādīsim no 1945. gada līdz 1999. gada 31. decembrim. Šajā gadījumā:

- nebūs ievērota metodisko principu vienotība;
- materiālu noskaidrošana būs neracionāla, tā prasīs lieku laika patēriņu, jo būs jāizskata dažāda (bet kopumā – ļoti liela) hronoloģiskā perioda avoti. Ja rādītāja abu galveno daļu hronoloģiskie ietvari ir saskaņoti, tad, izskatot avotus, vienlaikus meklē gan personas darbus, gan literatūru par viņu.

Iespējama arī cita pieeja. Ievērojot mūsdienu literatūrzinātnieku un citu speciālistu informacionālās vajadzības, vispirms var sastādīt rādītāju par J.Veseļa trimdas gadiem (miris 1960. g.) un tālāko posmu līdz mūsdienām. Pēc tam varētu strādāt pie iepriekšējā perioda publikāciju bibliografēšanas.

Ja bibliogrāfiskā rādītāja I daļā uzrādām personas darbus visās darbības jomās, tad arī II daļā aptveram publikācijas par visu viņa darbības diapazonu. Piemēram, ja vēlamies sastādīt biobibliogrāfisko rādītāju par komponistu un rakstnieku M.Zariņu, tad ideālā variantā plānojam rādītāja abās daļās

("M.Zariņa darbi", "Literatūra par M.Zariņu") atspoguļot gan viņa komponista, gan rakstnieka daiļradi un tās novērtējumu sabiedrībā. Taču iespējama arī cita pieeja. Adresējot bibliogrāfisko rādītāju literatūrvēsturniekiem, tajā var apkopot tikai M.Zariņa literāros darbus un publikācijas par viņu kā rakstnieku. Būs dīvaini un no metodikas viedokļa nepareizi, ja I daļā uzrādīsim tikai M.Zariņa literāros darbus, bet II daļā apkoposim tikai literatūru par viņu kā komponistu.

Ja kāda publikāciju daļa ir jau bibliografēta labas kvalitātes zinātniskajā rādītājā, pieļaujama atvirze no pamatprincipa par hronoloģisko un tematisko robežu saskaņošanu personālā rādītāja abās pamatdaļās. Piemēram, visai pilnīgi ir bibliografēti N. darbi no pirmās publikācijas 1904. gadā līdz 1939. gadam, taču nav apkopota literatūra par viņu. Jaunajā rādītājā varētu uzrādīt N. darbus no 1940. līdz 1999. gada 31. decembrim, bet literatūru par N. uzrādīt par visu hronoloģisko periodu, t.i., no pirmās atsauksmes 1910. gadā līdz mūsdienām.

6.5. Temata norobežošana

Praksē reizēm nākas *norobežot tematu*, jo ir:

- liels publikāciju skaits;
- ļoti darbietilpīgs materiālu meklēšanas process;
- laika limits (īpaši studentiem);
- ierobežoti finansiālie resursi;
- kāda personas darbības joma nav aktuāla u.c.

Temata izpēte ļauj iegūt aptuvenu priekšstatu par varbūtējo personas publikāciju daudzumu, par dzīves un daiļrades izpētes līmeni, par materiālu meklēšanas sarežģītības pakāpi. Prospekta izstrādes gaitā tas palīdz izlemēt:

- vai rādītājā tiks atspoguļota visa personas darbība kopumā un literatūra par viņu;
- vai tematu nepieciešams norobežot.

Ja sastādītājs izšķiras par temata norobežošanu, tas jādara ļoti apdomīgi un pārdomāti, lai neradītu vienpusīgu un nepilnīgu priekšstatu par personību. Vispārīgais princips – jā saglabā temata *pamataspekti*, t.i., rādītājam jāparāda personas *nozīmīgākā* darbība (rakstniekam tā ir literārā daiļrade, zinātniekam – zinātniskie darbi).

Varētu atteikties no mazāk svarīgā. Ilustrācijai atkal izmantosim jau iepriekš pieminēto L.Gronskas diplomdarbu “Anšlavs Eglītis”. Trimdā Anšlavs Eglītis līdztekus literārajam darbam nodarbojās arī ar žurnālistiku. Viņš bija ieskaitīts Holivudas preses grupā, regulāri apmeklēja filmu skates un Holivudas studijas. Rakstniekam ir liels skaits nelielu rakstu par jaunajām filmām. Iepazīstoties ar daļu no tiem, studente konstatēja, ka rakstiem ir informatīvs un reklāmas raksturs, tie grūti apzināmi, tādēļ atteicās no šo mazāk nozīmīgo publikāciju bibliografēšanas (lasītājs par to tiek informēts priekšvārdā).

Tematisko ietvaru sašaurināšana allaž rūpīgi jāapsver. Katru reizi nepieciešams individuāls risinājums. Piemēram, pirms atteikties bibliografēt rakstnieka tulkojumus, jānoskaidro - varbūt ar savu tulkotāja meistarību viņš devis paliekamu ieguldījumu kultūrvēsturē (piemēram, izcils ir J.Raiņa Gētes “Fausta” atdzejojums, Dz.Soduma Dž.Džoisa “Ulisa” tulkojums u.c.), literatūras sakaru stiprināšanā (piemēram, E.Zālīte kā igauņu literatūras tulkotāja), varbūt N. radošajā biogrāfijā tulkotāja darbībai ir tikpat liela vieta kā oriģināldarbiem (U.Bērziņš, K.Skujenieks). Apsverot šo jautājumu, der noskaidrot, vai rakstnieks tulkojis augstas raudzes literatūru vai arī pievērsies sēnalliteratūrai un konjunktūras darbiem. Pirms norobežoties no zinātnieka publicistiskās darbības, bibliogrāfam

jāapsver, vai tā nav palīdzējusi risināt svarīgas sabiedrības, kultūras, tautsaimniecības problēmas. Daži piemēri. Kā zināms, sabiedrības protesta akcijas pret Daugavpils HES celtniecību ievadīja D.Īvāna un A.Snipa raksts "Literatūrā un Mākslā" [92]. Pēc šīs publikācijas viņus savos rakstos, runās, intervijās aktīvi atbalstīja daudzi zinātnieki un unikālā Daugavas ainava tika paglābta no izpostīšanas. Ļoti augstu vērtējama akadēmiķa Jāņa Stradiņa aktīvā iestāšanās par Latvijas sarkanbaltsarkanā karoga atdzimšanu. Neuzņemt šos materiālus rādītājā nozīmētu atstāt bez ievēribas visai būtisku zinātnieka darbības šķautni. Ir pilnīgi pašsaprotami, ka tie ir uzrādīti viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā [67].

Par rādītāja tematisko robežu sašaurināšanu jādomā, ja N. ir ļoti daudzpusīga personība, kas aktīvi darbojusies vairākās, reizēm diametrāli pretējās nozarēs. Ja kādu iemeslu dēļ nevaram aptvert personas darbību kopumā, izvēlamies to darbības aspektu, kas atbilst potenciālo adresātu informacionālajām vajadzībām. Piemēram, ja studiju nolūkos vēlamies sastādīt rādītāju par ārstu literātu un publicistu Jāni Liepiņu un adresēt to literārzinātniekiem, tad plānosim apkopot viņa dažādu žanru literāros darbus un publicistiku, atstājot ārpus rādītāja ietvariem publikācijas par medicīnas jautājumiem, kā arī literatūru par viņa mediķa darbību.

6.6. Materiālu sastāvs

Zinātniskajos biobibliogrāfiskajos rādītājos *uzrāda publicētos dažāda tipa un žanra darbus* (nepublicētos uzrāda tikai izņēmuma kārtā). Materiālu sastāvs ir atkarīgs no:

personas darbības diapazona;

viņas dzīves un darbības izpētes virzieniem un izstrādes līmeņa.

Tālāk sīkāk apskatīsim varbūtējās galvenās zinātniskajos personālajos bibliogrāfiskajos rādītājos uzrādāmās materiālu grupas, plānojot aptvert tematu visā aspektu dažādībā un daudzpusībā. Uzskatāmības labad vispirms aplūkosim personas darbus (resp., rādītāja I daļu “Personas darbi”, pēc tam – literatūru par viņu (resp., II daļu “Literatūra par personu”).

6.6.1. Personas darbi

◇ Daiļdarbi

Daiļdarbu publikācijas veido rakstnieku biobibliogrāfisko rādītāju pamatkodolu, tā ir pati nozīmīgākā materiālu kopa. Tos uzrāda arī citu profesiju pārstāvju biobibliogrāfiskajos rādītājos, jo atsevišķas personības raženi darbojas kā savā pamatprofesijā, tā arī rakstniecībā (piemēram, jau pieminētais komponists Mārgeris Zariņš mūža otrajā pusē kļuva par pazīstamu rakstnieku; Uldis Zemzaris ir gleznotājs un rakstnieks; ārsts, paleopatologs, medicīnas zinātņu doktors Vilis Derums literatūrā pazīstams ar pseidonīmu Vilis Zemgars, kas rakstījis dzejoļus, stāstus, romānus; ievērojamais vēsturnieks, tiesību zinātņu doktors Arveds Švābe bijis arī daudzpusīgs literāts; dzejoļus rakstījis latviešu tēlniecības vecmeistars Teodors Zaļkalns).

Biobibliogrāfiskajā rādītājā ietver:

- ♦ *visu žanru daiļdarbus* (romānus, stāstus, noveles, tēlojumus, miniatūras, skices, poēmas, dzejoļus, lugas u.c.);
- ♦ literāri publicistiskos žanrus (mākslinieciskos aprakstus, feļetonus, pamfletus u.c.).

Sastādītājs apkopo:

- ne tikai pabeigtos, bet arī nepabeigtos darbus, citas redakcijas un variantus;
- ne tikai pilnībā publicētos darbus, bet arī to fragmentus (romāna, stāsta, lugas u.c.);
- oriģinālvalodā un citās valodās tulkotos darbus.

◇ Memuāri un dokumentārie avoti

Ļoti interesanta un vērtīga materiālu grupa ir *memuāru un dokumentāro avotu publikācijas* (*personas autobiogrāfija, atmiņas, dienasgrāmatas, vēstules, arī telegrammas* u.c.). Visvairāk šādu publikāciju ir rakstniekiem un citiem radošo profesiju pārstāvjiem. Autobiogrāfiskās atmiņu grāmatas ir vērtīgs kultūrvēsturisks materiāls (piemēram, izcilā operdziedātāja Marisa Vētras “Div’ dūjiņas”, “Mans Baltais nams”, “Karaļa viesi”, “Rīga toreiz ...”, “Sestā kolonna” [112-116]). Ievērojamu cilvēku autobiogrāfijas, dienasgrāmatas, vēstules u.c. dokumentārie materiāli satur personas pašraksturojumu, sniedz daudz liecību par radošo procesu, uzskatiem, attieksmi pret laikabiedriem, sabiedriskajiem un kultūras procesiem, ļauj iegūt svarīgu faktoloģisko informāciju.

Autobiogrāfijas, atmiņu stāstījumus par sabiedriskās, literārās un mākslas dzīves norisēm, ievērojamiem kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem reizēm grūti nošķirt no daiļliteratūras sacerējumiem. Šī žanra labākajos paraugos materiāls pasniegts tēlaini, saistošā stāstījumā (piemēram, lielisks stāstītājs ir aktieris H.Liepiņš, lai minam viņa grāmatas “Manas dzīves skatuve” [95], “Pēr, tu melo!” [96]).

Tikai retais dzīves laikā vēlas nodot atklātībai savas dienasgrāmatas un vēstules, tādēļ šie intīmie un subjektīvie teksti, kas ir ļoti vērtīgs personības izpētes avots, pārsvarā tiek publicēti pēc nāves. Piemēram, D.Zigmontes dienasgrāmatu publicēšana viņas personību atklāja jaunā, negaidītā pavērsienā

[120; 121]. Bagātu materiālu literatūrzinātniekiem satur E.Ādamsona un M.Ķempes sarakste [98]. Dienasgrāmata tiek rakstīta sev, vēstules – radiem, draugiem, paziņām. No šiem tekstiem jāšķir dienasgrāmatas vai vēstules formā rakstīti daiļdarbi (piemēram, M.Birzes “Trīspadsmit mēneši” [87]) un esejas (piemēram, A.Griguļa “Labvakar, Kamila!” [90]).

◆ Kritikas darbi

Visvairāk dažāda žanra kritikas darbu (recenzijas, žanru pārskati, apskati, apceres u.c.) ir literatūras un mākslas (teātra, mūzikas, tēlotājas mākslas, kino u.c.) jomā. To autori - šo nozaru profesionālie kritiķi un citi speciālisti. Arī daudzi rakstnieki un citu radošo profesiju pārstāvji bijuši vērīgi literatūras un mākslas procesa vērtētāji. Viņi publicējuši recenzijas par jaunajām daiļdarbu grāmatām, teātra izrādēm, koncertiem, izstādēm, kinofilmām, rakstījuši literatūras, mūzikas, teātra dzīves apskatus. Piemēram, J.Sudrabkalns 20. un 30. gados “publicēja daudz rakstu par latviešu, vācu, angļu, krievu, itāļu literatūru, teātri, mūziku. Sudrabkalna recenzijas izceļas ar dziļu un precīzu mākslas izjūtu, tēlainu stilu” [9, 317.lpp.].

Arī dažādu nozaru zinātnieki palaikam recenzē sava profila vai saskarzinātu jaunākos izdevumus – monogrāfijas, rakstu krājumus, dokumentu un materiālu kopojumus, žurnālus vai citus seriālizdevumus, bibliogrāfiskos rādītājus u.c. (piemēram, recenzijas rakstījis ievērojamais tiesību zinātnieks D.A.Lēbers [59, 157.-167.lpp.].

Atsevišķi literatūras darbinieki iemīļojuši *eseju* (piemēram, I.Ziedonis, J.Peters, M.Čaklais). Tai “raksturīgs īpatnējs, oriģināls kāda jautājuma risinājums, kam iezīmīgs spēcīgs autora subjektīvais uztvērums un svaigs, interesantā, bieži tēlainā stilā ieturēts izklāsta veids”. Tā “atrodas uz robežas starp

mākslu un publicistiku, kā arī starp daiļliteratūru un literatūrkritiku, .. biežāk par eseju sauc mākslinieciski kritisku darbu” [108, 260.-261.lpp.].

◇ Zinātniskie darbi

♦ *Zinātniskās publikācijas* (īpaši – *monogrāfijas, zinātniskie pārskata raksti, zinātnisko rakstu krājumi, līdzdalība fundamentālu apkopojošu darbu uzrakstīšanā*) ir ikviena zinātnieka svarīgākais viņa talanta un spēju apliecinājums, pēc tām vērtē viņa ieguldījumu nacionālajā un pasaules zinātniskās domas attīstībā. Tie ir zinātnieku biobibliogrāfisko rādītāju pamats, tādēļ ļoti rūpīgi bibliografējami.

♦ Zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos pieņemts uzrādīt doktora (agrāk – zinātņu kandidāta) *promocijas darbu/disertāciju* un *promocijas/disertācijas kopsavilkumu/autoreferātu*, kaut arī tie ir npublicētie materiāli ar rokraksta tiesībām.

♦ Visai vērtīgi, taču grūti bibliografējami ir *zinātniskie referāti/ziņojumi* un *referātu tēzes*, kur parasti risinātas pašas aktuālākās, jaunākās zinātnes un prakses problēmas. Iespēja piedalīties prestižos pasaules zinātnieku forumos liecina par zinātnieka starptautisko popularitāti un kontaktiem, viņa darbu nozīmīgumu.

♦ Dažreiz uzrāda *nepublicētās* plašās *zinātniskās pētniecības darbu atskaites*, jo tās ir nozīmīgs zinātnieka darbības rādītājs [58, 97.-120.lpp.].

◇ Izgudrojumu apliecības un patenti

Atsevišķu zinātņu (tehnisko, dabaszinātņu) pārstāvju pētniecisko darbību būtiski raksturo tādi specifiski, grūti apzināmi dokumentu veidi kā *izgudrojumu apliecības* un *patenti* [54, 149.-156.lpp.].

◇ Populārzinātniskā literatūra

Daudzi zinātnieki (arī atsevišķi rakstnieki, piemēram, E.Veidenbaums) nodarbojas ar zinātnisko atziņu popularizēšanu. Plaši izplatītos un visiem pieejamos izdevumos viņi publicē populārzinātniskos rakstus par savu nozari, retāk tiek izdotas populārzinātniskās grāmatas. Diezgan bieži *populārzinātniskie darbi* (īpaši letonikā) ir pirmie pētījumi par izraudzīto tematu un robežojas ar zinātnisko literatūru, tādēļ jo īpaši nozīmīgi. No zinātniskajiem darbiem tos atšķir populārāks, nespeciālistam saprotams vielas izklāsts. Pie šādiem oriģināliem, taču arī parastam lasītājam labi saprotamiem, pētījumiem pieskaitāma virkne mūsu izcilākā Baltijas zinātnes vēstures pētnieka akadēmiķa J.Stradiņa grāmatu par zinātņu vēsturi: "Cilvēki, eksperimenti, idejas" [104], "Ķīmiķi, kuru vārdi jāzina" [106], "Lielā zinātnes pasaule un mēs" [107], "Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi" [105] u.c.

◇ Mācību literatūra

Pie mācību literatūras (*mācību grāmatu, mācību līdzekļu, lekciju konspektu, mācību programmu*) sarakstīšanas visbiežāk strādā tie literatūras, mākslas un zinātnes darbinieki, kas darbojas vai ir darbojušies pedagoģijas laukā (piemēram, mācību grāmatu autori ir V.Plūdons, K.Dziļleja). Parasti daudz mācību literatūras izdevumu ir augstskolu mācībspēku publikāciju klāstā. Sevišķi vērtīgas ir oriģinālās mācību grāmatas augstskolām, jo satur labi sistematizētu temata galveno jautājumu izklāstu. Tās top nopietna pētnieciskā darba rezultātā un prasa no autora lielu erudīciju. Latvijas kultūrvēsturē tās nereti bijušas pirmie plašākie darbi.

◇ Publicistika

Liela daļa rakstnieku ilgāku vai īsāku laiku nodarbojušies ar žurnālistiku, tādēļ viņiem ir daudz dažādas tematikas rakstu par sabiedriskajām aktualitātēm. Arī nozaru zinātniskajiem darbiniekiem mēdz būt publicistiskas ievirzes darbi. Par darba publicistisko raksturu bieži vien liecina tā emocionālais, ekspresīvais nosaukums. Ilustrācijai daži akadēmiķa J.Freimaņa – aktīva Atmodas gadu sabiedriskā darbinieka raksti:

Karalis ir miris. Lai dzīvo karalis! : [par Latvijas Tautas fronti pēc tās 2. kongresa 1989. g. 7.-8.okt.] // *Atmoda*. – 1989. – 23. okt. (Nr.48). – 4.lpp.

Vai mēs gribam brīvību? // *Atmoda*. – 1989. – 3. jūl. (Nr.27/28). – 2.lpp.

Demokrātiju? Jau šodien? Visur? // *Atmoda*. – 1990. – 3.jūl. (Nr.26). – 10.lpp.

◇ **Runas**, atbildes uz žurnālu un avīžu redakciju jautājumiem, intervijas, sarunas u.c. mutvārdu uzstāšanās, kas ir stenografētas vai pierakstītas citādā veidā.

Visvairāk šādu publikāciju ir valstsvīriem, radošo profesiju pārstāvjiem un zinātniekiem, kas aktīvi iesaistījušies parlamenta un valdības darbā, veic plašu sabiedrisko un zinātniski organizatorisko darbību, ir atbildīgos administratīvajos amatos. Kā piemēru var minēt literātus I.Ziedoni, J.Peteru, A.Belu, P.Putniņu, gleznotāju Dž.Skulmi, komponistus R.Paulu un Im.Kalniņu, akadēmiķi J.Stradiņu, LU rektoru prof. J.Zaķi, RTU rektoru prof. E.Lavendeli un daudzus citus. Šie materiāli ļauj spriest par personas sabiedriskajām aktivitātēm, uzskatiem, tajās atrodamas speciālistiem noderīgas ziņas par radošo procesu, paveikto, iecerēm u.c.

Bibliografējot intervijas un sarunas ar personu, jābūt ļoti uzmanīgiem, jo žurnālisti un citi sarunas pierakstītāji reizēm

stipri sagroza rakstnieka, mākslinieka, sabiedriskā darbinieka domu. Arī Latvijas masu saziņas līdzekļos laiku pa laikam parādās nekorekti interviju pieraksti, kur pieļautas neprecizitātes un kļūdas intervētās personas minētajos faktos, visai brīvi traktēts vai pat izkropļots autora teksts. Protestējot pret to, intervētā persona publicē pretrakstu, uzstājas radiopārraidē, retāk – televīzijā. Bibliogrāfijas vēsturē zināmi gadījumi, kad sabiedrībā plaši pazīstamas personības iebildušas pret sakropļoto interviju iekļaušanu viņu darbu sarakstos.

Par neprofesionāli vai pat tendenciozi pierakstītu interviju iekļaušanu biobibliogrāfiskajā rādītājā ir divi viedokļi:

- 1) tās nebūtu uzrādāmas;
- 2) tās varētu ietvert, jo sabiedrība iepazīnās ar konkrētās publikācijas tekstu un tā vai citādi reaģēja, taču tad anotācijā jāsniedz komentārs un jānorāda uz autora pretrakstu.

◇ Tulkojumi

Tulkojumi ir ļoti plaši izplatīti. Jāšķir:

- 1) *daiļliteratūras tulkojumi*;
- 2) *pārējo tekstu tulkojumi* (oficiālo dokumentu, zinātniskās, populārzinātniskās, mācību literatūras, dažādu ziņu aģentūru tulkojumi, mutvārdu uzstāšanās – sinhronie un to pierakstu publicējumi utt.).

Daiļliteratūras tulkojumā noteicošā ir valodas estētiskā funkcija, turpretī *pārējo tekstu tulkojumā* galvenā ir valodas komunikatīvā (sazināšanās) funkcija. *Daiļliteratūras tulkojumi* ir literārās jaunrades veids. Mūsdienās galvenā prasība tulkojumiem ir maksimāli precīzi atveidot tulkojamā darba savdabību, autora māksliniecisko stilu. *Daiļdarba tulkojuma mākslinieciskums* ir atkarīgs no tulkotāja talanta.

Daudzi rakstnieki (piemēram, U.Bērziņš, L.Briedis, K.Skujenieks, O.Lisovska, J.Osmanis u.c.) intensīvi strādājuši pie citu tautu rakstnieku darbu latviskošanas, viņiem ir visai iespaidīgs tulkojumu klāsts. Daiļliteratūras tulkojumi ir rakstnieku radošās biogrāfijas, tātad arī viņu biobibliogrāfisko rādītāju sastāvdaļa. Tā, piemēram, L.Laicens tulkojis somu tautas eposu "Kalevala", arābu tautas pasakas "Tūkstoš un viena nakts", A.Puškina prozu un citus darbus, kas uzrādīti viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā [57, 121.-130.lpp.].

Nacionālās literatūras tapšanas laikā tulkotos darbus nereti nenošķīra no oriģināliem, tādēļ pagājušā gadsimta autoriem ir:

- brīvi tulkojumi;
- pārstrādājumi pēc motīviem. Pie tiem pieder arī lokalizējumi (cita autora darba pārveidojumi, piemērojot kādas vietas vai vides īpatnībām). Šos darbus nevar uzskatīt par tulkojumiem mūsdienu izpratnē, taču tos nevar bez ierunām pieskaitīt oriģinālajai daiļradei. Piemēram, brīvi tulkojumi un pārstrādājumi pēc motīviem ir K.Baronam un E.Veidenbaumam. Tie apkopoti viņu biobibliogrāfiskajos rādītājos [49, 23.-32.lpp.; 68, 58.-62.lpp.].

Tulkošanai pievēršas arī izcili zinātnieki (piemēram, D.A.Lēbers – [59, 176.-177.lpp.]). Tie parasti ir nozaru literatūras, dažādu dokumentu tulkojumi.

◇ Rediģētie un sastādītie izdevumi, konsultētie darbi

Pie personas darbiem pieder viņas *rediģētās grāmatas, laikraksti, žurnāli un citi seriālizdevumi, sastādītās grāmatas un konsultētie darbi*. Daudz šādu materiālu ir literātiem un citu nozaru darbiniekiem, kuru maizes darbs bija un ir dažādos apgādos, laikrakstu un žurnālu redakcijās.

◇ Vadītie promocijas darbi/disertācijas

Zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos pieņemts iekļaut viņu vadītos promocijas darbus/disertācijas. Reizēm uzrāda arī oponentos (recenzētos) promocijas darbus/disertācijas. Šo pētījumu vadīšanu un recenzēšanu uztic pieredzes bagātiem, erudītiem zinātniekiem ar atbilstošu zinātnisko grādu. Šīs aktivitātes ir viens no galvenajiem zinātnieka darbības rādītājiem, tās būtiski ietekmē jauno zinātnieku izaugsmi un nozares attīstību.

◇ Parakstītie dokumenti

Personām, kas ieņēmušas atbildīgus valsts amatus, bibliografē publicētos viņu parakstītos dokumentus (K.Ulmanis, J.Čakste, J.Rainis kā izglītības ministrs u.c.) Piemēram, L.Laicena parakstītie materiāli bibliografēti viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā [57, 132.-133.lpp.].

◇ Dziesmas ar N. vārdiem

Specifisks materiāls, ko parasti uzrāda rakstnieka darbu kopā, ir dziesmas ar viņa vārdiem. Komponisti visvairāk ir iecienījuši lirisku, melodisku, ritmisku dzejas rindu autorus. Komponists dziesmai var izvēlēties jau gatavu dzejoli, citreiz vispirms top mūzika, kurā ieklausoties dzejnieks uzraksta dziesmas tekstu (piemēram, šāda abējāda sadarbība raksturo R.Paula un J.Petera kopdarbu dziesmu tapšanā). Daudziem komponistiem ir savi iemīļoti dzejas tekstu autori. Vienu un to pašu populāru dzejoli nereti komponē vairāki skaņraži. Šo nianšu pārzināšana palīdzēs mērķtiecīgāk meklēt dziesmu notis un tekstus, jo to apzināšana prasa papildu, nereti grūti apzināmu avotu izmantošanu.

◇ Skaņu ieraksti

Sastādot biobibliogrāfisko rādītāju, īpaši par radošo profesiju pārstāvjiem, mēdz bibliografēt skaņu ierakstus. Svarīgi ir fiksēt skaņu ierakstus, kas glabā rakstnieka vai citas ievērojamas *personas balsis ierakstu* (valstsvīra runa; rakstnieka darbi autora lasījumā, viņa atmiņu stāstījums, izcila dziedātāja vai instrumentālista sniegums). Lietderīgi apkopot arī *citus* skaņu ierakstus:

- rakstnieka darbi aktieru lasījumā;
- rakstnieka darbu iestudējumi dramatiskajos un muzikālajos teātros;
- dziesmas ar N. vārdiem dažādu solistu, ansambļu, koru izpildījumā;
- komponista visu žanru skaņdarbi dažādos izpildītāju sastāvos.

Konkrētās personas radošās vai zinātniskās darbības īpatnību dēļ viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā nākas iekļaut arī virkni citu, iepriekš nepieminēto materiālu. Ievērojamiem komponistiem noteikti jāuzrāda *skaņdarbi*, kas neapšaubāmi ir pats nozīmīgākais viņu radošās darbības rādītājs. Par tiem visvairāk interesējas mūziķi, muzikologi un citi speciālisti.

Mākslinieku radošās darbības analīzei un izvērtēšanai nepieciešamas ziņas par viņu *gleznām, grafikas un tēlniecības darbiem*, kinorežisoriem – par uzņemtajām *filmām* un *kinožurnāliem*.

6.6.2. Literatūra par personu

Biobibliogrāfiskā rādītāja II daļā "Literatūra par personu" apkopo visu tipu literatūru (*zinātnisko, populārzinātnisko, mācību, uzzīņu*).

Rādītājā ietveramo publikāciju galvenās grupas.

✧ Pētījumi par personas dzīvi, radošo vai zinātnisko darbību, tās analīze un novērtējums (kopumā, kādā darbības jomā). Visnozīmīgākās ir *monogrāfijas* un citi plašāki *apcerējumi*. Šādu darbu ir maz. Par ļoti daudzām Latvijas kultūrvēsturē nozīmīgām personībām pamatīgu un vispusīgu pētījumu vēl nav.

✧ Vērtīgas ir zinātniskās biogrāfijas (arī tās vēl ir reta parādība mūsu grāmatniecībā).

✧ Pirmavotu raksturs ir laikabiedru atmiņām, dienasgrāmatām, vēstulēm, ja tajās raksturots N. vai sniegtas citas liecības par viņu. Šādi materiāli parasti ir par mirušajiem izcilajiem cilvēkiem. Latvijā plaši izplatītājā mūsdienās tapušās memuāru literatūras klāstā atradīsim daudz interesanta arī par mūsu laikabiedriem. Z.Skujiņš savā kultūrvēsturiskajā darbā "Sarunas ar jāņtārpiņiem" [103] īsās novelēs portretē ne tikai M.Ķempi, Ā.Elksni, bet arī A.Belu, E.Berklavu un citas spilgtas personības. Šajā darbā aizsākti esejisko atmiņu stāstījumu par Latvijas dzīvē ievērojamiem kultūras un sabiedriskajiem darbiniekiem rakstnieks turpina grāmatā "Jātnieks uz lodes" [102]. Te atrodam saistošas lappuses par G.Priedi, I.Ziedoni, G.Janovski, A.Griguli, O.Vācieti, A.Belu, M.Čaklo u.c. Šī publikāciju grupa rūpīgi bibliografējama, jo memuārus un citus dokumentāros materiālus plaši izmanto zinātniskajā darbā.

✧ Tematiski ar iepriekšējo materiālu grupu sasaucas publikācijas par izcilas personības piemiņas

saglabāšanu (par N. memoriālo muzeju vai istabu, dažādām citām piemiņas vietām, atceres pasākumiem u.c.). Šiem materiāliem nav pirmavotu nozīmes, taču tie liecina par valsts un sabiedrības attieksmi pret N. dažādos posmos (cieņas un goda parādīšanu, piemēram, iekārtojot memoriālo muzeju, vai arī nevērīgu, kultūrvēsturiskās vērtības noliedzošu pozīciju, aizlaižot postā vai slēdzot šo muzeju u. tml.).

◇ Ļoti nozīmīga un skaitliski lielākā materiālu daļa ir dažādas publikācijas, galvenokārt raksti, kas satur personas pamatnodarbošanās raksturojumu:

- kopumā (piemēram, rakstnieka literārā daiļrade; zinātnieka zinātniskā darbība);
 - atsevišķos dzīves posmos (piemēram, A.Čaka daiļrade 20. un 30. gados);
 - vienā vai vairākās darbības jomās (piemēram, rakstnieka prozas un dzejas mantojums; rakstnieks kā literatūrkritiķis; rakstnieks kā tulkotājs u.tml.);
 - konkrēta veikuma analīzi (piemēram, vērtīgas monogrāfijas, zinātniskā atklājuma, iestudētās izrādes, tēlotās lomas, koncertprogrammas novērtējumu u.tml.).
- Apkopojot literatūru par pazīstamu rakstnieku, parasti ļoti daudz ir recenziju par grāmatām (kopotiem rakstiem, krājumiem, nozīmīgākajiem monoizdevumiem). Nozīmīgākie daiļdarbi, īpaši lielas formas darbi – romāni, garstāsti, lugas, tiek analizēti un izvērtēti literatūrkritiskajos pārskatos, dažādos literatūrvēsturiskajos apcerējumos.

◇ Veidojot *rakstnieka* biobibliogrāfisko rādītāju, ļoti vēlams apzināt un apkopot literatūru par viņa darbu iestudējumiem teātrī, kino, TV un radio. Tā liecina par rakstnieka popularitāti, raksturo viņa sadarbību ar radošajiem kolektīviem, sniedz ziņas par darbu dažādo

interpretāciju. Speciālistus ļoti interesē recenzijas par izrādēm, jo dramatiskais darbs savu īsto skanējumu iegūst uz skatuves. Tas gan prasa:

- a) padziļinātu temata izpēti, jo jānoskaidro, kuri rakstnieka darbi un kādos teātros iestudēti (vēlams zināt arī pirmizrādes datumu);
- b) kur, kad un kādas filmas uzņemtas pēc rakstnieka scenārija vai veidotas kā viņa darba ekranizējums;
- c) papildavotu apzināšanu un izmantošanu.

✧ Personām, kas piedalījušās valsts likumdošanas un izpildorgānu darbā, ieņēmušas vadošus amatus dažādās iestādēs un organizācijās, bijušas aktīvi sabiedriskie darbinieki, papildus *apkopo publikācijas par šo viņu darbības lauku.*

✧ Biobibliogrāfiskajos rādītājos sastādītāji cenšas uzrādīt arī iespieddarbus par tematu "N. tēls literatūrā un mākslā". Visbiežāk tie ir *daiļdarbi un tēlotājas mākslas darbi*, kuros attēlota kāda izcila personība. Tie pauž rakstnieka un mākslinieka attieksmi pret attēloto personu, šīs personības izpratni un interpretāciju. Piemēram, biobibliogrāfiskajā rādītājā "Eduards Veidenbaums" nodaļā "E.Veidenbauma tēls literatūrā un mākslā" [68, 121.-126.lpp.] ir apkopoti:

- daiļdarbi (romāns, stāsti, lugas u.c.), kuros attēlots E.Veidenbaums;
- publikācijas par dzejnieka tēlu daiļliteratūrā;
- darbi par A.Jaunušana veidoto E.Veidenbauma tēlu A.Upīša romāna "Plaisa mākoņos" inscenējumā Akadēmiskajā Drāmas teātrī (tagad Nacionālajā teātrī) – tātad par dzejnieka tēlu teātra mākslā.

Specifiskāki ir materiāli par E.Veidenbauma tēlu tēlotājā mākslā. Rādītājā uzrādītas viņa portretu, krūšu tēla, pieminekļa

“Kalāčos” un Liepas kapos reprodukcijas un literatūra par šiem mākslas darbiem.

Izcilas personības atveidojums mākslinieciskiem līdzekļiem ir interesanta parādība. Līdz šim sastādītie bibliogrāfiskie rādītāji liecina, ka vairāk šādu materiālu ir par ievērojamām vēsturiskajām personībām un radošajiem darbiniekiem, mazāk – par zinātniekiem.

Ziņas par daiļdarbiem un tēlotājas mākslas darbiem, kuros attēlots N., var būt noderīgas gan zinātniskajā, gan praktiskajā darbā. Skolotāji, lektori, bibliotekāri tos var izmantot kā vērtīgu ilustratīvo materiālu, padarot krāsaināku un emocionālāku stāstījumu par N., tie bagātina izstādi bibliotēkā, muzeja ekspozīciju.

Nav šaubu par šo materiālu apkopošanas lietderīgumu, taču tos apzināt ir diezgan sarežģīti un darbietilpīgi, grūti nodrošināt pilnīgu aptvērumu.

✧ Biobibliogrāfiskajos rādītājos pieņemts iekļaut “Veltījumus”, kas sacerēti par godu kādai personai vai notikumam. (Nodaļa “Veltījumi” ir arī iepriekš minētajā E.Veidenbauma biobibliogrāfiskajā rādītājā [68, 126.-130.lpp.]. Visbiežāk tie ir *veltījumi dzejā*, bet var būt arī *prozas darbi* (tēlojumi, esejas), *dziesmas* u.c. Veltījumos, visbiežāk saistībā ar svarīgiem notikumiem personas dzīvē, mākslinieciskā formā tiek dots paveiktā novērtējums, parasti cildinošs. Daļa no veltījumiem koncentrētā veidā, spilgti, neparasti ar mākslinieciskiem līdzekļiem atklāj būtiskāko personībā un viņas darbībā. “Kaut arī veltījums adresēts konkrētai personai vai notikumam, tajā ietverts vispārīgums. Nereti veltījumos ir tik daudz atzinumu, ka tie tuvojas zinātniskai vai publicistiskai apcerei, deklarācijai. Tāda, piemēram, ir Aspazijas dzejiskā vēstule R.Blaumanim” [108, 271.lpp.].

Diemžēl daļa veltījumu ir t.s. jubileju dzejoļi bez mākslinieciskas vērtības.

Veltījums var būt arī *parodija, epigramma, šaržs* u.c.

✧ Kaut arī jaunizveidotais bibliogrāfiskais rādītājs ir pilnīgākais, tomēr tajā uzrāda visus agrāk sastādītos bibliogrāfiskos līdzekļus, komentārus un uzziņu izdevumus, ja pēdējie satur plašākus literatūras sarakstus. To dara tāpēc:

- lai būtu pilnīgs pārskats par temata bibliogrāfisko nodrošinājumu;
- lai nepieciešamības gadījumā varētu izmantot labākos un plašākos iepriekšējos bibliogrāfiskos darbus un komentārus:
 - a) kā *faktoloģiskās informācijas avotu* (piemēram, rakstnieka kopotiem rakstiem pievienotajos komentāros var atrast vērtīgus viņa izdevumu salīdzinošus raksturojumus, ziņas par kopotu rakstu un citu nozīmīgu izdevumu sagatavošanu, par tekstoloģiskām izmaiņām dažādās publikācijās, par rakstnieka sacerējumu datējumu – darba uzsākšanas un pabeigšanas gadu, pirmpublicējumu, par prototipiem u.c. Komentāros sniegtās ziņas ieteicams izmantot temata padziļinātā studēšanā un turpmākajā darbā pie jaunā bibliogrāfiskā rādītāja sastādīšanas);
 - b) kā *bibliogrāfiskās informācijas avotu*:
 - par atsevišķu temata aspektu kāds no vecajiem bibliogrāfiskajiem līdzekļiem var būt vienīgais sistematizētais publikāciju kopums;
 - agrākajos darbos ir citādāks, konkrētām lietotāja vajadzībām vairāk piemērots materiālu grupējums un kārtojums;

c) iepriekšējos bibliogrāfiskos līdzekļus bibliogrāfs izmanto:

- pieredzes apgūšanai;
- pārbauda pēc tiem savāktu materiālu pilnīgumu;
- aizgūst no tiem daļu publikāciju un ziņu.

Ilustrācijai neliels citāts no biobibliogrāfiskā rādītāja "Linards Laicens" priekšvārda, pašreiz plašākā un pilnīgākā par rakstnieku:

"Rādītāja sastādīšanu sarežģīja lielais L.Laicena pseidonīmu un kriptonīmu skaits (aptuveni 40), tāpēc, uzrādot publikācijas periodiskajos izdevumos, daudzviet esam vadījušies no agrāk izdotajiem bibliogrāfiskajiem rādītājiem, īpaši pēc K.Egles veidotā, kas ievietots L.Laicena Rakstu 9.sējumā. Dažādos izdevumos sastopamas atšķirīgas ziņas par atsevišķu L.Laicena darbu izdošanas gadiem. Šajā rādītājā par galveno kritēriju uzskatīts recenziju parādīšanās laiks. Šie gadi arī pa lielākai daļai atbilst K.Egles bibliogrāfiskajā rādītājā norādītajiem" [57, 9.lpp.].

6.7. Materiālu atlases kritēriji

6.7.1. Dokumentu veidi

Biobibliogrāfiskajā rādītājā uzrāda:

♦ grāmatas un brošūras (tie galvenokārt ir personas darbu izdevumi; par personu, īpaši zinātniekiem, grāmatu ir maz, nereti nav neviena plašāka izdevuma);

♦ dažādos krājumos, žurnālos, zinātniskajos rakstos publicētos darbus;

♦ avīžu publikācijas (daiļdarbi, dažādi raksti).

Avīžu raksti ir operatīvi, daudzi satur ļoti svarīgus datus, dažādu parādību analīzi un vērtējumus. Ļoti svarīgas ir

recenzijas par tikko iznākušajām grāmatām (daiļliteratūras, zinātniskajiem, populārzinātniskajiem, uzziņu izdevumiem), atsauksmes par teātra izrādēm, koncertiem, kinofilmām u.c. Recenzijas bieži tiek publicētas tieši avīzēs.

Avīžu skaits ir ļoti liels, nacionālās bibliogrāfijas rādītajos avīžu raksti uzrādīti ar atlasī, virkne avīžu tajos vispār nav analītiski bibliografēti. Tas nozīmē, ka bibliogrāfam patstāvīgi jāizskata daudzu avīžu komplekti vairāku gadu, reizēm – gadu desmitu garumā. Tas prasa ļoti lielu laika patēriņu, tādēļ *avīžu rakstu bibliografēšanā ievēro diferencētu pieeju*:

- 1) izskata tikai tos laikrakstus, kur varbūtība atrast materiālu ir vislielākā, atsakoties no pārējiem (sk.: 7. Materiālu apzināšanas avoti);
- 2) ja ir ļoti liels materiālu klāsts, var atteikties no mazāk nozīmīgo publikāciju iekļaušanas rādītājā. Taču atlase jāveic ļoti pārdomāti, jo zinātniskajā darbā reizēm liela nozīme var būt pat īsai hronikas ziņai (piemēram, par jaunatrastu rakstnieka rokrakstu).

Nepareizi ir pilnībā atteikties no avīžu rakstu apkopošanas, jo daudzi no tiem satur pirmreizēju un ļoti vērtīgu informāciju (arī novadu prese), kas nekur citur nav atrodamā.

♦ Rādītāja vērtību ceļ tajā uzrādītās dokumentu daļas, t.i., analītiski izrakstītās nodaļas, paragrāfi, atsevišķas lappuses vai pat rindkopas, kas satur personas biogrāfiskos datus, viņas darbības raksturojumu un novērtējumu (visbiežāk, no apkopojošiem darbiem, monogrāfijām, plašiem pārskata un analītiskajiem rakstiem).

Reizēm bibliogrāfi uzrāda dokumentu daļas arī tad, ja N. tikai pieminēts. Te svarīgs konteksts. Ja N. vārda pieminēšana sniedz kādu svarīgu informāciju (piemēram, V.Belševicas vārds nosaukts kopā ar citiem Nobela prēmijai izvirzītajiem kandidātiem), šādus materiālus ieteicams bibliografēt. Pārējos

gadījumos vajadzētu izsvērt, vai tas nepārblīvēs rādītāju ar maznozīmīgiem ierakstiem. Bez tam visus gadījumus, kad N. cita starpā tikai pieminēts, nav iespējams apzināt.

Atkarībā no personas darbības jomas jābibliografē arī *specifiskāki dokumenti veidi*:

- ♦ notis – atsevišķos izdevumos, krājumos, žurnālos un avīzēs ievietotās (komponisti; dziesmas ar rakstnieka vārdiem. Piemēram, plašajā K.Egles sastādītajā J.Vītola bibliogrāfiskajā rādītājā “Komponists Jāzeps Vītols” komponista darbu kopu ievada apakšnodaļa “Skaņdarbi”, kur apkopoti kora dziesmu krājumi, sakārtojumi, rediģējumi, instrumentālās un vokālās mūzikas sacerējumu, tautas dziesmu apdaru notis [69, 21.-74.lp.];

- ♦ skaņuplates, audiokasetes, kompaktdiski (komponisti un izpildītājmākslinieki, aktieri; ievērojamu cilvēku balss ieraksti);

- ♦ estampī, plakāti, mākslas izstāžu katalogi, grāmatu ilustrācijas, mākslas darbu reprodukcijas (gleznotāji, grafiķi);

- ♦ kinofilmas un kinožurnāli (kinorežisori, kinooperatori).

- ♦ Mūsdienās arvien plašāk ieviešas elektroniskās publikācijas, kas acīmredzot ieņems savu vietu arī biobibliogrāfiskajos rādītājos.

6.7.2. Valodas un izdošanas vietas

Mūsdienu zinātniskajos bibliogrāfiskajos rādītājos apkopo latviešu un svešvalodās publicētos personas darbus un literatūru par viņu, kas izdota Latvijā un ārzemēs.

Atsevišķi periodiskie izdevumi iznāca un iznāk paralēli latviešu un krievu valodā (piemēram, "Rīgas Balss", "Diena", vairākas rajonu avīzes). Vai rādītājā iekļaut tikai latviešu valodā publicētos darbus, vai un kā bibliografēt to tulkojumus krievu valodā? Praksē rīkojas dažādi. Ja vien to pieļauj bibliogrāfiskā rādītāja apjoms, pareizāk būtu kā *patstāvīgu* publikāciju bibliografēt arī krievu valodā iespiesto darbu. Tas dod iespēju ar to iepazīties arī tiem, kas nezina latviešu valodu. Bez tam krievu valodas variants reizēm nav identisks latviešu tekstam, jo autori vai avīzes redakcija izdarījusi atsevišķus labojumus, īsinājumus.

6.7.3. Pilnīguma pakāpe

Tā kā zinātniskā darba vajadzībām parasti nepieciešams pilns pārskats par publikācijām, zinātniskajos bibliogrāfiskajos rādītājos cenšas *iespējami pilnīgi* uzrādīt personas darbus un literatūru par viņu (praktiski visu apzināto literatūru). Pilna publikāciju kopaina nepieciešama vairumam literārzinātnieku, īpaši literatūrvēsturniekiem, jo tas ļauj spriest par:

- rakstnieka publicēto darbu skaitu,
- publicēšanas dinamiku dažādos periodos,
- noskaidrot populārākos, visvairāk izdotos darbus.

Sevišķi svarīgi ir ļoti rūpīgi bibliografēt visas rakstnieka *dzīves laika publikācijas*. Tās parāda:

- literāta aktivitāti, radošā pacēluma brīžus, viņa popularitāti;
- arī varas attieksmi pret rakstnieku (piemēram, O.Vācieša, G.Priedes publikāciju pilnīgs apkopojums uzskatāmi

liecinātu par “tukšajiem” – viņu darbu publicēšanas aizlieguma gadiem).

Vienu un to pašu tekstu, piemēram, populāru dzejoļi (Ausekļa “Gaismas pils”, E.Veidenbauma “Kā gulbji balti padebeši iet...”, J.Raiņa “Lauztās priedes”, “Karaļmeita”) bieži pārpublicē desmitiem un pat simtiem reižu (dažādos gados, dažādos krājumos, žurnālos un avīzēs). Tas īpaši sakāms par skolu programmās paredzētajiem darbiem, kas tiek ievietoti visās mācību grāmatās (daļa no tām iznāk vairākos atkārtotos izdevumos), hrestomātijās. Atsevišķi dzejoļi kļuvuši par populāru dziesmu tekstiem, daļa – vairākkārt komponēta, to teksti daudzkārt atkārtojas dažādos dziesmu krājumos. Rodas vairāki jautājumi. *Kā rīkoties ar atkārtotajām publikācijām?* Dot visas vai ar atlasī? Pēc kādiem kritērijiem veikt atlasī? Latvijā pareizāk būtu bibliografēt visas publikācijas, jo salīdzinājumā ar daudzām pasaules tautām latviešu literatūra un māksla, nacionālā zinātne, grāmatniecība vēl ir samērā jauna, tādēļ materiālu klāsts nav pārmērīgi liels. Problēmas varbūt varētu rasties vienīgi ar pašu izcilāko klasiķu, piemēram, J.Raiņa darbu bibliografēšanu. Taču J.Rainis mums ir vienīgais, tādēļ būtu pelnījis izsmelto pilnīgu publikāciju apkopošanu.

Krievu daiļliteratūras bibliogrāfijā ir sastopami atsevišķu klasiķu darbu rādītāji, kas adresēti tekstologiem (zinātniekiem, kas nodarbojas ar literāru, zinātnisku un citu tekstu pētīšanu un sagatavošanu izdošanai). Tajos ietvertas tikai tekstoloģiskā ziņā interesantas publikācijas. Tās ir:

- visi pirmpublicējumi;
- autorizētas publikācijas (t.i., autors piekritis teksta publicēšanai, atzīstot to par atbilstošu oriģinālam);
- atkārtotajās publikācijās, kurās, salīdzinot ar iepriekšējām, ir kādas teksta izmaiņas (piemēram, novērsti cenzūras svītrojumi, dotas agrāk nezināmas redakcijas un varianti).

Šādu rādītāju sagatavošana no bibliogrāfa prasa pētniecisku pieeju, tekstoloģiskās zināšanas, tekstu salīdzināšanu, tiem šaurāks lietotāju loks nekā bibliogrāfiskajiem rādītājiem ar pilnīgu publikāciju aptvērumu. Latvijas apstākļiem tie mazāk piemēroti.

Arī literatūru par personu zinātniskajos biobibliogrāfiskajos rādītājos cenšas uzrādīt plaši un aptveroši. Tas parāda personas dzīves un darbības izpētes pakāpi, šī darba virzienus, labi redzams arī nepaveiktais.

7. MATERIĀLU APZINĀŠANAS AVOTI

7.1. Vispārīgās prasības avotu izvēlei

Pēc tam, kad ir pilnīgi skaidri formulēts bibliogrāfiskā līdzekļa nolūks un lasītāju adresējums, atbilstoši tam noteikti tā hronoloģiskie un tematiskie ietvari, materiālu sastāvs un atlases kritēriji, noskaidro avotus. Šajā gadījumā *avoti ir tas, ko izmantos bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļā ietveramo materiālu apzināšanai*, no kā (ar kuru palīdzību) iegūs ziņas par tiem. Galvenās avotu grupas ir:

- bibliogrāfiskie līdzekļi un uzziņu izdevumi;
- literārie avoti;
- bibliotēku katalogi un kartotēkas;
- datu bāzes;
- citi avoti.

No tā, cik pilnīgi tiks apzināti avoti (un tālākajā darba procesā izskatīti), daudzējādā ziņā ir atkarīga bibliogrāfiskā rādītāja kvalitāte. Ja ārpus bibliogrāfa uzmanības loka būs

palikuši svarīgi avoti, bibliogrāfiskajā rādītājā var rasties būtiski izlaidumi, kas stipri pazeminās tā informacionālās iespējas.

Avotus iedala:

- 1) *pamatavotos* – tos izskata pirmos, ļoti pamatīgi un rūpīgi, reizēm visus pēc kārtas (piemēram, visus žurnāla “Karogs” numurus par laiku no 1945.gada līdz 1999.gada beigām);
- 2) *papildavotos* – tos parasti izskata izlases veidā, taču mērķtiecīgāk, lai galvenokārt atrastu to, kas nebija pamatavotos, kā arī kontrolei.

Vieni un tie paši avoti vienā gadījumā var būt pamatavoti, citā – papildavoti. Tas atkarīgs no bibliogrāfiskā līdzekļa temata, nolūka un lasītāju adresējuma.

Pieredzējis bibliogrāfs labi pārzina galvenos letonikas avotus (iesācējam tie jāapgūst), daļu noskaidro temata izpētē, mazāk zināmos avotus uzzina pakāpeniski materiālu meklēšanas procesā.

Kad noskaidrota lielākā daļa avotu, sastādītājs pārdomā racionālu un mērķtiecīgu avotu izskatīšanas secību un attiecīgi tos sakārto, izveidojot *izskatāmo avotu kartotēku*.

Izvēloties literatūras apzināšanas avotus, vispirms jāņem vērā Latvijas vēsturiskās attīstības īpatnības, “dzelzs priekšgars”, kas ilgus gadus šķīra Latviju no pasaules, personas biogrāfija, viņas liktenis laikmetu griežos, padomju cenzūras nostāja pret viņu. Piemēram, ja kāda pazīstama cilvēka vārds padomju laika Latvijā bija aizliegts (politiski represētie literatūras, mākslas, zinātnes pārstāvji, gandrīz visi latviešu trimdas darbinieki), tad praktiski nav jēgas plānot Latvijas izdevumu izskatīšanu no 1945. līdz 1987. gadam. (Izņēmums varētu būt trimdas latviešiem adresētie izdevumi, piemēram, “Dzimtenes Balss” specielikumi “Svešuma Balss”, “Svešatnes Atspulgi”, “Atziņas un Pārdomas”, “Atbalss”, kuri savulaik nebija pieejami Latvijas iedzīvotājiem un kuru pilna komplekta

vēl joprojām nav ne Latvijas Nacionālajā bibliotēkā, ne arī Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkā). Padomju varai nevēlamo personu darbi Latvijā netika publicēti, par viņiem neparādījās publikācijas. Padomijā viņi bija izsvītroti no Latvijas kultūrvēstures (piemēram, literāti A.Grīns, L.Breikšs, teologs L.Adamovičs, trimdas literāti V.Strēlerte, G.Janovskis, ievērojamais filozofs T.Celms u.c.).

Atsevišķu izcilu latviešu kultūras darbinieku vārdi, kas bija devušies trimdā, parādījās Latvijas presē (piemēram, J.Vītola, T.Reitera – pēc dēla Leona atgriešanās dzimtenē, K.Skalbes, M.Zīverta u.c.), taču viss tika pamatīgi cenzēts, informācija pie lasītāja nonāca filtrētā un ierobežotā apjomā, nereti izkropļota (piemēram, ideoloģisko apsvērumu dēļ nepilnīgs iznāca pat J.Jaunsudrabiņa Kopotu rakstu pēdējais (1981-1985) izdevums). Sastādot zinātniskos biobibliogrāfiskos rādītājus par šīm personām, jāskata arī Latvijas izdevumi no 1945. gada līdz 1987. gadam.

Latvijas kultūras, mākslas un zinātnes darbinieki galvenokārt varēja publicēties PSRS, reizēm arī sociālistisko valstu presē. Paretam “dzelzs priekšgars” pavērās un atsevišķiem talantīgiem Latvijas zinātniekiem padomju laikā bija iespēja piedalīties nozīmīgos starptautiskos zinātnieku forumos un publicēties vadošo pasaules valstu presē (piemēram, akadēmiķiem E.Grēnam, J.Freimanim, E.Lukevicam, E.Siliņam u.c.).

Tātad – vispirms jābūt skaidrībā, kur noteiktos Latvijas vēstures attīstības posmos varētu būt N. publikācijas un literatūra par viņu. Ilustrācijai daži tipiskākie gadījumi:

- 1) Neatkarīgās Latvijas 20.-30. gadu, latviešu trimdas un ārzemju izdevumos, Latvijā kopš Atmodas (A.Švābe, E.Ķiploks, J.Siliņš, Z.Mauriņa, Anšl.Eglītis u.c.);

- 2) galvenokārt padomju laika Latvijas un PSRS izdevumos, bijušo sociālistisko valstu, kā arī latviešu trimdas presē (Latvijā dzīvojošie literāti, mākslinieki – O.Vācietis, I.Ziedonis, V.Belševica, J.Peters, Dž.Skulme u.c.).
- 3) izdevumos ārpus PSRS (latviešu trimdas un ārzemju), Latvijas izdevumos kopš Atmodas (trimdiniekiem, kas savu radošo un zinātnisko darbību sāka pēc II pasaules kara – V.Vīķe-Freiberga, G.Zariņš u.c.);
- 4) Neatkarīgās Latvijas 20.-30. gadu, PSRS 20.-30. gadu izdevumos (galvenokārt – latviešu), Latvijas izdevumos pēc PSKP XX kongresa 1956. gadā (L.Laicens);
- 5) Latvijā un pasaulē (kopš 1988. gada visiem autoriem).

Nosakot avotu loku, jāņem vērā:

- teātru viesizrādes (piemēram, Liepājas un Valmieras teātru viesošānās Rīgā, Rīgas teātru un atsevišķu mākslinieku viesizrādes novados, aiz Latvijas robežām);
- filmu piedalīšanās festivālos;
- mākslinieku līdzdalība izstādēs un ārpus tām.

Parasti šiem pasākumiem tiek iespiesti dažādi informatīvie un reklāmas izdevumi – programmas, bukleti, katalogi u.c. Laikrakstos un žurnālos parādās recenzijas un citas atsauksmes par izrādi, filmu, izstādi, par atsevišķu mākslinieku sniegumu. Tātad jādomā, kad un kur šie materiāli varētu būt, kā tos atrast.

Avotu izvēli būtiski ietekmē publikāciju izkliede. *Zinātniskās publikācijas pārsvarā koncentrētas noteiktos profilizdevumos, nozares zinātniskajos seriālizdevumos. Turpretī daiļliteratūras publikācijām raksturīga ļoti liela izkliede.* Daiļliteratūras sacerējumi tiek publicēti ne tikai literatūras un mākslas seriālizdevumos, bet bieži arī plašai auditorijai domātajos daudzpusīgas tematikas žurnālos, kā arī ar literatūru nesaistītos žurnālos (piemēram, žurnālā “Veselība”), daudzos laikrakstos. Tas ļoti apgrūtina avotu loka noteikšanu un

vēlāk – meklēšanu. Arī literatūrai par radošo profesiju pārstāvjiem raksturīga diezgan liela izkliede pa dažāda rakstura izdevumiem.

Tālāk sīkāk aplūkosim galvenās avotu grupas.

7.2. Bibliogrāfiskie līdzekļi un uzziņu izdevumi

◆ Tāpat kā zinātniskajā bibliogrāfijā vispār, arī personālo rādītāju sastādīšanā plaši izmanto nacionālās bibliogrāfijas rādītājus (tie parasti kalpo kā pamatavots materiālu meklēšanā). Atkarībā no personas dzīves un darbības perioda tie varētu būt:

- J.Misiņa “Latviešu rakstniecības rādītājs” [45];
- ”Latviešu rakstniecības rādītājs: J.Misiņa “Latviešu rakstniecības rādītāja “ 1. un 2. sēj. papild. (1585-1919), 1. sēj. turp. (1911-1919)” [34];
- periodisko izdevumu, laikrakstu, kalendāru, rakstu krājumu analītisko izrakstu rādītāji “Latviešu (Latvijas) zinātne un literatūra” par laiku no 1763. gada līdz 1916. gadam un no 1920. gada līdz 1936. gadam [35-37];
- “Valsts bibliotēkas biļetens” par laiku no 1937. gada līdz 1943. gadam [47];
- Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliogrāfijas institūta (agrāk – Grāmatu palātas) nacionālās (agrāk – valsts) bibliogrāfijas rādītāji “Latvijas Preses hronika” (“Latvijas PSR Preses hronika”) un citi iepriekšējo gadu izdevumi par laiku no 1940. gada līdz mūsdienām [38];
- B.Jēgera “Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija” par laiku no 1940. gada līdz 1991. gadam [29];
- “Latviešu grāmata ārzemēs (1920-1940)” [32];

- Latgales autoriem - arī V.Seiles "Grāmatas Latgales latviešiem" par laiku no 1585. gada līdz 1936. gadam [46].

Sastādītājam jāseko, vai nav iznācis kārtējais Latvijas Nacionālās bibliotēkas Letonikas nodaļas sagatavotais "Latviešu zinātnes un literatūras" laidniens.

✧ Ja bibliogrāfiskajā rādītājā paredzēts ietvert arī notis, skaņuplates, kinofilmas un kinožurnālus, tad izmanto ne tikai nacionālās bibliogrāfijas rādītājus (tajos šie materiāli bibliografēti nepilnīgi, nav uzrādītas filmas), bet arī notogrāfiskos, diskogrāfiskos un filmogrāfiskos līdzekļus. Tā kā latviešu mākslas darbu bibliogrāfija attīstīta vāji, šo materiālu vēl ir ļoti maz. Tos atrod bibliogrāfisko līdzekļu rādītājos.

✧ Bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanā izmanto nozaru bibliogrāfiskos līdzekļus. Priekšroka dodama plašākajiem, zinātniska rakstura bibliogrāfiskajiem darbiem, vispirms – personālajiem bibliogrāfiskajiem materiāliem. Tie varētu noderēt kā viens no pamatavotiem (piemēram, agrākajos gados sastādītie un kopotu rakstu pēdējā sējumā ievietotie rakstnieka darbu un literatūras par viņu saraksti; biobibliogrāfiskās vārdnīcas un visas nozares rādītāji, kur ir N. personālija).

Kā papildavoti parasti izmantojami tie nozaru bibliogrāfiskie līdzekļi, kur cita starpā ir arī N. darbi un literatūra par viņu (piemēram, "Kritikas gadagrāmā" no 6. līdz 19. laidienam ievietotie daiļliteratūras un literatūrzinātnisko darbu publikāciju bibliogrāfiskie saraksti [30]; Latvijas Rakstnieku savienības ierosmē tapušie informatīvie pārskati par nozīmīgākajām literārajām publikācijām, piemēram, "Latvijas Rakstnieku savienība divos gados, 1996-1997" [42] un visi iepriekšējie šī tipa izdevumi [39-41]). Par papildavotiem

uzskatāmi arī tie bibliogrāfiskie līdzekļi, kuru materiāls pilnībā aizgūts no nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem (piemēram, trīs rādītāji "Latviešu daiļliteratūras publikācijas Latvijas PSR periodiskajos izdevumos" [31]).

✧ Arī uzziņu izdevumus, kur biogrāfiskajai uzziņai pievienots bibliogrāfiskais saraksts, parasti izmanto kā papildavotu. Noderīgākās ir *biogrāfiskās un autobiogrāfiskās vārdnīcas*. Dažās no tām ir plaši un diezgan aptveroši uzrādīto personu publikāciju saraksti, un tās jau robežojas ar biobibliogrāfiskajām vārdnīcām. Kā šāda izdevuma piemēru var minēt "Latviešu literatūras darbinieki Rietumu pasaulē. Jaunākais posms" [8], kur autobiogrāfijas papildina bibliogrāfiskā apraksta ziņā nenostādīti, taču samērā pilnīgi latviešu trimdas literātu nozīmīgāko publikāciju saraksti. Dažas no personālijām var kalpot par pamatavotu, piemēram, ar zinātnieces precizitāti un pamatīgumu izveidotais Vairas Vīķes-Freibergas publikāciju saraksts.

✧ Atsevišķos gadījumos labi var izmantot:

- a) nozares *periodisko izdevumu satura rādītājus* (piemēram, žurnāla "Jaunā Gaita" trīs satura rādītājus u.c.);
- b) nozares tematiskos un žanriskos *literatūras apskatus* (piemēram, virkne labas kvalitātes apskatu publicēts latviešu trimdas izdevumos).

✧ Jaunāko materiālu noskaidrošanai izmanto ekspresinformācijas izdevumus.

Gudrs bibliogrāfs izskata visus bibliogrāfiskos materiālus (arī izmantoto avotu un literatūras sarakstus, parindu atsauces u.tml.), kur minēts N. vārds. Katrā no tiem var gadīties citur neuzrādītas un grūti apzināmas publikācijas, tie var saturēt informāciju tālākiem meklējumiem.

7.3. Literārie avoti

Visu svarīgāko literāro avotu sistemātiska un rūpīga izskatīšana ir viena no galvenajām zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju sastādīšanas metodikas prasībām. Vienīgi tā nodrošina iespējami pilnīgu materiāla aptvērumu, jo kārtējos un retrospektīvajos nacionālās bibliogrāfijas rādītājos (gan 20.-30. gados izdotajos, gan arī mūsdienās sastādītajos):

- a) nav uzrādītas visas publikācijas;
- b) nepietiekoši tiek veikta analītiskā bibliografēšana (piemēram, atklājot rakstu krājumu saturu, nereti uzrādīti vienīgi autoru uzvārdi, līdz ar to nevar zināt, vai kāds no tiem rakstījis arī par N.);
- c) daudz darbu ar vispārīgiem nosaukumiem un vispārīgo anotāciju, tādēļ nevar pateikt, vai publikācija atbilst bibliogrāfiskā rādītāja tematam. Piemēram, izlasot "Latvijas PSR Preses hronikā" bibliogrāfisko ierakstu:

Gerts O. Simpozījs, kas paliek: [par IX Starptaut. sēroorganisko savienojumu ķīmiķu simpoziju Rīgā 1980.g.] // Dzimtenes Balss. – 1980. – 26.jūn.-2.jūl.(Nr.27).

nekas neliecina, ka šajā rakstā ir arī par J.Stradiņu. Taču tieši šis raksta aspekts interesē viņa biobibliogrāfiskā rādītāja sastādītājus, tādēļ pēc iepazīšanās ar rakstu anotācija papildināta ar vienu teikumu "Arī par J.Stradiņa zin. kontaktiem" [67, 280.lpp.]. Vēl viens piemērs. "Latvijas Preses hronikā" atrodam rakstu:

Cimdiņa A. Iztikas minimums bez dienišķās maizes : 1990.gada proza // Kritikas gadagrāmata. – 1992. – 19. [laid.]. – 35.-51.lpp.

Zinot, ka šajā izdevumā tika publicēti gadskārtējie žanru pārskati, nojaušam, ka būs raksturotas jaunākās prozas grāmatas, varbūt arī prozas darbu žurnāla varianti. Taču

bibliogrāfiskajā ierakstā nav norādīti rakstnieku uzvārdi. Pieņemsim, ka mūs interesē I.Ziedonis, jo esam ķērušies pie viņa zinātniskā biobibliogrāfiskā rādītāja sastādīšanas. Iepazīstoties ar šo rakstu, atrodam, ka tā autore diezgan plaši raksturojusi "Karogā" publicēto I.Ziedoņa esejiski publicistisko prozas darbu "Tutepatās" un eseju par Raini "Mūžības temperaments" [88]. Tā kā nacionālās bibliogrāfijas un nozaru retrospektīvie rādītāji maz noderīgi dokumentu daļu noskaidrošanai, galvenais to apzināšanas ceļš ir daudzu izdevumu, pārskata un analītisko rakstu izskatīšana.

d) Par atsevišķiem periodiem nacionālās bibliogrāfijas rādītāju nav, tādēļ atliek vienīgi literāro avotu pārlūkošana. Literāro avotu ir ārkārtīgi daudz, to izskatīšana ir visai darbietilpīgs process. Lai tas nekļūtu bezgalīgs, jāveic mērķtiecīga avotu atlase. Vispirms ņem vērā personas radošās/zinātniskās un sabiedriskās darbības raksturu un īpatnības. Piemēram, sastādot biobibliogrāfisko rādītāju par dramaturgu un rakstnieku, kura darbi dramatisēti, jāskata ne tikai daiļliteratūras un literatūrzinātnes izdevumi, bet arī teātra literatūra (G.Priede, P.Putniņš, L.Stumbre u.c.). Ja rakstnieka darbi daudz komponēti (dziesmu teksti, literāro darbu izmantošana operu un baletu libretiem, operetēm un citām muzikāli dramatiskajām izrādēm), izskatāmo avotu lokā jāparedz arī mūzikas literatūra (J.Rainis, Aspazija, K.Skalbe, J.Peters, M.Zālīte u.c.). Ja literāta darbi filmēti (kinoscenārijs, darba ekranizējums), jāskata arī kino literatūra (E.Līvs u.c.). Komponistiem – operu, baletu, operešu autoriem jāskata ne tikai mūzikas, bet arī teātra literatūra (Alfr.Kalniņš, Im.Kalniņš, Z.Liepiņš u.c.). Māksliniekiem, kas darbojušies arī kā teātra un kostīmu mākslinieki, jāskata ne tikai tēlotājas mākslas, bet arī

teātrim veltītie izdevumi (G.Vilks u.c.). Lai savāktu materiālu par rakstnieku, mākslinieku, zinātnieku kā valstvēru un sabiedrisko darbinieku, viņa pedagoģisko, militāro u.c. darbību, jāizvēlas attiecīgā profila izdevumi (piemēram, latviešu kultūras darbinieku – Saeimas deputātu runas vispilnīgāk publicētas Saeimas stenogrammu izdevumos). Atlasot literāros avotus, ņem vērā arī N. kontaktus ar dažādām iestādēm, organizācijām, redkolēģijām, atsevišķām personībām.

◆ Viens no nozīmīgākajiem literārajiem avotiem ir seriālizdevumi (zinātniskie raksti, gadagrāmatas, žurnālu un avīžu gada, vairāku gadu vai gadu desmitu komplekti), kurus paredzēts izskatīt numuru pēc numura. Tajos parasti publicēts vairums personas tekstu, kā arī darbu par viņu. Jābrīdina no bieži pieļautās kļūdas – par literatūras apzināšanas avotu nevajadzētu uzskatīt konkrēta žurnāla vai avīzes numuru, kas izmantots jau zināmas publikācijas bibliogrāfiskā apraksta pārbaudei *de visu*, jo publikāciju meklēšanas avots ir viss seriālizdevuma komplekts.

No plašā seriālizdevumu klāsta izvēlas:

- 1) galvenos *profilizdevumus* – literatūras, mākslas, nozares zinātniskos žurnālus un gadagrāmatas (piemēram, literatūrā – žurnālu “Karogs”, “Jaunā Gaita”, gadagrāmatu “Kritikas gadagrāmata”, “Varavīksne”, “Daugavas literārā gadagrāmata” u.c.), arī laikrakstus (piemēram, “Literatūra un Māksla”);
- 2) *ar personas dzīvi un darbību saistītos izdevumus:*
 - a) N. darbavietas – Zinātņu akadēmijas, zinātniskās pētniecības institūta, augstskolas izdevumus (piemēram, atjaunotajā “Latvijas Vēstures Institūta Žurnālā” (1991-) galvenokārt publicējas šī institūta līdzstrādnieki);

- b) *žurnālus un laikrakstus, kuru redakcijās strādājis N., ar kuru izdevējiem pastāvīgi sadarbojies* (piemēram, dzejniece A.Ivaska recenzijas un apceres par latviešu literatūru un cittautu literatūru galvenokārt publicējusi žurnālā “Jaunā Gaita” (žurnāla redakcijā viņa darbojusies no 1962. gada līdz 1982. gadam; te 1959. gadā ievietota arī viņas pirmā publikācija), dzīvesbiedra I.Ivaska rediģētajā “World Literature Today” (agrāk “Books Abroad”) un “Journal of Baltic Studies” [9, 133.lpp.];
- 3) *N. dzimtā novada presi; to novadu presi, ar kuriem uzturēti pastāvīgi sakari* (piemēram, M.Čaklā darbi un literatūra par viņu meklējama arī Saldus novada laikrakstā “Saldus Zeme” (agrāk “Padomju Zeme”) un citos novada izdevumos. Sastādot bibliogrāfisko rādītāju par Saldus un Jēkabpils novada literātiem, jāskata abu šo novadu izdevumi, jo V.Ancītis Saldū un L.Ķuzāne Jēkabpilī veicinājuši ilgstošu abu rajonu literāro apvienību sadarbību);
- 4) *mūsdienu autoriem – augstskolu beigušajiem, jāskata tās avīze par studiju gadiem* (piemēram, daudzi mūsdienu literāti jaunības gados publicējušies Universitātes avīzē “Padomju Students”, kas savulaik netika bibliografēta “Latvijas PSR Preses hronikā”).
- Varētu atteikties no pārējo novadu (rajonu, pagastu), dažādu resoru (mācību iestāžu, fabriku un rūpnīcu u.c.) laikrakstu izskatīšanas, ja temata izpētē esam noskaidrojuši, ka diezin vai tajos būs bibliogrāfiskā rādītāja tematam atbilstošas publikācijas.
- ◇ Sastādot rakstnieka biobibliogrāfisko rādītāju, noteikti jāizmanto visi viņa kopotu rakstu izdevumi (īpaši noderīgi var būt komentāri, jo tie parasti satur ziņas par darbu

pirmpublicējumiem, reizēm arī citām publikācijām, raksturoti svarīgākie izdevumi, galvenokārt iepriekšējos gados izdotie kopoti raksti).

◇ Visai noderīgi avoti ir:

- ◆ plašākās izlases un to uzziņu aparāts;
- ◆ dažādi literāro un zinātnisko darbu krājumi:
 - almanahi, antoloģijas, hrestomātijas;
 - literāro darbu autorkrājumi un kopkrājumi;
 - jaukta tipa izdevumi (dai]darbi, atmiņas, dienasgrāmatas, vēstules, dokumenti u.c.);
 - kritiķu darbu krājumi;
 - nozares tematiskie zinātnisko rakstu krājumi (piemēram, "Materiāli par radošajiem meklējumiem 20. gadsimta latviešu literatūrā" [97], "Feminisms un literatūra" [89] u.c.);
- ◆ zinātnisko konferenču, kongresu, simpoziju un citu zinātnisko forumu materiāli un tēzes (piemēram, "Aktuālas problēmas latviešu literatūras zinātnē" [85]);
- ◆ apkopjoši vispārinoši darbi (piemēram, jaunā "Latviešu literatūras vēsture" [94]);
- ◆ monogrāfijas un citi apcerējumi;
- ◆ enciklopēdijas un enciklopēdiskās vārdnīcas.

Latvijas zinātnieki daudz strādājuši pie enciklopēdisko izdevumu sagatavošanas. Dažiem zinātniekiem ir visai kupls enciklopēdiju rakstu skaits. Piemēram, pazīstamajam vēsturniekam T.Zeidam "Latvijas padomju enciklopēdijas" 1.sējumā ievietoti 27 raksti [71, 36.-37.lpp.].

Lai veiksmīgi izvēlētos tos literāros avotus, kur varbūtība atrast materiālu ir vislielākā, kā arī atsijātu temata izstrādei maz noderīgos un nevajadzīgos:

- 1) labi jāorientējas konkrētās nozares attiecīgo gadu pamatizdevumos (vai vismaz jāprot tos ātri atrast);

- 2) jāzina atsevišķu žurnālu raksturs un virzība;
- 3) jābūt lietas kursā par zinātnes, literatūras, mākslas un sabiedrisko aprindu presi, ar kuru saistīts N.

Nepieciešamo izdevumu noskaidrošanu atvieglo:

- ♦ speciālie periodisko izdevumu un avīžu rādītāji (piemēram, plašu informāciju par latviešu žurnāliem, avīzēm un biļeteniem laikā no 1768. līdz 1945. gadam satur kapitālais Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas bibliogrāfiskais rādītājs "Latviešu periodika" 4 sējumos [33];
- ♦ žurnālu apskati, recenzijas par tiem;
- ♦ pētījumi žurnālistikas vēsturē;
- ♦ informatīvie un reklāmas materiāli par atsevišķiem seriālizdevumiem.

7.4. Bibliotēku katalogi un kartotēkas

Bibliotēku katalogi (kartīšu un elektroniskie) un kartotēkas parasti kalpo kā papildavots. Tas atkarīgs no bibliogrāfiskā līdzekļa nolūka, personas darbības īpatnībām, konkrētās bibliotēkas profila, lieluma, komplektēšanas pilnīguma pakāpes, katalogu un kartotēku kvalitātes. Latvijas lielo zinātnisko un speciālo bibliotēku bibliogrāfi gadu desmitiem ilgi rūpīgi strādājuši (un turpina strādāt) pie personāliju kartotēkas (tagad – datu bāzes) izveides – Latvijas Akadēmiskā bibliotēka veido izcilāko Latvijas Zinātņu akadēmijas zinātnieku, Latvijas Universitātes Bibliotēka un Rīgas Tehniskās universitātes Zinātniskā bibliotēka – savas augstskolas mācībspēku publikāciju kartotēku (visas bibliotēkas apkopo arī literatūru par zinātniekiem). Uz šo kartotēku/datu bāzes pamata tapušas un turpina attīstīties bibliogrāfisko rādītāju sērijas "Latvijas zinātnieki", "Latvijas Universitātes zinātnieki", "Rīgas

Tehniskās universitātes zinātnieki". Kaut arī izveidotās kartotēkas tiek izmantotas kā pamatavots, sastādīšanas gaitā tiek veikti papildmeklējumi, apzinot un pārlūkojot arī citus avotus.

Bibliotēku katalogus un kartotēkas lietderīgi izmantot:

- 1) darba sākumā – temata izpētē, tas ļauj ātri noskaidrot:
 - grāmatas un svarīgākos rakstus (plašākos biogrāfiskos apcerējumus, pārskata, analītiskos, problēmrakstus) personas biogrāfijas un radošās darbības padziļinātai izpētei;
 - vismaz aptuveni apjaust gaidāmo publikāciju daudzumu;
 - noteikt darba sarežģītības pakāpi;
- 2) darba nobeiguma posmā kontrolei un varbūtējo papildinājumu konstatēšanai.

Parasti izmanto Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas un Latvijas Universitātes Bibliotēkas uzziņu aparātu. Ja to prasa temata specifika, bibliogrāfs iepazīstas arī ar citu Latvijas bibliotēku katalogiem un kartotēkām. Piemēram, vietējo publikāciju apzināšanai noderīga var izrādīties personas dzimtā novada bibliotēkas novadpētniecības kartotēka.

Bibliotēkzinātnes un informācijas bakalaura un maģistra programmas studentu līdzšinējā pieredze latviešu rakstnieku un citu kultūras darbinieku zinātnisko biobibliogrāfisko rādītāju sastādīšanā liecina, ka pat lielāko zinātnisko bibliotēku kartotēkas un labāko tautas bibliotēku novadpētniecības kartotēkas aptver tikai nelielu daļu materiālu (parasti – nozīmīgākās publikācijas), kartotēkas tapušas ilgākā laika posmā, pie tām strādājuši dažādi cilvēki, tādēļ nav vienveidības bibliogrāfiskajā aprakstā. Studenti savos studiju un it īpaši – bakalaura/maģistra darbos apkopo krietni lielāku publikāciju skaitu, nekā tas parādās bibliotēku katalogos un kartotēkās.

7.5. Datu bāzes

Līdztekus tradicionālajiem avotiem biobibliogrāfisko rādītāju sastādīšanā arvien lielāku nozīmi iegūst datu bāzu izmantošana. Tā kā nacionālās bibliogrāfijas rādītājā "Latvijas Preses hronika" materiāls uzrādīts ar diezgan lielu atlasī, mūsdienu publikāciju maksimāli pilnīgai aptveršanai jāizmanto Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bibliogrāfijas institūta kārtējās nacionālās bibliogrāfijas datu bāzes. Retrospektīviem meklējumiem izmanto topošās nacionālās retrospektīvās datu bāzes, kā arī reģionālās novadpētniecības datu bāzes. Pagaidām nacionālās datu bāzes maz noderīgas dziļākiem retrospektīviem meklējumiem, jo šis materiāls vēl nav ievadīts. Īpaši tas sakāms par analītiku.

Vajadzības gadījumā izmanto Internetu, lasāmatmiņas kompaktdiskus (CD-ROM).

7.6. Citi avoti

◆ Kā jau iepriekš teikts, svarīgs informācijas avots ir persona, par kuru sastāda bibliogrāfisko rādītāju (vai arī viņa tuvinieki, kolēģi).

Daudzas ievērojamas personības – gan zinātnieki, gan radošie darbinieki veido savu arhīvu, kurā ietilpst arī:

- 1) autora darbu izdevumi (bibliogrāfam īpaši noderīgi var izrādīties grūtāk apzināmie un pieejamie izdevumi – "pelēkā" literatūra, ārzemju publikācijas u.tml.);
- 2) izgriezumi (darbu publikācijas dažādos izdevumos, īpaši avīzēs un žurnālos; literatūra par viņa dzīvi un darbību, atsauksmes par atsevišķiem darbiem; dažādos izdevumos

ievietotais ilustratīvais materiāls – fotouzņēmumi, grāmatu ilustrācijas, mākslas darbu reprodukcijas u.c.).

Visi šie materiāli var lieti noderēt bibliografēšanā.

Akadēmiskie zinātnieki un augstskolu mācībspēki regulāri atskaitās par zinātnisko darbu, tādēļ viņiem ir stingra publikāciju (īpaši svarīgāko) uzskaitē. Rakstnieki un mākslinieki parasti nenodarbojas ar pamatīgu savu publikāciju uzskaiti. Piemēram, kad 1993. gada pavasarī studente D.Praškeļeviča parādīja M.Zālītei sava diplomdarba darba kartotēku bibliogrāfiskajam rādītājam “Māra Zālīte” [79], dzejniece bijusi patiesi izbrīnīta: “Vai tiešām es to visu esmu sarakstījusi? Un tik daudz publikāciju? Vai, cik interesanti!” M.Zālīte vēlējās nokopēt pabeigto darbu. Šis dzejnieces lūgums tika izpildīts. Toties ļoti pamatīgi savām publikācijām seko M.Birze. Par to pārliecinājās neklātienas pēdējā kursa studente L.Čerņavska, kad 1973. gada pavasarī Raiskumā salīdzināja topošā bibliogrāfiskā rādītāja “Miervaldis Birze” darba kartotēku ar paša rakstnieka publikāciju uzskaiti [73]. Rakstniekam nebija zināmas vienīgi dažas ārzemju publikācijas, savukārt studente savu kartotēku varēja papildināt ar dažiem ierakstiem no M.Birzes vākuma.

Persona, par kuru sastāda bibliogrāfisko rādītāju, ir vairāk vai mazāk ieinteresēta labā darba rezultātā. Daudzi sastādītājam palīdz ar padomiem, konsultācijām. Tās īpaši nepieciešamas pie materiālu grupēšanas. Reizēm autors pats veic materiālu grupēšanu (piemēram, akad. J.Stradiņš [67, 6.lpp.]), sastāda priekšmetu palīgrādītāju (piemēram, prof. J.Porietis [63]). Citreiz zinātnieks uzraksta savam biobibliogrāfiskajam rādītājam autobiogrāfiju [54, 9.-38.lpp.; 55, 15.-29.lpp.].

No autora bibliogrāfs var iegūt labas kvalitātes fotogrāfijas, autogrāfu.

Labs kontakts un radoša sadarbība ar personu, par kuru tiek sastādīts rādītājs, palīdz bibliogrāfam sekmīgāk pārvarēt grūtības un izstrādāt vērtīgāku bibliogrāfisko darbu.

Interesanta un nozīmīga, īpaši studentiem, ir pati tikšanās ar izcilām personībām. 1994. gada diplomande A. Bundze bija ļoti gandarīta par īso tikšanās mirkli ar G. Janovski J. Rozes grāmatnīcā dienu pirms diplomdarba aizstāvēšanas. Redzot studentes pamatīgi izstrādāto plašo biobibliogrāfisko rādītāju "Gunars Janovskis", cienījamais rakstnieks bija ļoti aizkustināts un ierakstīja tajā savu autogrāfu.

Bibliogrāfa darbā daudz var palīdzēt nozares speciālistu, N. dzīves un darbības labu pārzinātāju konsultācijas bibliogrāfiskā rādītāja prospekta apspriešanā, avotu loka noteikšanā, grūtāk apzināmu dokumentu noskaidrošanā, materiālu grupēšanā. Viņi parasti ir ievadapceru autori.

Noderīgu, nekur nefiksētu informāciju var sniegt arī novadpētnieki, kolekcionāri, interesenti, kas padziļināti nodarbojas ar rādītāja vai tam radniecīgu tematu izpēti, kā arī lielu personīgo bibliotēku īpašnieki.

♦ Sastādot no dzīves aizgājušo izcilo darbinieku biobibliogrāfiskos rādītājus, nereti jāizmanto arhīvi. Sevišķi noderīgs materiālu apzināšanas avots ir zinātnieku publikāciju saraksti, kas pievienoti atskaitēm par zinātnisko darbu un *curriculum vitae* (dzīves un darba gājumam). Piemēram, pazīstamā vēsturnieka T. Zeida biobibliogrāfiskā rādītāja sastādīšanā izmantotas zinātnieka rakstītās gada atskaites Vēstures institūtā. Tās īpaši noderējušas to enciklopēdiju rakstu atšifrēšanā, kuri publicēti bez autora uzvārda [71, 5. lpp.].

Ja darba samazināšanas nolūkā bibliogrāfs nolemj sašaurināt izskatāmo avotu loku, rūpīgi jāapsver, no kā atteikties, lai ārpus rādītāja nepaliktu temata atklāsmei svarīgas

publikācijas. Nedrīkst formāli, bez domāšanas atteikties no kādas avotu grupas (piemēram, avīžu) izskatīšanas.

Avotu noteikšana ir ļoti sarežģīts un atbildīgs darbs. No tā ir atkarīgs, cik pilnīgi un daudzpusīgi izdosies aptvert personas darbu publikācijas un literatūru par viņu, cik racionāli noritēs bibliografēšana.

8. MATERIĀLU MEKLĒŠANA, PĀRBAUDE *DE VISU*, ANOTĒŠANA UN ATLASE

8.1. Materiālu apzināšana

Bibliogrāfisko meklēšanu sāk ar pamatavotu izskatīšanu, pēc tam izskata papildavotus. Iespējama divējāda avotu izskatīšanas secība.

I variants:

- 1) vispirms izskata un izraksta materiālus no nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem, pēc tam – no nozīmīgākajiem nozares bibliogrāfiskajiem līdzekļiem ar pamatavotu nozīmi (ja tādi ir), kā arī izmanto datu bāzes;
- 2) pēc tam stājas pie literāro avotu sistemātiskas izskatīšanas;
- 3) kontrolei izskata papildavotus.

II variants: materiālu meklēšanu sāk ar:

- 1) literāro avotu izskatīšanu;
- 2) pēc tam izskata nacionālās bibliogrāfijas rādītājus, citus bibliogrāfiskos līdzekļus, datu bāzes;
- 3) izskata papildavotus.

Ķeroties pie bibliogrāfisko rādītāju izskatīšanas, labi jāpārzina to metodiskās īpatnības (materiālu atlases principi,

struktūra, palīgrādītāji, bibliogrāfiskais apraksts u.c.). Studentiem un iesācējiem bibliogrāfiem nav lieki no jauna pārlasīt pat labi zināmu bibliogrāfisko rādītāju (piemēram, "Latviešu zinātne un literatūra") priekšvārdu, pārlūkot satura rādītāju, īpašu uzmanību pievēršot palīgrādītājiem. Tā ir elementāra prasība, ko diemžēl bieži neievēro.

Meklējot N. darbus un jo īpaši literatūru par viņu, nedrīkst vadīties vienīgi pēc personu palīgrādītāja, bet bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļā jāskata arī attiecīgā nodaļa vai pat vairākas nodaļas. Tādā veidā var atrast daudzaspēktālos darbus, kur varētu būt arī ar N. saistīts materiāls. Piemēram, sastādot biobibliogrāfisko rādītāju par kādu no mūsdienu latviešu pazīstamākajiem rakstniekiem, visbiežāk tie ir dažādi pārskata, analītiskie, problēmraksti, apkopojumi darbi, monogrāfijas. Pie šāda tipa publikācijām pieder kārtējo rakstnieku kongresu materiāli, gadskārtējie žanru pārskati, apcerējumi par žanriem, par kāda literatūras attīstības posma tendencēm u.tml.

Bez tam prakse liecina, ka pat korekti izstrādātu bibliogrāfisko rādītāju palīgrādītājos palaikam mēdz būt kļūdas, neprecizitātes, izlaidumi, tādēļ nevajadzētu uz tiem pilnībā paļauties, bet kontrolei izskatīt arī pamatdaļas ierakstus.

Sākot materiālu meklēšanu ar nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem, ieguvums ir tas, ka parasti tiek apzināts publikāciju pamatmasīvs, sastādītājs samērā ātri iegūst priekšstatu par publikāciju daudzumu, viņa uzmanības lokā nonāk nozīmīgākās publikācijas (gan personas darbi, gan literatūra par viņu). Ja publikāciju klāsts ir ļoti liels, laikus var korigēt prospektā paredzētos metodiskos risinājumus (īpaši materiāla hronoloģisko un tematisko aptvērumu, atlases principus).

No izrakstīto materiālu bibliogrāfiskajiem aprakstiem sastādītājs uzzina daudz noderīgas informācijas tālākiem meklējumiem:

- ar kuriem apgādiem N. vairāk sadarbojies;
- kādos seriālizdevumos galvenokārt publicējies;
- kas tulkojis autora darbus svešvalodās;
- kuri autori galvenokārt rakstījuši par viņu utt.

Trūkums šādai izskatīšanas secībai ir tas, ka no nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem jāizraksta daudz varbūtējo grāmatu un rakstu, to, kur varētu būt (bet var arī nebūt) ar N. saistīts materiāls. Pēc pārbaudes *de visu* daļa materiālu būs noderīga, jo atbildīs bibliogrāfiskā rādītāja tematam, daļa – nē. Vēl būtiskāks trūkums – pat izrakstot ievērojamu skaitu varbūtējo (“aizdomīgo”) publikāciju, tomēr nav garantijas, ka tiks maksimāli pilnīgi apzināti visi iespieddarbi (īpaši – to daļas).

Neracionāli ir tas, ka, pārbaudot *de visu*, nereti diezgan stipri jāpārveido sākotnējais bibliogrāfiskais apraksts, vispārīgā anotācija jāaizstāj ar analītisko. Šie labojumi prasa lieku laika patēriņu. Iesācējiem tomēr ieteicams materiālu meklēšanu sākt ar nacionālās bibliogrāfijas rādītāju un citu bibliogrāfisko līdzekļu izskatīšanu, tikai pēc tam ķerties pie literārajiem avotiem.

Pieredzējuši bibliogrāfi materiālu meklēšanu nereti sāk ar literāro avotu izskatīšanu, jo tas ir racionālāk. Sastādītājs uzreiz var atrast ne tikai tematam atbilstošus materiālus, bet arī tos pārbaudīt *de visu*, novērtēt, ja nepieciešams – veikt saprātīgu atlasī. Svarīgi, ka var noskaidrot dokumentu daļas, nozīmīgākos hronikas materiālus, kurus iespējams atrast, vienīgi tieši izskatot publikācijas. Pēc iepazīšanās ar publikāciju bibliogrāfs var izveidot precīzu bibliogrāfisko aprakstu, uzrakstīt analītisko anotāciju. No

publikāciju teksta sastādītājs iegūst datus, kas noderīgi tālākā meklēšanas gaitā.

Pēc literāro avotu izskatīšanas nacionālās bibliogrāfijas rādītāji (un datu bāzes) tiek izmantoti kontrolei. No tiem izraksta vienīgi tos materiālus, kurus sastādītājam nav izdevies apzināt. Tādējādi tiek ekonomēts darba un laika patēriņš.

Taču šāda avotu izskatīšanas secība prasa plašas zināšanas un prasmi no lielā literāro avotu loka mērķtiecīgi izvēlēties pašus nepieciešamākos izdevumus. To var izdarīt vienīgi erudīts un pieredzējis sastādītājs. Pie tam materiāls krājas lēnām, bibliogrāfam ilgi nav priekšstata par gaidāmo publikāciju daudzumu. Ja sastādītājs neveiksmīgi izvēlējis avotus, tajos nebūs vai būs ļoti maz tematam atbilstošu materiālu. Tātad – ieguvums neatsvērs lielo laika zudumu.

Strādājot ar literārajiem avotiem, svarīgi ir pārskatīt “pa diagonāli” visas grāmatas, visus žurnālu/laikrakstu numurus no vāka līdz vākam, no pirmās līdz pēdējai lappusei. Studenti un iesācēji bibliogrāfi jābrīdina nemeklēt materiālu tikai pēc satura rādītāja un žurnāla gada koprādītāja, jo tie grāmatas un rakstu saturu neatklāj pietiekami detalizēti un skaidri. Piemēram, literatūras mēnešraksta “Karogs” 1998. gada 12. burtnīcas saturā uzrādīts Dzidras Vārdaunes raksts “Vien mīlestību, mīlestību iznīcība saudzē” [110]. Tā kā tas dots apakšnodaļā “Grāmatas”, secinām, ka tā droši vien ir recenzija. Tikai uzšķirot attiecīgās lappuses, redzam, ka tā ir recenzija par Andreja Eglīša dzejas izlasi “Roka roku rokā tur”.

Protams, nav nepieciešams izskatīt tās grāmatas nodaļas un rakstus, kuru virsraksti nepārprotami liecina par pilnīgi citu, ar N. nesaistītu tematiku.

Šķirstot seriālizdevumus, rūpīgi izskatāmi grāmatu apskati, recenzijas, jaunākās literatūras saraksti. Bez ievēribas nedrīkst atstāt informatīvās hronikas un īsziņu nodaļas. No tām izraksta

tos materiālus (kaut vai tie būtu daži teikumi), kas satur jaunu, nozīmīgu, interesantu faktu un varētu noderēt personības izpētē (piemēram, rakstnieka "ielēkšana" lomā saslīmušā aktiera vietā savas lugas izradē, personīgā arhīva nodošana muzejā u.tml.).

Materiālu meklēšanu parasti sāk ar jaunāko gadu publikāciju apzināšanu, t.i., ar hronoloģiskā perioda augšējo robežu, pēc tam pakāpeniski pārejot pie vecāku materiālu apzināšanas. Jaunākais ne katrreiz ir gads, kurā dzīvojam. Ja bibliogrāfiskā rādītāja hronoloģiskie ietvari ir no 1920. gada līdz 1940. gadam, tad jaunākais gads, resp., bibliografēšanas augšējā hronoloģiskā robeža ir 1940. gads. Tādējādi sastādītāja redzeslokā vispirms nonāk jaunākie (vai savulaik jaunākie) pētījumi un darbu pēdējie izdevumi. Tie parasti satur noderīgu informāciju temata padziļinātai izpētei, iepriekšējo darbu apskatus, kā arī dažādus bibliogrāfiskos un uzziņu materiālus (piemēram, kādā rakstu krājumā ievietotā biogrāfiskajā apcerē ir precizēti rakstnieka biogrāfiskie dati un darbam pievienots plašs izmantoto avotu un literatūras saraksts; recenzijā par pēdējo rakstnieka kopotu rakstu izdevumu raksturoti nozīmīgākie viņa darbu izdevumi – iepriekšējie kopoti raksti, izlases, krājumi, to sagatavošanas kvalitāte; monogrāfijā vai apcerē par personu analizēti un novērtēti līdzšinējie pētījumi). Šī informācija palīdz precizēt izskatāmo avotu loku, kā arī skaidrāk apzināties dokumentu meklēšanas galvenos virzienus.

Kamēr materiālu meklēšana nav pilnībā pabeigta, uzziņu un citos izdevumos uzrādīto N. pirmās publikācijas (dzejoļa, raksta, intervijas u.c.) gadu vajadzētu uzskatīt vienīgi kā potenciālo hronoloģiskā perioda apakšējo robežu. Meklēšanu vajadzētu veikt dziļākā retrospekcijā, vismaz pāris gadus agrāk. Pieredze rāda, ka pirmā publikācija reizēm bijusi ātrāk, nekā tas fiksēts literatūrā, ieskaitot arī jaunus un solīdus izdevumus. Piemēram, biogrāfiskajā vārdnīcā "Latviešu rakstniecība

biogrāfijās” minēts, ka G.Janovska pirmā publikācija ir tēlojums “Piezīmes ceļojot” ar pseidonīmu Gunars Salna, kas publicēts laikrakstā “Studentu Dzīve” 1938. gada 28. septembrī [9, 136.lpp.]. Taču jau pieminētā studente A.Bundze, izstrādājot biobibliogrāfisko rādītāju “Gunars Janovskis”, noskaidroja, ka patiesībā pirms tās bijušas piecas (!) citas publikācijas (trīs agrīnie dzejoļi un divi tēlojumi). G.Janovska pirmā publikācija ir dzejolis [76]:

181. **Zvejnieces** miega dziesma (“Jūras dzīle izdzer dienu ...”) // Studentu Dzīve. – 1937. -24. marts. – 7.lpp. – Paraksts: Gunars Salna.

Kļūdas pat autoritatīvos izdevumos rodas dažādu iemeslu dēļ:

- 1) paši rakstnieki (anketās, autobiogrāfijā, intervijās u.c.) nereti kļūdās – pirmās publikācijas viņi vai nu aizmirsuši, vai uzskata tās par mākslinieciski maznozīmīgām, kuras nav pieminēšanas vērtas;
- 2) Latvijā vēl ir ļoti maz zinātnisko bibliogrāfisko līdzekļu ar ļoti pilnīgi visu rakstnieka darbu publikāciju apkopojumu, tādēļ literatūrvēsturnieku darbs ir stipri apgrūtināts un rodas neprecizitātes.

Topošie talanti nereti sevi piesaka jau skolā. Piemēram, akadēmiķa J.Stradiņa, kādreizējā Rīgas 5. vidusskolas izlaiduma klases teicamnieka, pirmā publikācija ir 1951. gadā; tā paša gada vasarā parādījusies arī pirmā atsauksme par viņu kā skolas absolventu medaļnieku [67, 215., 277. lpp.]. Ļoti daudz publikāciju skolas gados ir akadēmiķim E.Lukevicam [60].

Rūpīgi savāktais materiālu klāsts ir galvenais bibliogrāfisko līdzekļu vērtēšanas kritērijs. Tādēļ jāraugās, lai nepalaistu garām temata atklāsmei būtiskus dokumentus, kuru trūkums pazeminās bibliogrāfiskā rādītāja kvalitāti.

8.2. De visu princips

Sastādot bibliogrāfisko rādītāju, *visi* materiāli (arī no nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem aizgūtie) jāizskata *de visu*, t.i., katrs bibliogrāfiskais ieraksts jāsalīdzina ar attiecīgo izdevumu, publikāciju seriālizdevumā u.c. Tas nepieciešams, lai izveidotu pilnīgi precīzu, mūsdienu prasībām atbilstošu un attiecīgā bibliogrāfiskā rādītāja īpatnībām piemērotu bibliogrāfisko ierakstu. Pieredze rāda, ka pat solīdos bibliogrāfiskajos rādītājos mēdz būt kļūdas, tādēļ nav pieļaujama no bibliogrāfiskajiem avotiem mehāniski pārrakstītu bibliogrāfisko ierakstu tūlītēja iekļaušana jaunajā rādītājā.

Ja izņēmuma kārtā rādītājā iekļauj materiālus, kuri nav pieejami izskatīšanai *de visu*, tos apzīmē ar zvaigznīti (*). Svarīgu un interesantu publikāciju, nepārbaudot to *de visu*, rādītājā var iekļaut vienīgi tad, ja ziņas par to iegūtas no drošiem avotiem (piemēram, nacionālās bibliogrāfijas rādītājiem, starptautiskiem bibliogrāfiskajiem vai elektroniskajiem avotiem, zinātniskajiem darbiem, uzzīņu izdevumiem, autora u.c.). Šāda informācija var būt ļoti noderīga speciālistiem. Tā viņus rosina tālākiem meklējumiem, kas nereti vainagojas ar atradumiem (piemēram, kāds rets, maz zināms izdevums tiek konstatēts kolekcionāra krājumā). Bibliotēkas tas var rosināt piekomplektēt trūkstošos izdevumus, jo tie nepieciešami valstspētniecībā un novadpētniecībā.

Bibliogrāfijas vēsture zina gadījumus, kad paši izdevumi ir gājuši bojā. Vienīgā liecība par tiem ir bibliogrāfiskie līdzekļi (piemēram, tikai J.Misiņa un it īpaši V.Seiles bibliogrāfiskajos darbos var atrast ziņas par daudzām unikālām latgaliešu dialektā izdotām grāmatām, kas gājušas zudumā [109, 132.lpp.]).

8.3. Anotēšana

Tā kā zinātniskie bibliogrāfiskie rādītāji parasti satur vairākus simtus, reizēm – vairākus tūkstošus un pat desmit tūkstošus bibliogrāfisko ierakstu, tad nav iespējams veidot plašas anotācijas. Šajos rādītājos, arī biobibliogrāfiskajos darbos, galvenokārt lieto uzzīņu anotācijas. Pie tam tās dod tikai tad, ja no publikācijas virsraksta nav skaidra tās tematika vai arī, ja nepieciešams atklāt to aspektu, kas atbilst konkrētā bibliogrāfiskā rādītāja tematam.

Uzziņu anotācijās koncentrēti, reizēm tikai ar vienu diviem vārdiem papildinot virsrakstu, vai arī nosaucošā teikumā atklāj darba saturu (nosauc tematus, pieminētos uzvārdus, darbu un izdevumu nosaukumus, norāda notikuma vietu, laiku u.c.), piemēram,

ESM apstrādā latvju dainas : [LVU] // Rīgas Balss. – 1988. – 22 apr. (Nr.95/96).

Veidenbauma prēmija – Imantam Ziedonim : [par grām. “Kurzemīte”] // Literatūra un Māksla. – 1974. – 5.okt. (Nr.40). – 15.lpp.

Barona L. Kā radās pirmais dainu izdevums : [par K.Barona un H.Visendorfa saraksti, 1892-1915] // Burtnieks. – 1928. – Nr.8. – 719.-728.lpp.

Reidzāne B. Tautasdziesma iet pie lasītājiem : [K.Barona “Latvju dainu” un akad. izd. “Latviešu tautasdziesmas” salīdzinājums] // Karogs. – 1985. – Nr.10. – 139.-144.lpp.

Ja nepieciešams, anotācijā sniedz ziņas par autoru, norāda adresējumu, piemēram,

Ērgle B. Ko mana māte stāstījusi : [fragm. no K.Barona mazmeitas atmiņām / materiālu sagat. I.Ērgle] // Zvaigžņotā Debess. – 1985. – 109. – 3.-8.lpp.

Anotē visu tipu literatūru, atskaitot daiļliteratūras sacerējumus. *Zinātnisko darbu virsraksti* parasti diezgan precīzi izsaka to saturu, tādēļ tos anotē retāk, piemēram,

Krastiņš O. Latvijas iedzīvotāju sociālā struktūra 1935. gadā // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – 1991. – Nr.11. – 83.-92.lpp.

Grēns E. Pirmie ģēninženieriskie preparāti Latvijā // Ģēns. – 1989. – 1.laid. – [50.-51.]lpp.

Bieži jāanotē *publicistiskie*, arī – *populārzinātniskie darbi*. Lai piesaistītu lasītāju uzmanību, autori tiem mēdz dot emocionālus, ekspresīvus virsrakstus, piemēram,

Freimanis J. Bet āža kāja rēgojas : [par situāciju Latvijā gadu pēc neatkarības pasludināšanas 1990.g. 4.maijā] // Atmoda. – 1991. – 16. maijs (Nr.19). – 3.lpp.

Eberhards G. Neatgūstamais jāsaglabā! : [par Daugavas un tās baseina upju ieleju ģeomorfoloģisko izpēti] // Domu Daugava. Sirdsdaugava. – Rīga : Avots, 1989. – 38.-42.lpp.

Meikšāne Dz. Tikai bez emocijām : [par bērna personības attīstību] // Skola un Ģimene. – 1989. – Nr.5. – 13.lpp.

Emocionāls piesitiens raksturīgs arī *daudziem literatūrkritikas un mākslas kritikas* darbiem, tādēļ to bibliogrāfiskais apraksts papildināms ar lakonisku, lietišķu uzziņu anotāciju,

Repše G. Baltais cimd – kailā roka : [par iespaidiem M.Zālītes dzejas vakarā Benjamiņu namā 1997. g. dec.] // Karogs. – 1998. – Nr.2. – 228.-231.lpp.

Daiļliteratūras sacerējumiem norāda žanru neatkarīgi no tā, vai tas dots publikācijā vai ne, piemēram,

Ļūdēns V. Vējaina diena : [dzejolis] // Karogs. – 1998. – Nr.4. – 51.lpp.

Biogrāfiskā žanra daiļdarbiem (romāniem, stāstiem) norāda personu, par kuru ir darbs:

Stankevičs A. Zem Neretas debesīm : stāsts par Jāņa Jaunsudrabiņa dzīvi. – Rīga : Liesma, 1988. – 425, [4] lpp. : il.

Biobibliogrāfiskajos rādītājos bieži izmanto analītiskās anotācijas, īpaši anotējot literatūru par personu. Ilustrācijai piemērs no prof. A.Milta biobibliogrāfiskā rādītāja [61, 25.lpp.]:

249. **Vilcāns P.** Cilvēku un pieminekļu likteņi : [arī par A.Miltu] // Latviešu Strēlnieks. – 1993. – Nr.1/2. – 11.lpp.

Anotējot ņem vērā to informāciju, kas būs ietverta rādītāja daļā, nodaļā, apakšnodaļā un rubriku nosaukumos (sk. sīkāk : 11. Rediģēšana un izkārtojums).

8.4. Bibliogrāfiskā apraksta īpatnības

Biobibliogrāfiskajos rādītājos lieto vispārpieņemtos spēkā esošos bibliogrāfiskās aprakstīšanas noteikumus. Taču ir arī dažas *īpatnības*.

Bibliogrāfiskajos aprakstos personu, par kuru sastāda biobibliogrāfisko rādītāju (tā I daļā “Personas darbi”), kā autoru neuzrāda, izņemot gadījumus, kad darbs ir uzrakstīts kopā ar līdzautoriem. Tad visus autorus uzrāda aiz darba nosaukuma tādā secībā, kādā tie minēti izdevumā. Ilustrācijai piemērs no akadēmiķa E.Lukevica biobibliogrāfiskā rādītāja [60, 49.lpp.]:

156. **Silciņš** dzīvajā dabā / G.Zelčāns, E.Lukevics; LPSR ZA. Organiskās sintēzes inst. – Rīga : Zinātne, 1976. – 79 lpp.

Ja darbs publicēts ar pseidonīmu, kriptonīmu vai anonīmi, tad to norāda piezīmju zonā, piemēram,

- Paraksts : Malēnietis.
- Paraksts : K.
- Bez paraksta.

Ja par personu publicēti darbi, kas parakstīti ar pseidonīmiem, kriptonīmiem vai anonīmi un kam ir noteikta autorība, tad aprakstu sāk ar īsto uzvārdu, liekot to kvadrātiekvāš un pēc tam uzrāda paraksta formu, piemēram,

[Zeiferts T.] Teodors. Kristjānis Barons // Jaunā Raža. – 1899.– 3.sēj. – 65.-79.lpp.

[Bērziņš A.] A.B. Ludmilas Špīlbergas jubileja : jubilejas izrāde “Spītnieces precības” [Nacionālajā teātrī 1925.g. 25.febr.] // Jaunākās Ziņas. – 1925. – 3.febr. (Nr.26). – 5.lpp.

Ja autors darbam nav devis nosaukumu, tad var rīkoties divējādi:

- 1) nosaukuma vietā pēdiņās dod teksta pirmos vārdus, pēc tiem liek daudzpunkti, piemēram,

“Svešvalodu apgūšana, jaunie draugi ...” : [uzruna skolu jaunatnei] //

- 2) bibliogrāfs dod nosacītu nosaukumu, kuru liek kvadrātiekvāš, piemēram,

[Svešvalodu nozīme zināšanu apgūvē] : [uzruna skolu jaunatnei] //

Otrais variants labāk atklāj darba saturu, taču pirmais apraksts ļauj identificēt publikāciju.

Dzejoļus bez nosaukuma apraksta pēc pirmās rindas. To liek pēdiņās un rindu pabeidz ar daudzpunkti. Piemēram, pazīstamo E.Veidenbauma dzejoli viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā apraksta šādi:

“Kā gulbji balti padebeši iet ...” //

Arī dzejoļiem, kuriem dots nosaukums, pēc tā iekavās vēlams norādīt pirmo rindu, jo dzejoļus visbiežāk atceramies pēc pirmās rindas nevis pēc nosaukuma. Piemēram, O.Vācieša jaunības gadu populāro dzejoli "Krāces" aprakstām šādi:

Krāces ("Tev nav laika ar līkumu iet ...") //

No sastādītāja tas prasa papildu pūliņus un lielāku laika patēriņu, jūtami palielinās rādītāja apjoms, tādēļ iespiestajos rādītājos dzejoļa pirmo rindu uzrāda reti. Dzejoļu pirmā rinda uzrādīta gandrīz visos Bibliotēkzinātnes un informācijas katedrā 90.gados izstrādātajos diplomdarbos un bakalaura darbos, piemēram, G.Janovska, J.Klīdzēja, V.Veldres, M.Zālītes u.c. biobibliogrāfiskajos rādītājos [76-79].

Ja neuzrāda pirmo rindu, to noteikti vajadzētu rakstīt vismaz dzejoļiem ar vienādu nosaukumu, jo citādi tos nevar identificēt. Piemēram, no V.Veldres darbu nosaukumu alfabētiskā rādītāja uzzinām, ka dzejniekam ir trīs dzejoļi ar nosaukumu "Dzimtene" [78]:

Dzimtene ("Guļ sūnās akmeņi, guļ mežos retas ēkas ...") 1, 132

Dzimtene ("Klusi lauki, rāma tāle ...") 1, 5, 154, 228, 240 241, 280, 303, 307, 316, 320, 329

Dzimtene ("Nav dzimtene tik vieta vien ...") 2, 284, 293, 303, 317

Pirmās rindas uzrādīšana ļauj ne tikai bez pūlēm atšķirt šos dzejoļus, bet arī ātri atrast visas visvairāk publicētā V.Veldres īsā, bet emocionāli ļoti spēcīgā dzejoļa "Dzimtene" ("Klusi lauki, rāma tāle ...") publikācijas:

Klusi lauki, rāma tāle ...

Vai tu biji tur, vai nē?

Ruda zeme, zaļa zāle,

zelta ziedi purvainē.

Tur es augu, tur es aru
katru gadu vagas tā,
lai es ilgi dzīvot varu
sava tēva pagastā.

Kopotiem rakstiem, izlasēm un krājumiem atklāj saturu.

8.5. Materiālu atlase

Vienlaikus ar materiālu vākšanu, izskatīšanu *de visu*, anotēšanu veic to atlasi. Tas jā dara stingrā saskaņā ar pieņemtajiem principiem. Ja rodas nepieciešamība tos korigēt, plānojamās izmaiņas rūpīgi jāpārdomā, lai materiālu atlase neieģūtu gadījuma raksturu.

Kad materiālu atlase ir pabeigta, vēlreiz pārdomā atlases kritērijus. Ja publikāciju ir ļoti daudz, bet bibliogrāfiskā rādītāja apjoms ierobežots ar noteiktu lokšņu skaitu vai rodas citi vērā ņemami apsvērumi, varētu atsijāt maznozīmīgākos materiālus.

8.6. Darba kartotēka. Izskatīto avotu kartotēka

Ikvienu iespieddarbu, kuru paredzēts iekļaut bibliogrāfiskajā rādītājā, izraksta uz atsevišķas kataloga kartītes, uzreiz veidojot mūsdienu prasībām atbilstošu bibliogrāfisko aprakstu. No tām pamazām veidojas apzināto dokumentu darba kartotēka.

Neatkarīgi no tā, vai literatūras vākšana norit pēc I vai II varianta, darba kartotēkai materiālu izraksta ar lielu pilnīguma pakāpi (gan personas darbus, gan literatūru par viņu), vairāk nekā būs rādītājā.

Materiālu meklēšanas un pēc tam to pārbaudes *de visu* posmā izrakstītos dokumentus parocīgi sakārto. Nav iespējams piedāvāt standartveida, visiem gadījumiem pieņemamu risinājumu. Domājot par kartotēkas organizāciju, sastādītājs ņem vērā tematu, savākto materiālu raksturu, avotu izskatīšanas secību (vai materiāls aizgūts no dažādiem avotiem, vai izrakstīts tieši no izdevuma). Jāievēro divas galvenās prasības:

- 1) materiālu grupē un kārto tā, lai varētu ātri un ērti atrast vajadzīgo ierakstu (piemēram, pārbaudīt, vai attiecīgā publikācija nav jau agrāk atrasta kādā citā izdevumā, lai izvairītos no tās atkārtotas aprakstīšanas un iekļaušanas darba kartotēkā);
- 2) lai racionāli varētu strādāt ar literārajiem avotiem (vienreiz pasūtot tos bibliotēkā, izrakstīt visu noderīgo).

Ja materiāls ir izrakstīts no bibliogrāfiskajiem līdzekļiem, katalogiem un kartotēkām, sākotnēji to lietderīgi sagrupēt divās daļās:

- a) grāmatu un grāmatu daļu apraksti (tos kārto grāmatu autoru un nosaukumu alfabētā, pēc tam bibliotēkas alfabētiskajā un elektroniskajā katalogā atrod šifrus);
- b) žurnālos un avīzēs publicētie darbi, sagrupējot tos izdevumu nosaukumu alfabētā. Vienā avotā publicētos darbus sakārto hronoloģiski, gada ietvaros – alfabētiski. Reizēm lietderīgāks ir cits kārtojums – gada ietvaros žurnāla rakstus kārto tā numuru secībā, bet avīzes rakstus – datumu, vecajiem laikrakstiem – numuru secībā. Tādējādi, pasūtot bibliotēkā noteiktu žurnālu vai laikrakstu (tie sakārtoti hronoloģiski un atkarībā no numuru skaita vienā iesējumā ir gada, pusgada vai kvartāla numuri), uzreiz var pārbaudīt visus tajā publicētos N. darbus un literatūru par viņu. Ja žurnālu vai avīzi paredzēts izskatīt kopumā (t.i.,

izmantot kā literāro avotu), tad to dara vienlaikus ar jau izrakstīto materiālu pārbaudi *de visu*.

Ziņas par latviešu vecāko laikrakstu un žurnālu (līdz 1945. g.) atrašanās vietu atrodam jau iepriekš pieminētajā Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas bibliogrāfiskajā rādītājā "Latviešu periodika".

Pēc dokumentu pārbaudes *de visu* uz kartītes izdara atzīmi. Darba nobeiguma posmā uzmanīgi pārskata kartotēku, lai noskaidrotu, vai visi bibliogrāfiskie ieraksti ir tieši salīdzināti ar izdevumu.

Darba kartotēka ir nākamā bibliogrāfiskā līdzekļa pamats, tā galvenā daļa. Sastādot biobibliogrāfisko rādītāju, kartotēka parasti aptver vairākus simtus dokumentu bibliogrāfiskos aprakstus, tādēļ tā no paša sākuma veidojama maksimāli precīzi, rūpīgi un glīti. Mērķtiecīgāk ir strādāt lēnāk, bet uzmanīgāk un akurātāk, nekā vēlāk labot pieļautās kļūdas un neprecizitātes. Ritmisks un rūpīgs darbs garantē ne tikai labāku darba kvalitāti, bet dod arī laika ekonomiju.

Sistemātiski izskatot avotus un izrakstot tematam atbilstošās publikācijas, reizē strādā ar izskatāmo avotu kartotēku:

- 1) uz atsevišķas kartītes sastāda precīzu katra izskatītā avota bibliogrāfisko aprakstu;
- 2) uz kartītes izdara atzīmi par konkrētā izdevuma vai tā daļas (bibliogrāfiskā līdzekļa vai uzziņu izdevuma atsevišķas nodaļas, apakšnodaļas, rubrikas) izskatīšanu. Žurnāliem atzīmē izskatīto gadu un numuru, avīzēm – gadu, datumu, numuru. Tas jādara tādēļ, lai neizlaistu kādu seriālizdevuma numuru vai vēl ļaunāk – gada komplektu.

Bibliogrāfs nedrīkst paļauties vienīgi uz atmiņu, jo nav iespējams atcerēties visus izskatītos seriālizdevumus, to gadus un numurus. Jo vairāk tādēļ, ka bibliogrāfiskā meklēšana ir

ilgstošs process. Dažādu iemeslu dēļ darbā var būt pārtraukumi, ar kādu seriālizdevumu nākas strādāt vairākās bibliotēkās (piemēram, Latvijas Nacionālajā bibliotēkā nav laikraksta pilna komplekta, tādēļ jāiet uz Latvijas Akadēmisko bibliotēku, vai otrādi), daži avoti uz laiku nav pieejami (fondu pārvietošana, iespieddarbs atrodas iesiešanā u.c.). Reizēm Latvijas bibliotēkās un citās krātuvēs nav vajadzīgā seriālizdevuma atsevišķa gada vai vairāku gadu komplekta, vai atsevišķu numuru. Līdz ar to iespēju robežās jācenšas izmantot citu valstu bibliotēku fondus.

Kartotēkā ievietojamas ziņas par bibliotēku katalogu un kartotēku izskatītajām nodaļām, apakšnodaļām un rubrikām, izmantotajām datu bāzēm, kā arī par muzeju, valsts un personīgo arhīvu materiālu izmantošanu.

Darba nobeigumā bibliogrāfs rūpīgi pārskata avotu kartotēku, lai pārbaudītu, vai visi vajadzīgie izdevumi ir izskatīti. Sevišķi uzmanīgi jāpārlūko atzīmes par seriālizdevumu izskatīšanu un jāpārliecinās, ka vajadzīgā žurnāla vai avīzes attiecīgo gadu komplekti tiešām pilnā apjomā (t.i., visi numuri vai laidieni) izskatīti.

Tādējādi darba gaitā izskatāmo avotu kartotēka pārtop *par izskatīto avotu kartotēku*. Materiālu vākšanas posmā tā noder paškontrolei, lai nepalaistu garām neizskatītu kādu avotu, bet darba nobeigumā kartotēka ir pamats izmantoto avotu saraksta sastādīšanā.

9. MATERIĀLU GRUPĒŠANA UN KĀRTOŠANA

Praksē izmanto dažādus materiāla grupēšanas un kārtošanas *paņēmienu*s. Katram no tiem ir savas priekšrocības

un trūkumi. Konkrētā gadījumā izvēlas optimālāko paņēmieni, kas:

- vislabāk atsedz personas dzīvi un darbību;
- ir vispiemērotākais bibliogrāfiskā rādītāja nolūkam un lietotāju informacionālajām vajadzībām.

Apskatīsim dažus *tipiskākos* gadījumus.

Kā jau iepriekš minēts, biobibliogrāfiskajos rādītājos tradicionāls ir materiāla grupējums divās pamatdaļās:

I. Personas darbi

II. Literatūra par personu.

Pats vienkāršākais *personas darbu kārtojums ir hronoloģiskais*, kad visi darbi tiek uzrādīti tiešajā publicēšanas hronoloģijā. Šādi izkārtotot publikācijas, labi redzama un tāad labi izpētāma personības pakāpeniskā radošā attīstība. Hronoloģiskais kārtojums ļauj ieraudzīt sacerējumu publicēšanas reālo dinamiku (cik gadā, kuros gados vairāk, kad nav publikāciju, kādi darbi publicēti konkrētā gadā, laika posmā). Tas ļauj spriest par rakstnieka, mākslinieka, zinātnieka aktivitāti; skaidrot iemeslus, kādēļ ilgāku laiku nav vai ir ļoti maz publikāciju (radošās darbības pieklusuma periodi; autora nevēlēšanās publicēt savus darbus, piemēram, vācu okupācijas laika izdevumos; aizliegums publicēt N. darbus; krīze grāmatniecībā; kardināla dzīves apstākļu maiņa, dodoties trimdā u.c.). Literatūrvēsturniekiem hronoloģiskais kārtojums paver iespēju secīgi pētīt daiļdarbu publicēšanas vēsturi.

Hronoloģiskais kārtojums rādītāja II daļā "Literatūra par personu" uzskatāmi parāda, kā attīstījusies viņa dzīves un darbības izpēte (pa gadiem, darbības posmiem, pēc publikāciju daudzuma).

Šis kārtojums ir ļoti vienkāršs, formāls, tas neprasa iedziļināšanos darbu saturā.

Taču tīrā veidā hronoloģisko kārtojumu (t.i., ne tikai pa gadiem, bet arī datumiem) gandrīz nelieto. Hronoloģiju kā materiāla kārtošanas pamatpazīmi reizēm izmanto literatūras sarakstu sastādīšanā. Piemēram, tā sakārtoti J.Vītola vācu valodā uzrakstītie raksti mūzikas kritikā, kas no 1887. līdz 1914. g. publicēti laikrakstā "St.Petersburger Zeitung" (~800 nos.) [70]. Šis saraksts labi parāda, cik intensīvi komponists veicis savu ilggadējo mūzikas kritiķa darbu Pēterburgā.

Ja viena gada ietvaros ir iznākušas grāmatas, parādījušies raksti žurnālos un avīzēs, tad nav iespējams publikācijas izkārtot absolūtā publicēšanas hronoloģijā, jo nav zināms grāmatas un žurnāla iznākšanas datums (to, protams, varētu noskaidrot, bet tas prasītu lielu papildu darbu).

Būtisks šī kārtojuma trūkums ir tas, ka vienotā hronoloģiskā rindā uzrādīti dažādi, atšķirīga rakstura darbi (pēc satura, literatūras tipa, žanra, adresējuma, autora līdzdalības darba tapšanā u.c.). Ja vienotā hronoloģiskā rindā izkārtotu, piemēram, rakstnieka darbus, tad rādītāju būtu grūti izmantot, jo pamīšus raibā rindā viens otram sekotu dažāda žanra darbi – romāns, dzejolis, runa, stāsts, romāns, dzejolis, eseja, dzejolis, romāns utt. Taču literatūrzinātnes īpatnība ir tā, ka rakstnieka daiļradi galvenokārt pēta žanru aspektā. Ja, piemēram, kāds literatūrvēsturnieks vēlētos pētīt N. romānus, tie būtu jāmeklē pa visu rādītāju. Ja kopīgā hronoloģijā izkārtotu zinātnieka darbus, tad nozīmīgas zinātniskās publikācijas mītos ar ceļojumu piezīmēm, intervijām, informācijām utt. Līdz ar to vienkopus nebūtu svarīgākā publikāciju kopa – zinātniskie darbi, grūti būtu izsekot galvenajiem pētījumu virzieniem.

Hronoloģiski izkārtojot publikācijas par personu, vienkopus nav darbu par kādu N. darbības jomu (piemēram, par rakstnieka literāro daiļradi). Hronoloģiskais kārtojums nebūtu lietojams gadījumos, kad par personu ir plašs literatūras klāsts,

jo darbi par vienu un to pašu problēmu (piemēram, rakstnieka prozas meistarību un atsevišķu prozas sacerējumu analīzi) būs "izmētāti" pa visu II daļu.

Minēto iemeslu dēļ hronoloģisko kārtojumu pakārto citiem grupēšanas paņēmieniem (sistemātiskajam, tematiskajam, tipoloģiskajam), to bieži lieto kombinācijā ar valodu un alfabētisko kārtojumu.

Tālāk aplūkosim dažas raksturīgākās, Latvijā plašāk lietotās materiālu grupēšanas shēmas, rādītāja varbūtējo struktūru. Vispirms paraugam ņemsim *rakstnieku* biobibliogrāfiskos rādītājus.

9.1. Materiālu grupēšana rakstnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos

9.1.1. Personas darbi

Rakstnieku biobibliogrāfisko rādītāju pirmās daļas "Personas darbi" ietvaros vispirms uzrāda:

◇ kopotu rakstu/rakstu izdevumus, jo tie:

- ir pats nozīmīgākais izdevumu veids;
- satur dažāda žanra darbus – daiļdarbus, literatūrkritiskos rakstus, atmiņas, dienasgrāmatas, vēstules, tulkojumus, bibliogrāfiskos materiālus u.c. Ja rakstniekam ir izlases, kurās ievietoti labākie dažādu žanru darbi, tad tās uzrāda atsevišķā apakšnodaļā pēc kopotiem rakstiem. Šādā veidā materiāls grupēts E.Veidenbauma biobibliogrāfiskajā rādītājā [68, 14.-24.lpp.]. Ja ir tikai viens vai divi kopotu rakstu izdevumi un dažas izlases, šos izdevumus var apvienot vienā nodaļā. Tā rīkojušās L.Laicena biobibliogrāfiskā rādītāja sastādītājas [57, 13.-20.lpp.].

Apskatītās nodaļas tiek veidotas pēc tipoloģiskās pazīmes, kas ļauj izcelt pašus nozīmīgākos izdevumus.

◇ Tālāk apkopo rakstnieka daiļdarbu atsevišķos izdevumus (grāmatas un brošūras) un publikācijas žurnālos, laikrakstos un kopkrājumos, sagrupējot daiļdarbus pa žanriem (proza, dzeja, dramaturģija). Kā pirmo uzrāda rakstnieka *pamatžanru*, pēc tam – pārējos (piemēram, R. Blaumaņa rādītājā vispirms būs proza, pēc tam dramaturģija un dzeja; I. Ziedonim – dzeja, proza). Ja ir daudz publikāciju, tad žanru ietvaros var tālāk grupēt pa žanru formām (piemēram, prozas publikāciju kopā izdalot romānus un stāstus, dramaturģijas materiālu sadalot drāmās un komēdijās u.tml.). Tādējādi vienkopus ir viena žanra darbi.

◇ Pēc daiļdarbiem uzrāda rakstnieka rakstus. Ja tie ir saturiski dažādi un to ir daudz, rakstus *grupē tematiski*. Piemēram, var izveidot apakšnodaļu “Par literatūru”, “Par mākslu”, “Par kultūru”, “Par sabiedriski politiskiem jautājumiem”. Ja publikāciju skaits ir neliels, var apvienot radnieciskas tematikas rakstus, piemēram, vienā apakšnodaļā sagrupēt rakstus par literatūru, mākslu, kultūru. Savukārt, ja N. daudz rakstījis par atsevišķiem mākslas veidiem, tad rakstus par mākslu vēlams sagrupēt sīkāk, veidojot apakšnodaļas “Par teātri”, “Par tēlotāju mākslu”, “Par mūziku” u.tml.

Iespēju robežās jācenšas visus rakstus sagrupēt tematiski atbilstošās apakšnodaļās. Grūtības rodas, ja N. rakstījis par ļoti dažādiem jautājumiem. Tā kā nav lietderīgi veidot atsevišķas apakšnodaļas diviem līdz pieciem rakstiem, tad publikācijas, kuras saturiski nevar iekļaut nevienā no izveidotajām apakšnodaļām, apvieno ar nosaukumu “Par dažādiem tematiem” vai “Citi raksti” un ievieto nodaļas beigās. Tematiskais grupējums labi parāda, par kādiem tematiem, cik daudz un bieži N. rakstījis.

✧ Pēc rakstiem parasti uzrāda runas, referātus un citas mutvārdu uzstāšanās, pēc tam – sarunas un intervijas. Svarīga I daļas nodaļa ir “Tulkojumi”. Ja rakstnieks tulkojis dažādu žanru darbus un tulkojumu ir daudz, tad šo publikāciju kopu tālāk var grupēt pēc žanriem (proza, dzeja, dramaturģija). Ja tulkota vienīgi dzeja, tad nodaļu nosauc “Atdzejojumi”.

✧ Tālāk apkopo sastādītās un rediģētās grāmatas un I daļas nobeigumā uzrāda dziesmas ar N. vārdiem un skaņu ierakstus.

9.1.2. Literatūra par personu

Otrajā daļā “Literatūra par personu” materiālus *grupē tematiskās nodaļās*, kuras izkārtotas pēc principa no vispārīgā uz konkrēto.

Vispirms apkopo vispārīga satura materiālus par dzīvi un daiļradi.

Ja rakstnieks ir miris, tad seko nodaļa “Laikabiedru atmiņas par N.”, tālāk uzrāda publikācijas par viņa piemiņas saglabāšanu (te atsevišķās apakšnodaļās var apvienot materiālus par memoriālo muzeju, par atceres pasākumiem u.c.). Reizēm šīs nodaļas ievieto beigu daļā, piemēram, L.Laicena biobibliogrāfiskajā rādītājā [57, 3.-4.lpp.].

Biogrāfiskajiem materiāliem seko nodaļas, kurās apkopotas publikācijas par N. daiļradi. Tās ir centrālās II daļas nodaļas, nereti – pašas apjomīgākās. Nodaļas sākumā uzrāda publikācijas par daiļradi kopumā un par vairākiem žanriem. Pēc tam atsevišķās apakšnodaļās uzrāda darbus par konkrētu žanru. Tās izkārtotas tādā pašā secībā kā I daļā. Žanra ietvaros vispirms uzrāda vispārīga rakstura darbus par rakstnieka veikumu šajā žanrā. Pēc tam sacerējumu (visbiežāk – lielas formas daiļdarbu)

pirmpublicējumu hronoloģijā izkārto rubrikas, kurās apkopota literatūra par konkrētu darbu. Ieteicamās literatūras rādītājos turpretī šīs rubrikas parasti izkārto darbu nosaukumu alfabētā.

Tālāk apkopo literatūru par N. darbu iestudējumiem teātrī, sagrupējot to pa atsevišķiem teātriem, to ietvaros – pa atsevišķiem iestudējumiem, izkārtojot tos pirmizrāžu hronoloģijā.

Pēc materiālu kopām par iestudējumiem teātrī kā loģisks turpinājums ir nodaļa par ekranizējumiem. Nodaļas sākumā vispirms uzrāda vispārīga satura materiālus (arī par vairākām filmām), pēc tam – publikācijas par atsevišķām filmām, izkārtojot tās filmu pirmizrāžu hronoloģijā.

Pirmpublicējumu, teātra un filmu pirmizrāžu hronoloģijā (nevis to nosaukumu alfabētā) rubrikas kārtoti, lai secīgi parādītu daiļrades attīstību un izpēti.

II daļas beigās ievieto nodaļu “N. tēls literatūrā un mākslā”, “Veltījumi”, kā arī uzrāda bibliogrāfiskos līdzekļus.

Vielas labākai izpratnei tālāk tiek dota vizuāli pārskatāma iepriekš aprakstītā materiāla grupēšanas shēma, ievērojot nodaļu un apakšnodaļu savstarpējo saistību un pakļautību.

Rakstnieka N. biobibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļas struktūra

I. N. darbi

1. Kopoti raksti *vai* : 1. Kopoti raksti. Izlases
2. Izlases
3. Proza
 - 3.1. Romāni
 - 3.2. Stāsti
4. Dzeja
5. Dramaturģija
 - 5.1. Drāmas

- 5.2. Komēdijas
- 6. Raksti
 - 6.1. Par literatūru vai: 6.1. Par literatūru, mākslu, kultūru
 - 6.2. Par mākslu
 - 6.3. Par kultūru
 - 6.4. Par sabiedriski politiskajiem jautājumiem
 - 6.5. Par dažādiem tematiem
- 7. Runas, referāti un citas mutvārdu uzstāšanās
- 8. Sarunas un intervijas
- 9. Tulkojumi
 - 9.1. Proza
 - 9.2. Dzeja
 - 9.3. Dramaturģija
- 10. Dziesmas ar N. vārdiem
- 11. Skaņu ieraksti
- II. Literatūra par N.
 - 1. Vispārīga satura materiāli par dzīvi un daiļradi
 - 2. Laikabiedru atmiņas par N.
 - 3. Piemiņas saglabāšana
 - 3.1. Vispārīga satura raksti
 - 3.2. N. memoriālais muzejs
 - 3.3. N. 100. dzimšanas diena
 - 4. Par prozu
 - 4.1. Vispārīga satura materiāli
 - 4.2. Par atsevišķiem sacerējumiem
 - Sacerējumu Sala (1937)
 - pirmpublicējumu Ausmas stundā (1939)
 - hronoloģijā, un par Mājup (1946)
 - piemēram,
 - 5. Par dzeju
 - 6. Par dramaturģiju
 - 7. N. darbu iestudējumi teātrī

- 7.1. Vispārīga satura materiāli
- 7.2. Latvijas Nacionālajā teātrī
 - 7.2.1. Vispārīga satura materiāli
 - 7.2.2. Par atsevišķiem iestudējumiem
 - Pirmizrāžu
 - hronoloģijā
- 7.3. Dailes teātrī
 - 7.3.1. Vispārīga satura materiāli
 - 7.3.2. Par atsevišķiem iestudējumiem
 - Pirmizrāžu
 - hronoloģijā
- 8. N. darbu ekranizējumi
 - 8.1. Vispārīga satura materiāli
 - 8.2. Par atsevišķām filmām
 - Filmu
 - pirmizrāžu
 - hronoloģijā
- 9. N. tēls literatūrā un mākslā
 - 9.1. Dzejā
 - 9.2. Prozā
 - 9.3. Tēlotājā mākslā
- 10. Veltījumi
- 11. Bibliogrāfiskie līdzekļi

II daļas 2. un 3. nodaļa var būt arī pēc 8. nodaļas.

Ja publikāciju nav daudz, tad var atņemt apakšnodaļu nosaukumus “Vispārīga satura materiāli”, “Par atsevišķiem sacerējumiem/iestudējumiem/filmām”, tomēr rādītāja pamatdaļā šis grupēšanas paņēmieni tiek saglabāti.

9.2. Materiālu grupēšana zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos

Zinātnieku publikāciju lielākā daļa ir par šauri specifiskiem jautājumiem. Tas rada grūtības materiālu grupēšanā pēc satura, tādēļ viņu biobibliogrāfiskajos rādītājos pārsvarā materiālus grupē pēc dokumentu tipiem un veidiem. Tālāk tiek piedāvāta viena no varbūtējām grupēšanas shēmām.

Zinātnieka N. biobibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļas struktūra

I. N. darbi

1. Zinātniskās publikācijas	vai:	1. Zinātniskie un populārzinātniskie darbi
2. Populārzinātniskie darbi		
3. Mācību grāmatas un mācību līdzekļi, metodiskās izstrādnes un metodiskie materiāli		
4. Npublicētie darbi (zinātniskās pētniecības darbu atskaites).		
5. N. izsniegtās autorapliecības un patenti.		
6. Publicistika		
7. Runas, intervijas un sarunas, atbildes uz anketas jautājumiem		
8. Rediģētie un konsultētie darbi		
9. Vadītās disertācijas		

II. Literatūra par N.

Kā redzams, zinātnieka darbu kopu ievada nodaļas, kas parāda viņa nozīmīgāko veikumu – zinātnisko un populārzinātnisko darbību, kā arī ieguldījumu mācību literatūras izstrādāšanā.

Ja ir grūti nošķirt populārzinātniskos darbus no zinātniskajām publikācijām, tad tos ieteicams apvienot vienā nodaļā.

Literatūru par zinātnieku nav nepieciešams grupēt pēc saturiskās pazīmes, jo parasti publikāciju skaits ir neliels.

9.3. Materiālu kārtojums nodaļu ietvaros

Rakstnieku biobibliogrāfisko rādītāju abās pamatdaļās nodaļu ietvaros parasti vispirms uzrāda grāmatas, pēc tam – krājumos, žurnālos, laikrakstos publicētos darbus, kā arī dokumentu daļas. Šo materiālu kopu ietvaros publikācijas kārtō hronoloģiski, gada robežās – alfabētiski, vispirms latviešu valodā, pēc tam svešvalodās – ar latīņu grafiku, tad - kirilicā.

Rakstnieka darbu tulkojumus citās valodās (tūlkotos darbus) uzrāda pie konkrētā žanra, gada un valodu grupas. Retāk tos izdala īpašā nodaļā “Tulkotie darbi”.

Zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos nodaļu ietvaros pierastāks ir hronoloģiskais kārtojums, bet gada robežās vispirms uzrāda grāmatas, pēc tam – zinātniskajos rakstos, tematiskajos krājumos, žurnālos un laikrakstos publicētos darbus. Tālāk materiālu kārtō alfabētiski, vispirms latviešu valodā, pēc tam svešvalodās (ar latīņu grafiku, tad - kirilicā).

Materiālu īpatnību dēļ dažās nodaļās to kārtō atšķirīgi.

Dziesmas ar N. vārdiem parasti kārtō komponistu uzvārdu alfabētā, viena komponista dziesmas – to nosaukumu alfabētā.

Veltījumus kārtō autoru uzvārdu alfabētā, vairākus viena autora darbus – to nosaukumu alfabētā.

Autorapliecības kārtō reģistrācijas numuru augošā secībā, patentus – patenta izdevējas valsts alfabētiskā secībā.

Recenzijas par konkrētu izdevumu pievieno recenzētā darba bibliogrāfiskajam aprakstam. Ja parādījusies virkne recenziju, tad tās kārtā hronoloģiski, gada ietvaros – alfabētiski. Praksē reizēm recenzijas uzreiz izkārtā alfabētiski. Taču tas ir pretrunā ar loģiku, jo alfabēta dēļ pēdējā recenzija var tikt uzrādīta kā pirmā, bet pirmā – kā pēdējā.

Atkārtotās publikācijas parasti liek pie konkrētā gada, reizēm sasaistot ar norādēm. Praksē vērojama arī cita pieeja. Ziņas par atkārtoto izdevumu pievieno pirmā izdevuma bibliogrāfiskajam aprakstam. Tā rīkojusies O.Pūce, sastādot K.Barona biobibliogrāfisko rādītāju [49].

Grupēšanas shēmas izveide ir viens no sarežģītākajiem darba procesiem. Izmantojot teorētiskās zināšanas par dažādiem materiāla grupēšanas veidiem pa nodaļām un apakšnodaļām un to izkārtojumu nodaļu ietvaros, par atsevišķu paņēmieni priekšrocībām un trūkumiem, sastādītājam jāizlemj, kurš no tiem vislabāk atbilst izstrādājamā bibliogrāfiskā līdzekļa uzdevumiem. Iesācējiem bibliogrāfiem un studentiem pieredzes apgūšanai ieteicams iepazīties ar radnieciskas tematikas publicēto bibliogrāfisko rādītāju satura rādītājiem, kur vizuāli pārskatāmā veidā redzama rādītāja struktūra. Šādām studijām sevišķi noderīgi rādītāji ar detalizēti izstrādātu struktūru (piemēram, K.Barona, E.Veidenbauma, L.Laicena biobibliogrāfiskie rādītāji [49; 57; 68], to satura rādītājus sk. 1.-3. pielikumā). Lietderīgi iepazīties arī ar dažādiem materiālu kārtēšanas paņēmieniem nodaļu ietvaros. Rūpīgi analizējot iespiesto rādītāju struktūru, var saskatīt lietoto grupēšanas un kārtēšanas paņēmieni priekšrocības un trūkumus, vērtēt to atbilstību konkrētā bibliogrāfiskā rādītāja specifikai, ieraudzīt veiksmes un pieļautos trūkumus.

Pēc materiālu pārbaudes *de visu* un anotēšanas iespējams precizēt un detalizēt sākotnējo (prospektam izstrādāto)

grupēšanas shēmu, izveidojot tās galīgo variantu. Pārskatāmības labad grupēšanas shēmu uzraksta uz atsevišķas lapas, atspoguļojot visas daļas, nodaļas, apakšnodaļas un to savstarpējo pakļautību, un rūpīgi izvērtē tās loģiskumu. Pēc tam kartītes darba kartotēkā sakārto atbilstoši pieņemtajam lēmumam. Kad viss materiāls sagrupēts un sakārtots, pārbauda kartīšu izvietojuma atbilstību pieņemtajiem principiem un sanumurē visas kartītes vienlaidus numerācijā, t.i., nostiprina katra bibliogrāfiskā ieraksta vietu rādītājā. Numuru liek kartītes kreisajā augšējā stūrī pirms bibliogrāfiskā apraksta.

10. UZZIŅU UN METODISKĀ APARĀTA SAGATAVOŠANA

10.1. Palīgrādītāji

Lai palielinātu bibliogrāfiskā rādītāja informācijas iespējas un atvieglotu izmantošanu, tam pievieno palīgrādītājus. Tie papildina bibliogrāfisko rādītāju, un tiem materiāls jāatsedz citā aspektā, nekā tas dots pamatdaļā.

10.1.1. Personu palīgrādītājs

Visnepieciešamākais ir personu palīgrādītājs. Parasti tajā *ietver* visas bibliogrāfiskajā aprakstā un anotācijā uzrādītās *personas*. Ja darba apjoms ir liels, palīgrādītājā var ietvert tikai to personu uzvārdus, kuru darbība ir īpaši nozīmīga noteiktā

temata atklāsmei. Vienmēr jāuzrāda autori (arī recenzenti) un personālijas. Piemēram, sērijas "Latvijas zinātnieki" biobibliogrāfisko rādītāju personu palīgrādītājā uzrāda zinātnieka līdzautorus, viņa rediģēto darbu un vadīto disertāciju autorus, personas, par kurām rakstījis akadēmiķis, personas, kas rakstījušas par viņu.

Sastādot biobibliogrāfisko rādītāju daiļliteratūrā un literatūrzinātnē, personu palīgrādītājā ļoti svarīgi ir uzrādīt arī tulkotājus un ilustrētājus.

Retrospektīvajos zinātniskajos bibliogrāfiskajos rādītājos uzrāda uzvārdu un iniciāli, krievu valodā - abus iniciāļus. Pilnu vārdu uzrāda tad, ja iniciāļi sakrīt, piemēram,

Grēviņš Valdis 17, 19

Grēviņš Valts 25, 27

Ja sakrīt uzvārds un vārds, tad norāda profesiju, piemēram,

Rozenbergs Jānis (folklorists) 21

Rozenbergs Jānis (valodnieks) 29

Personu, par kuru sastāda rādītāju, palīgrādītājā neuzrāda.

Vispārpieņemts, ka bibliogrāfiskā ieraksta ciparu, kas apzīmē *literatūru par personu*, liek *apaļajās iekavās*, piemēram,

Biezbārdis K. (337)

Kronvalds A. (555)

Laube I. 356, (1601)

Ar īpašu piezīmi vēlams izcelt rakstnieka darbu *tulkotājus* un *ilustrētājus*, piemēram,

Abizovs J. tulk. 215, 217

Azarova L. tulk. 1, 2, 51

Ceipe I. il. 17, 35, 105

Vilks G. il. 25

Reizēm lietderīgi ir izveidot īpašu, atsevišķu tulkotāju un ilustrētāju palīgrādītāju.

Parasti izceļ arī *veltījumus*, rakstot šādi:

Alunāns J. [veltījums viņam] 382

vai arī attiecīgo ciparu liek kvadrātiekvās –

Alunāns J. [382]

Ja darbs publicēts svešvalodā, pēc personu uzvārda vēlams norādīt valodu (īpaši rakstnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos), piemēram,

Brodzsky E. ungāru 187

Ja pēc kārtas seko vairāki cipari, tad raksta pirmo un pēdējo, to starpā liekot domuzīmi vai defisi, piemēram,

Bērziņš J. 315-320, 323, 402-404

Publikāciju bibliogrāfiskos ierakstus, kas attiecas uz konkrēto personu, uzvārdam parasti pievieno ciparu pieaugošā secībā, nenošķirot personas darbus, personālijas un veltījumus, bet liekot attiecīgos ciparus vai nu apaļajās vai kvadrātiekvās, piemēram,

Kalniņš J. 2, 5, 7-10, (305), 306, (310-315), [419].

Citi bibliogrāfi turpretī uzskata, ka analogos gadījumos lietderīgi bibliogrāfiskos ierakstus sagrupēt šādi:

	1) personas darbi	2) literatūra par personu	3) veltījumi viņam
Blaumanis R.	1202;	(1, 622);	[veltījumi viņam] 359

Publikāciju grupas vienu no otras atdala ar *semikolu*.

Personu palīgrādītājā personas uzvārdu uzrāda tādā formā, kā tas dots avotā. Lai apvienotu vienas personas darbus neatkarīgi no tā, vai tie parakstīti ar pašreizējo uzvārdu, agrāko (meitas) uzvārdu, pseidonīmu vai kriptonīmu, bibliogrāfisko ierakstu numurus pievieno īstajam uzvārdam, bet no citām uzvārda formām un pseidonīmiem dod norādi uz to, piemēram,

Alnis V. sk. Ancītis V.

Ancītis V. 371

Behmane I. sk. Kiršentāle I.

Kiršentāle I. 317, 321

Rakstniekiem un māksliniekiem, kurus vairāk pazīst pēc pseidonīma nevis īstā uzvārda, bibliogrāfiskā ieraksta numuru pievieno pseidonīmam, piemēram,

Krauklis J. sk. Ziemeļnieks J.

Pliekšāns J. sk. Rainis J.

Rainis J. 217, 317, 407

Ziemeļnieks J. (329)

Ja literatūras darbiniekam ir virkne pseidonīmu, tad bibliogrāfisko ierakstu pievieno pazīstamākajam, plašāk lietotajam. Piemēram, dzejnieks Fricis Dziesma (īstajā vārdā Fricis Forstmanis), kas ventiņu izloksnē rakstītos darbus parakstījis ar pseidonīmu Alant Vils, personu palīgrādītājā uzrādāms šādi:

Alant Vils sk. Dziesma F.

Dziesma F. 1, 3, 5

Forstmanis F. sk. Dziesma F.

Personu palīgrādītājā visas personas izkārtotas vienotā alfabētiskā rindā, vispirms latīņu (latviešu, angļu, franču, vācu, negrupējot pa valodām) alfabētā, pēc tam – kirilicā (krievu, baltkrievu, ukraiņu u.c.).

Katra burta ietvaros vispirms alfabētiskā secībā uzrāda kriptonīmus.

Ilustrācijai fragments no E.Veidenbauma biobibliogrāfiskā rādītāja personu palīgrādītāja [68, 139.-145.lpp.].

A. sk. Asars H.

A. 280

A.B. 1, 318

A.S. 344

A.U. sk. Upīts A.

Ancītis V. 530, 594, 732

Antons sk. Birkerts A.

Asars H. 751

Aspazija 233, 668; (250)

Austriņš A. 903

B. 752

Bt. 1

Bačilo A. 778

Birkerts A. 8, 72, 190, 254, 274, utt.

Bērsone I. 4; (4); ungāru 978; (975)

Blaumanis R. (441, 475, 613)

Bračs A. 269; (268-269)

Czernik G. poļu 96

Damburs E. 431, 718

Daphne Pulex 330

Doku Atis 327; (682)

Janonis J. (lietuviešu 526)

Kolbuszewski S. poļu 379

Krauklis V. sk. Bračs A.

Veidenbaums Kaspars [veltījums viņam] 950

Volteris E. lietuviešu 265

X 366

Абеле А. 872

Абрамович А. 742

Бачыла А. белорус. 127, 578

Шиллер Ф. (687) utt.

Šajā rādītājā aiz valodas norādes likts kols (Volteris E. lietuv. : 265). Kolu labāk nelikt, jo tas palielina zīmju skaitu.

Ja rakstnieks (piemēram, L.Laicens) bieži parakstījies ar dažādiem pseidonīmiem un kriptonīmiem, tad lietderīgi sastādīt viņa pseidonīmu un kriptonīmu palīgrādītāju [57, 218.-219.lpp.].

10.1.2. N. darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs

Biobibliogrāfiskajam rādītājam lietderīgi pievienot tās personas, kuras publikācijas apkopotas rādītājā, darbu alfabētisko palīgrādītāju. Tas ievērojami atvieglo konkrēta darba atrašanu, kas īpaši svarīgi literatūrzinātnē, jo nereti tiek pētīts viens vai vairāki sacerējumi. Tādēļ rakstnieku biobibliogrāfisko rādītāju sastādītājiem jāgādā, lai tiem allaž būtu pievienots arī literāta darbu nosaukumu palīgrādītājs.

Tāpat kā personu, arī darbu nosaukumu palīgrādītāju var sastādīt dažādi.

Vislabāk, ja *N. darbu nosaukumu palīgrādītājā* uzrādām *visus viņa darbus* neatkarīgi no to tipa un valodas. Ja bibliogrāfiskā rādītāja apjoms ir ļoti liels, varētu neuzrādīt rediģētos un sastādītos darbus.

Domājot par darbu izkārtojumu, ņem vērā personas darbību, materiāla grupējumu un kārtojumu pamatdaļā, bibliogrāfiskā rādītāja uzdevumus. Ja bibliogrāfiskajā rādītājā nav apkopots liels skaits tipoloģiski ļoti atšķirīgu darbu, tad visas *publikācijas sakārto nosaukuma alfabētā*. Šis kārtojums ir vienkāršs un ērts lietošanai. Ja personas darbi publicēti ne tikai latviešu valodā, bet arī svešvalodās, materiālu iepriekš sagrupē pa valodām. Vispirms uzrāda darbus latviešu valodā, pēc tam – darbu nosaukumus svešvalodās (vispirms ar latīņu grafiku, pēc tam – kirilicā).

Šo dalījumu ietvaros tālāk kārto nosaukumu alfabētā. Piemēram, K.Barona darbus varētu kārtot šādi [49, 159.lpp.]:

Dziesmu kārtošana un iedalīšana 292, 304

Ģimenes locekļi un viņu sadzīve 295, 303, 304

Lieldienu svētki 1, 55

On songs and singing 7

Das lettische Volkslied 298

Латышские песни для детей 1090

О песнях и пении 7, 313, 314

Šī kārtojuma priekšrocība ir tā, ka labi redzams publikāciju sadalījums pa valodām, vienkopus ir rakstnieka tulkotie un svešvalodās uzrakstītie darbi. Pat ātrumā pārskatot palīgrādītāju, iegūstam priekšstatu par rakstnieka popularitāti citās tautās. Rādītājā vajadzīgo materiālu ērti var atrast cittaunieši, kas neprot latviešu valodu. Taču viena un tā paša

darba, piemēram, populāra dzejoļa publikācijas oriģinālvalodā un svešvalodās ir nošķirtas, attālinātas viena no otras.

Ja rakstnieka publikāciju pūrā ir ne tikai daudz oriģināldarbu, bet arī tulkojumi, vēstules, sastādītie un rediģētie darbi, tad tos darbu nosaukumu palīgrādītājā *sagrupē* šādi:

N. oriģināldarbi (daiļdarbi, raksti, atmiņas u.c.; oriģinālvalodā un tulkotie)

N. tulkojumi (cittautu autoru darbi, kurus tulkojis N.)

Vēstules vai sarakste

N. sastādītās un rediģētās grāmatas.

Visus rakstnieka oriģināldarbus neatkarīgi no to tipa un žanra sakārto nosaukumu alfabētā, vispirms latviešu valodā, pēc tam svešvalodās (ar latīņu grafiku, tad – kirilicā). Tas ir vienkāršs, funkcionāli ērts kārtojums.

Ja bibliogrāfiskajā aprakstā dzejoļiem uzrādīta arī pirmā rinda, tad darbu nosaukumu palīgrādītājā *dzejoļus atspoguļo divas reizes* – pēc nosaukuma, iekavās norādot pirmo rindu, un pēc pirmās rindas, iekavās norādot nosaukumu. Piemēram, O.Vācieša dzejolis parādītos šādā veidā:

Gaujas miglā (“Tu paskaties, kā zeme aiziet dusā ...”) 15, 26

“Tu paskaties, kā zeme aiziet dusā ...” (Gaujas miglā) 15, 26

Protams, ka pa starpām alfabētiskā secībā būtu citi darbi.

Atsevišķi rakstnieki, gatavojot kārtējo darbu izdevumu (krājumu, izlasi, kopotus rakstus), reizēm maina darbu nosaukumus, tātad daiļdarbam var būt vairāki nosaukumi.. Bibliogrāfiskā ieraksta numuru pievieno tam nosaukumam, ko tekstologi atzinuši par pareizo. No pārējiem nosaukumiem dod norādes, piemēram,

Latvijas rudens 215, 217, 502

Rudens sk. Latvijas rudens

Zelta rudens sk. Latvijas rudens

Tulkojumus var kārtot dažādās variācijās:

- 1) darbu nosaukumu alfabētā, rakstot:
 - a) tikai darbu nosaukumu (piemēram, K.Barona biobibliogrāfiskajā rādītājā [49, 161. lpp.]);
 - b) darbu nosaukumu, iekavās norādot arī autoru. Piemēram, L.Laicena tulkotos darbus varētu uzrādīt šādi:
Es puķu pušķīti ņemtu (J.Līvs) 1210
Hermi (E.Leino) 1217
Dzejnieks (A.Puškins) 1231

- 2) darbu autoru alfabētā, liekot klāt arī nosaukumu (piemēram, L.Laicena biobibliogrāfiskajā rādītājā [57, 207. lpp.]):
Brjusovs V. Namdaris 1206
Leino E. Hermi 1207
Puškins A. Dzejnieks 1231

Vēstules darbu nosaukumu palīgrādītājā atspoguļo adresātu uzvārdu alfabētā. Ilustrācijai piemērs no K.Barona biobibliogrāfiskā rādītāja [49, 161. lpp.]:

- D.Baronai 324, 328
- J.Bitakam 775
- E.Dinsbergam 323

Sastādītās un rediģētās grāmatas sakārto to autoru uzvārdu un nosaukumu alfabētā.

Praksē ieviesies arī detalizētāks rakstnieka publikāciju atspoguļojums darbu nosaukumu palīgrādītājā, vispirms sagrupējot tās pa tiem, žanriem un tematiski, pēc tam kārtojot alfabētiski, piemēram, K.Barona, R.Eidemaņa, L.Laicena, E.Veidenbauma [49; 53; 57; 68] biobibliogrāfiskajā rādītājā. Šajos rādītājos faktiski tiek dublēta I daļas "N. darbi" struktūra. Galvenā atšķirība ir tā, ka pamatdaļā nodaļu ietvaros materiāls ir izkārtots hronoloģiski, palīgrādītājā – alfabētiski. Šāds

materiāla grupējums un kārtojums kompaktā veidā un vizuāli pārskatāmi parāda visas rakstnieka viena žanra un vienas tematikas publikācijas. Taču apgrūtināta ir konkrēta sacerējuma atrašana, jo vispirms palīgrādītājā jāsameklē attiecīgā iedaļa. Ja nezinām darba žanru un tematiku, tad reizēm jāmeklē trīs, četrās un vairāk vietās. Līdz ar to šis palīgrādītājs nepilda savu galveno funkciju – palīdzēt ātri un ērti atrast konkrētu publikāciju. Ļoti detalizēts ir L.Laicena darbu palīgrādītājs, kurā materiāls sagrupēts šādi [57, 186.-209.lpp.]:

Dzejoļi

Proza

Dramaturģija

Kinoscenārijs

Ceļojumu piezīmes

Raksti

Par literatūru

Par sabiedriski politiskiem jautājumiem

Par kultūras jautājumiem

Par teātri

Par tēlotāju mākslu

Par mūziku, kino un fotogrāfiju

Par presi

Par pedagogiju

Par valodniecību

Par dažādām tēmām

Sarakste

Tulkojumi

Dzeja

Proza

Apraksti

Dramaturģija

L.Laicena sastādītās un rediģētās grāmatas

L.Laicena parakstītie materiāli

Pieņemsim, ka mūs interesē L.Laicena darbs "Kā gana zēns dabū saimnieka meitu". Ja nezinām raksta saturu, diezin vai to meklēsim iedaļā "Par mūziku, kino un fotogrāfiju". Spriežot pēc nosaukuma, tā varētu būt humoreska, feļetons. Izrādās, ka tas ir kritisks raksts (recenzija) par filmu "Lāčplēsis". Grūti iedomāties, ka L.Laicena rakstus "Igauņi Somijā", "Reālpolitika un ideālpolitika", "Saukas laukstrādnieks", "Trejās pilsētās", "Vistuvākās – sarkanās tulpes" jāmeklē iedaļā "Par kultūras jautājumiem".

Literatūrzinātniekiem, tulkotājiem, izdevniecību darbiniekiem, žurnālistiem un citiem interesentiem palaikam nepieciešamas ziņas par rakstnieka darba publikācijām ne tikai oriģinālvalodā, bet arī visiem tulkojumiem. Ievērojot šīs lietotāju vajadzības, darba nosaukumam latviešu valodā pievieno arī svešvalodās tulkoto publikāciju bibliogrāfiskos numurus, sagrupējot tos pa valodām. Piemēram, E.Veidenbauma biobibliogrāfiskajā rādītājā darbu nosaukumu palīgrādītājā ir ieraksts [68, 137.lpp.]:

Tu atmini cietējus brāļus

1-5, 7, 9-14, 47, 105-108, 110, 117, 121, 137, 973; krievu: 15-16, 104; igauņu: 129; lietuv.: 115-116; ukr.: 132

Tā kā E.Veidenbauma dzejoļiem nav nosaukumu, vienkāršots apraksts, neliekot pirmo rindu pēdiņās.

Mūsdienās vairs īpaši neizceļam krievu valodu, neliekam to svešvalodu rindā kā pirmo, bet kārtojam valodu nosaukumu alfabētā, tādēļ iepriekšējo ierakstu pārveidojam šādi:

"Tu atmini cietējus brāļus ..." 1-5, 7, 9-14, 47, 105-108, 110, 117, 121, 137, 973; igauņu 129; krievu 15-16, 104; lietuviešu 115-116; ukraiņu 132

Apvienot ziņas par darba publikācijām latviešu un citās valodās varētu atļauties vienīgi tad, ja varam droši identificēt

tulkotos darbus, tas ir, ja bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļā līdztekus darba nosaukumam svešvalodā ir dots tā nosaukums latviešu valodā. Ja pamatdaļā uzrāda vienīgi darba nosaukumu svešvalodā, tad atliek vienīgi ticēt, ka, piemēram, L.Laicena "Sāpju lēmums" un «Приговор, вынесенный болю» ir viens un tas pats dzejolis [57, 49., 190.lpp.].

Visu viena sacerējuma publikāciju apvienošana neatkarīgi no valodas nav izdevīga literāro sakaru pētniekiem. Ja zinātnieks nezina darba nosaukumu latviešu valodā, sacerējumu nāksies pacietīgi meklēt pamatdaļā. Vēl ilgāk bibliogrāfisko daļu nāksies šķirstīt, ja nav zināms arī žanrs.

Darbu nosaukumu palīgrādītājā (un tā iedaļu ietvaros) materiālu kārtu stingrā alfabētā pēc principa "vārds aiz vārda".

10.1.3. Priekšmetu palīgrādītājs

Visgrūtāk un sarežģītāk ir sastādīt priekšmetu palīgrādītāju. Taču tā esamība ievērojami palielina bibliogrāfiskā rādītāja vērtību, jo tas vislabāk atklāj ietvērto materiālu saturu.

Priekšmetu palīgrādītājs īpaši nepieciešams zinātnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos, jo personas darbi parasti tiek grupēti pēc tipoloģiskās pazīmes. Lai varētu izveidot detalizētu palīgrādītāju, jau laikus jādomā par iecerēto priekšmetu palīgrādītāju un vienlaikus ar materiālu pārbaudi *de visu*, jāveic to analīze un koordinātindeksēšana.

Priekšmetu rādītāja sastādīšanā jāievēro šādas galvenās prasības:

- tam pareizi jāatspoguļo publikāciju saturs;
- visas ziņas par vienu priekšmetu jāapkopo vienā vietā;
- tas jāveido pēc sistēmiskuma principa, t.i., atbilstoši lietotāju vajadzībām palīgrādītājam pietiekami detalizēti

jāatspoguļo aptverto publikāciju visi saturiskie aspekti, ievērojot atsevišķu elementu savstarpējās saites;

- nodaļu, apakšnodaļu, rubriku un apakšrubriku virsrakstos jālieto pareiza terminoloģija, tie jāveido lakoniski; pirmajā vietā liekams vārds, kas nes galveno jēdzienisko slodzi (tas palīdz vieglāk atrast rubriku).

Dalījumu virsrakstus raksta stabiņā, ievērojot savstarpējo pakļautību, izkārtu alfabētiski.

Ilustrācijai fragments no akadēmiķa A.Kroģera biobibliogrāfiskā rādītāja priekšmetu palīgrādītāja [56, 116.-117.lpp.]:

Akumulatoru baterijas 11, 195

- atdeves koeficients 36
- kapacitātes izvēle 11

Augstsprieguma pārveidotājs vagonu elektroapgādei no kontakttīkla 102, 106, 134, 175-178 ...

Bezkontakta elektriskās mašīnas 1, 14, 15, 19, 24 ...

- problēma elektriskajās mašīnās 26, 33, 38 ...

Komutācijas droseļu dinamiskās raksturlīknes 153, 161

- kontūru matemātiskie modeļi 161, 165, 166, 171
- procesi pārveidotājos 84, 161, 166

Detalizēti ir izstrādāts priekšmetu palīgrādītājs G.Čipēna [51] un E.Lukevica [60] biobibliogrāfiskajā rādītājā.

Ja rakstniekam ir daudz dažāda satura rakstu, dienasgrāmatu un vēstuļu publikāciju, kā arī plaša un tematiski sazarota literatūra par viņu, tad priekšmetu palīgrādītājs būtu nepieciešams arī literātu biobibliogrāfiskajos rādītājos. Lai to sastādītu, anotācijā jācenšas atklāt publikācijas visus galvenos priekšmetus un problēmas. Bez rūpīgi izstrādātām anotācijām nav iespējams sastādīt labas kvalitātes priekšmetu palīgrādītāju.

Līdz šim sastādītajos latviešu rakstnieku biobibliogrāfiskajos rādītājos priekšmetu rādītājs ir reta

parādība. Tas pievienots vienīgi J.Poruka biobibliogrāfiskajam rādītājam [64].

10.2. Izmantoto avotu saraksts

Zinātniskajiem biobibliogrāfiskajiem rādītājiem noteikti jāpievieno izmantoto avotu (bibliogrāfisko līdzekļu, žurnālu un avīžu, rakstu krājumu, antoloģiju u.c.) saraksts. Uzrāda *visus* sistemātiski izskatītos avotus, arī tos, kuros netika konstatētas tematam atbilstošas publikācijas. Tas nepieciešams, lai speciālists redzētu:

- kādi avoti ir izskatīti (tātad, patstāvīgi meklējot literatūru, tos vairs nav nepieciešams izskatīt);
- kuri avoti nav izskatīti (tīši vai netīši, nejauši izlaisti).

Avotu saraksts ļauj speciālistam novērtēt bibliogrāfiskā rādītāja avotu bāzi, spriest par tā pilnīguma pakāpi. Piemēram, plašs izmantoto periodisko izdevumu saraksts pievienots ASV izdotajam bibliogrāfiskajam rādītājam "A bibliography of James Joyce studies" [72, 168.-171.lpp.]. Diemžēl iespējamos bibliogrāfiskajos rādītājos avotu saraksts reti sastopams. Tas apgrūtinā to analīzi, novērtēšanu, recenzēšanu.

Tā kā avotu skaits parasti ir liels, tad tos ieteicams *sagrupēt* šādās grupās:

- 1) bibliogrāfiskie līdzekļi un uzziņu materiāli;
- 2) literārie avoti (vispirms grāmatas, tad periodiskie izdevumi un avīzes);
- 3) datu bāzes;
- 4) bibliotēku fondi, katalogi un kartotēkas;
- 5) citi avoti (valsts un personīgie arhīvi, nepublicētie materiāli u.c.).

Nodaļu ietvaros materiālu kārtu alfabētiski, vispirms latviešu valodā, pēc tam svešvalodās (ar latīņu grafiku, tad – kirilicā).

Arhīvu materiāliem norāda arhīva nosaukumu, fonda, apraksta un lietas numuru, npublicētajiem materiāliem – to nosaukumu, glabāšanas vietu un lappuses.

10.3. Aprakstos lietotie saīsinājumi

Saīsinājumu un to skaidrojumu sarakstā alfabētiskā secībā uzrāda tikai specifiskos saīsinājumus, kuru lietošana nav reglamentēta. Neuzrāda vispārpieņemtus un īsinājumu standartā paredzētos īsinājumus.

10.4. Bibliogrāfiskā rādītāja teksta daļa

Darba nobeiguma posmā uzraksta biobibliogrāfiskā rādītāja teksta daļu:

- priekšvārdu;
- īsu personas dzīves un darbības raksturojumu (biogrāfisko apceri);
- avotu un literatūras apskatu.

10.4.1. Priekšvārds

Priekšvārds ir ļoti būtiska bibliogrāfiskā līdzekļa sastāvdaļa. Tā uzdevums ir iepazīstināt lietotāju ar sastādīto bibliogrāfisko rādītāju, atvieglot tā izmantošanu.

Priekšvārdā atspoguļo šādus galvenos jautājumus:

- ♦ temata pamatojumu, t.i., īsi raksturo tā aktualitāti, problēmas vai parādības zinātnisko un praktisko nozīmi mūsdienu sabiedrībā un līdzšinējo temata nepietiekamo bibliogrāfisko nodrošinājumu;
- ♦ norāda bibliogrāfiskā līdzekļa nolūku un lasītāju adresējumu, kā arī bibliogrāfiskā līdzekļa tipu un veidu, ja tas nav minēts titullapā;
- ♦ sniedz ziņas par bibliogrāfiskā rādītāja tematiskajām robežām (piemēram, aptverta N. radošā darbība visās tās izpausmēs);
- ♦ apraksta materiālu atlasī:

° *kvantitatīvie un kvalitatīvie atlasē principi* (piemēram, ietverta visa apzinātā pētnieciskajam darbam nozīmīgā literatūra);

° *hronoloģiskās robežas*;

° *bibliografētās literatūras tipi un izdevumu veidi* (piemēram, apkopotas tikai zinātnieka zinātniskās publikācijas, uzrādītas grāmatas, publikācijas zinātniskajos rakstos, krājumos, žurnālos un avīzēs, iespēju robežās bibliografētas dokumentu daļas);

° *valodas* vai valodu grupas (piemēram, uzrādīti darbi latviešu valodā un svešvalodās);

° *izdošanas vietas* (ietverta visa apzinātā literatūra neatkarīgi no izdošanas vietas un valodas).

♦ Sevišķi jāpiestrādā pie materiālu grupēšanas un kārtošanas principu izklāsta. Priekšvārdā secīgi un loģiski, ievērojot daļu, nodaļu, apakšnodaļu savstarpējo pakļautību un saistību, lietotājam paskaidro grupēšanas shēmu. Vispirms aplūko materiāla grupēšanas un kārtošanas vispārīgos principus, pēc tam – atvirzes no tiem, atsevišķas īpatnības. Bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļas uzbūves raksturojumu

nobeidz ar ziņām par materiāla kārtojumu pēdējās iedaļās. Tas ir īpaši svarīgi, jo šo kārtojumu neatklāj "Satura rādītājs". Struktūras raksturojumu nevajadzētu aizstāt ar daļu, nodaļu, apakšnodaļu virsrakstu uzskaitījumu. Šim nolūkam kalpo satura rādītājs.

Tālāk sniedzamas ziņas par:

- ♦ bibliogrāfiskā raksturojama formām (piemēram, dotas uzziņu anotācijas);
- ♦ *de visu* izskatītajiem dokumentiem;
- ♦ bibliogrāfiskās aprakstīšanas noteikumu lietošanu;
- ♦ palīgrādītājiem (tos ne tikai nosauc, bet arī norāda, kādas ziņas ietvertas (piemēram, personu palīgrādītājā uzrādīti autori, tulkotāji, ilustrētāji, personālijas), kā arī paskaidro materiāla izkārtojuma principus un dažādu pieņemto apzīmējumu lietošanu);
- ♦ pārējām uzziņu un metodiskā aparāta sastāvdaļām (biogrāfisko apceri, avotu un literatūras apskatu, norādot galvenos tajā apskatītos jautājumus; izmantoto avotu sarakstu u.c.).
- ♦ Priekšvārdu nobeidz ar īsu izmantoto avotu vispārīgo raksturojumu (piemēram, materiāla apzināšanā galvenokārt izmantoti nacionālās bibliogrāfijas rādītāji, sistemātiski izskatīti literārie periodiskie izdevumi, kas iznākuši no 1937. gada līdz 1940. gadam, kā arī Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas katalogi un kartotēkas). Priekšvārdā īsumā raksturo tikai pamatavotus un galvenās avotu grupas, jo pilnu visu izmantoto avotu uzskaitījumu lietotājs var atrast izmantoto avotu sarakstā darba beigās.

Priekšvārda uzrakstīšanā izmanto bibliogrāfiskā rādītāja izstrādes gaitā precizēto un papildināto prospektu.

Daudzu iespiesto bibliogrāfisko rādītāju priekšvārdi diemžēl ir ļoti īsi. To sastādītāji visai nepilnīgi atklāj rādītājā ietvertu materiālu sastāvu un atlases principus, neinformē lietotāju par grupēšanas un kārtošanas principiem, par izmantotajiem avotiem. Tie tikai daļēji izmantojami kā paraugs, apgūstot priekšvārda izstrādes metodiku.

Rakstot priekšvārdu, allaž domāsim par lietotāju ērtībām. Izveidosim to tā, lai pēc priekšvārda izlasīšanas ikvienam būtu pilnīgi skaidrs:

- kas bibliogrāfiskajā rādītājā ir ietverts;
- kā vajadzīgo publikāciju atrast;
- kas un kādēļ nav uzrādīts.

10.4.2. Biogrāfiskā apcere

Biobibliogrāfiskajiem rādītājiem pievieno īsu personas biogrāfisko uzziņu un radošās darbības apskatu (ar nosaukumu "Īsi par autoru", "Īss N. dzīves un darbības raksturojums", "Personas vārds un uzvārds. Biogrāfiskā apcere" u.tml.), kurā uzrāda konkrētās personas svarīgākos biogrāfiskos datus, raksturo darbības galvenos virzienus un nozīmīgāko veikumu.

To parasti raksta attiecīgās nozares speciālists, reizēm – vairāki, kas labi pārzina personas biogrāfiju un darbību un var novērtēt paveikto. Piemēram, akadēmiķa Gunāra Dubura biobibliogrāfiskajā rādītājā ievietota plaša ievadapcere "Gunārs Duburs. Biogrāfiska apcere un pētnieciskās darbības pamatievirzes raksturojums" [52, 8.-31.lpp.]. Tā autori – Latvijas Zinātņu akadēmijas viceprezidents, prof. Dr. habil. chem. Jānis Stradiņš, Dr. chem. Juris Pelčers. Interesanti, ka vairākos līdz šim izdotajos biobibliogrāfiskajos rādītājos ievietotas autobiogrāfiskās apceres, kas pašas par sevi ir

dokuments, lielisks autora pašraksturojums. Piemēram, akadēmiķa Jāņa Freimaņa biobibliogrāfiskajā rādītājā ievadapceres vietā ir autobiogrāfija: "Jānis Freimanis. Autobiogrāfiska apcere", kurai ir vairākas sadaļas: "Dzīves gaitas", "Zinātniskā un organizatoriskā darbība", "Kas vairs nebija ķīmija ...": [par darbību Latvijas Tautas frontē] [54, 9.-38.lpp.]. Autobiogrāfisko apceri papildina Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķa profesora G.Dubura "Daži vārdi pie akadēmiķa profesora J.Freimaņa autobiogrāfijas" [54, 38.-42.lpp.].

10.4.3. Avotu un literatūras apskats

Zinātnisko bibliogrāfisko rādītāju papildina un bagātina "Avotu un literatūras apskats". Tā uzdevums ir palīdzēt lietotājiem orientēties bibliogrāfiskajā rādītājā ietvertajos dokumentos, iegūt priekšstatu par temata (problēmas) bibliogrāfisko nodrošinājumu. Avotu, jo īpaši literatūras apskata, izstrāde prasa nopietnu iedziļināšanos publikācijās, lielu papildu darbu, tādēļ iespiestajos bibliogrāfiskajos rādītājos tas sastopams visai reti. Piemēram, akadēmiķa E.Siliņa biobibliogrāfiskajā rādītājā viņa zinātniskās darbības raksturojumu prof. J.Eiduss sasaistījis ar pārskatu par zinātnieka publikācijām, norādot arī konkrētus bibliogrāfisko ierakstu numurus [65, 17.-36.lpp.].

Tālāk īsumā par avotu un literatūras apskata uzrakstīšanas metodiku. Ja par izstrādājamo tematu jau agrāk ir sastādīti bibliogrāfiskie līdzekļi (arī nublicētie), tad apskatu parasti sāk ar temata bibliogrāfiskās apgādātības raksturojumu, uzsverot sastādītā bibliogrāfiskā rādītāja būtiskākās atšķirības no iepriekšējiem darbiem. Svarīgi noteikt

pēdējā vietu bibliogrāfisko līdzekļu sistēmā, skaidri formulēt, ko *jaunu* tas dod temata bibliogrāfiskā nodrošinājuma uzlabošanai.

Pēc tam seko bibliogrāfiskajā līdzeklī ietvertu materiālu apskats. Vispirms uzraksta materiālu vispārīgo raksturojumu un statistisko apkopojumu (kopējais apjoms, publikāciju dinamika, dokumentu tipi un izdevumu veidi, valodas, izdošanas vietas, plašāk pārstāvētie periodiskie izdevumi un avīzes u.c.).

Tālāk atbilstoši materiāla grupēšanas shēmai detalizēti raksturo personas publikāciju klāstu (tipoloģiskā, žanriskā, tematiskā aspektā) un literatūru par viņu (biogrāfijas un darbības izpētes galvenie virzieni, labāk izstrādātie jautājumi). Vēlams izcelt un plašāk raksturot vērtīgākās un interesantākās publikācijas. Savu domu ilustrēšanai ieteicams izvēlēties nelielus, spilgtus citātus.

Apskatu nobeidz ar secinājumiem par temata izpētes stāvokli un bibliogrāfisko nodrošinājumu, kā arī izsaka savus priekšlikumus par turpmāk veicamo.

Apskats jāveido kā bibliogrāfiskā rādītāja sastāvdaļa. Šai nolūkā savu domu ilustrēšanai un secinājumu apstiprināšanai tekstā iekavās norāda attiecīgā bibliogrāfiskā ieraksta numuru, ja nepieciešams – vairāku vai veselas bibliogrāfisko ierakstu grupas kārtas numurus. Piemēram, ja rakstītu literatūras apskatu par K.Barona biobibliogrāfiskajā rādītājā [49] ietvertajām publikācijām, tad varētu būt šāds teikums:

“Kritikas ievēribu un atzinību izpelnījās R.Pussara grāmata “Pie dižozola saknēm” (sk. Nr. 347), kas bija velte K.Baronam viņa 150. dzimšanas dienā.”

Teksta daļā stingri jānošķir “Priekšvārdā”, “N. dzīves un darbības raksturojumā” un “Avotu un literatūras apskatā” apskatāmo jautājumu loks, nedrīkst atkārtoties un dublēt vienu

un to pašu domu. Īpaši rūpīgi jāraugās, lai teksts nedublētos divās pēdējās nosauktajās nodaļās.

10.5. Bibliogrāfiskā rādītāja struktūra. Satura rādītājs

Kā jebkurā darbā, arī bibliogrāfiskajos rādītājos liela nozīme ir pārdomātai struktūrai jeb uzbūvei. Ar to saprot darba atsevišķu sastāvdaļu sakārtošanu loģiskā secībā. Bibliogrāfiskajos rādītājos tās izkārto šādā *secībā*:

- 1) titullapa;
- 2) satura rādītājs (saturis);
- 3) darbā lietotie saīsinājumi;
- 4) priekšvārds;
- 5) N. dzīves un darbības raksturojums;
- 6) avotu un literatūras apskats;
- 7) bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļa;
- 8) palīgrādītāji:
 - a) N. darbu nosaukumu palīgrādītājs;
 - b) personu palīgrādītājs;
 - c) priekšmetu palīgrādītājs;
- 9) izmantoto avotu saraksts.

Satura rādītājā (saturā) uzrāda visas darba sastāvdaļas, pietiekami detalizēti un vizuāli pārskatāmi atspoguļo materiāla grupēšanas shēmu, norādot daļu, nodaļu, apakšnodaļu sākuma lappuses.

11. REDIGĒŠANA UN IEKĀRTOJUMS

Pirms pārrakstīšanas visu darbu rūpīgi rediģē. Vispirms pārliuko materiālu *grupēšanas shēmu*, precizē atsevišķu iedalījumu virsrakstus. Pēc tam izskata “*Satura rādītāju*” un pārbauda, vai tajā minētas visas darba sastāvdaļas, visas bibliogrāfiskās daļas nodaļas un apakšnodaļas. Tālāk sastādītājs pārliecinās, vai teksta un bibliogrāfiskajā daļā uzrādīti visu iedalījumu nosaukumi un to kārtas numuri, kā arī pārbauda, vai tie ir pilnīgi identiski ar satura rādītāju.

Lai panāktu apraksta precizitāti un vienveidību, akurāti veic *visa* darba - pamatdaļas, izmantoto avotu un literatūras saraksta, atsauču bibliogrāfisko rediģēšanu. Reizē rediģē arī anotācijas. Visai bieži tās var īsināt. No anotācijām izsvītrojamas frāzes, kurās atkārtojas bibliogrāfiskajā aprakstā, konkrēto nodaļu un apakšnodaļu virsrakstos dotā informācija. Anotācijā atstāj tikai to teksta daļu, kas papildina no nodaļu, apakšnodaļu un rubriku virsrakstiem iegūstamo informāciju. Piemēram, tā kā rādītājā “Eduards Veidenbaums” ir apakšnodaļa “E.Veidenbauma memoriālais muzejs “Kalāči” (Cēsu raj., Liepas c.)”, sastādītāja S.Sirsone īsinājusi anotācijas [68, 112.-114.lpp.]:

713. **Kalme R.** Vienaldzīgo savvērestība : [par “Kalāču” restaurācijas nepieciešamību] // Padomju Jaunatne. – 1956. – 13. okt. (Nr. 202).

718. **Damburs E.** Taka uz turieni neaizaus : [muzeja atklāšana] // Literatūra un Māksla. – 1958. – 22. nov. (Nr. 47).

Pilns abu anotāciju teksts būtu par vairākiem vārdiem garāks:

01 : [par E.Veidenbauma memoriālā muzeja "Kalāči" (Cēsu raj., Liepas c.) restaurācijas nepieciešamību].

: [par E.Veidenbauma memoriālā muzeja "Kalāči" (Cēsu raj., Liepas c.) atklāšanu].

Biobibliogrāfiskajos rādītājos visai pierastas ir materiālu kopas par kārtējām (parasti "apaļām") dzimšanas dienām, pasākumiem to atzīmēšanai. Iekšējās rubrikas paver lielas iespējas īsināt vai pat svītrot anotācijas un līdz ar to samazināt zīmju skaitu, ekonomēt loksnes. Ilustrācijai skatīt nodaļu "K.Barona piemiņas saglabāšana" viņa biobibliogrāfiskajā rādītājā [49, 115.-143.lpp.].

Svarīgi skrupulozi pārbaudīt palīgrādītājus (pilnīgumu, kārtojuma precizitāti).

Rūpīgi veicama darba literārā rediģēšana. Uzmanīgi izlasa rādītāja teksta daļu un apsver, vai viela izklāstīta loģiski, vai aizsāktā doma ir pabeigta, vai pāreja no viena jautājuma apskata uz citu ir savstarpēji saistīta. Jānovērš varbūtējā vienas domas atkārtotāšanās un variēšanās dažādās nodaļās. Rediģēšanas procesā precizē formulējumus, pārbauda secinājumu un priekšlikumu pamatotību.

Teikumi, kuros izklāstīta kāda vienota doma, jāapkopo atsevišķās rindkopās.

Ļoti vērīgi jāpārbauda *terminoloģija*. Darbā nedrīkst lietot novecojušus un nepareizus terminus.

Rediģējot melnrakstu, noslīpē valodu. Tai jābūt precīzai, lietišķai, bez ekspresīviem izteicieniem ar emocionālu raksturu, taču jā saglabā izteiksmes lokanība un bagātība. Tekstiem jābūt labā literārā valodā, bez gramatiskajām kļūdām.

Teksta daļā lieto vienīgi vispārpieņemtus saīsinājumus.

Darba nobeiguma posmā jācenšas izveidot vizuāli pārskatāmu un glītu bibliogrāfiskā rādītāja

iekārtojumu, kas atvieglo tā izmantošanu, padara to pievilcīgu lietotājam.

Katra darba daļa (arī "Priekšvārds", "N. dzīves un darbības raksturojums", "Avotu un literatūras apskats", "Aprakstos lietotie saīsinājumi") jāsāk ar jaunu lapu. Apakšnodaļu un tālāko iedalījumu tekstu turpina tajā pašā lapā, atstājot no iepriekšējā teksta nelielu atstarpi.

Nedrīkst rakstīt nodaļu un apakšnodaļu virsrakstus lapas beigās, bet tekstu vai bibliogrāfisko ierakstu - nākamajā lapā.

Veidojot datorsalikumu, jāraugās, lai bibliogrāfiskā rādītāja pamatdaļa un palīgrādītāji būtu labi pārskatāmi.

Daļu, nodaļu, apakšnodaļu un rubriku virsraksti jāizkārtotā, lai tie atdalītos no bibliogrāfiskajiem aprakstiem. Virsrakstu izcelšanai vēlams izmantot grafiskus paņēmienus (variēt lielos un mazos burtus, burtu augstumu, treknumu, lietot kursīvu, burtu retinājumus u.c.). Līdzvērtīgas nozīmes iedalījumu apzīmēšanai lieto vienus un tos pašus grafiskos paņēmienus. Bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs no sākuma līnijas jāatvirza pa labi par apmēram 5-10 mm. Piemēram,

112. **Kursīte J.** Latviešu folklorā mītu spoguļi. – Rīga : Zinātne, 1996. – 434 lpp.

Autora uzvārds un iniciāļi vai virsraksta pirmais vārds (ja darbs nav aprakstīts pēc autora) ir jāizceļ ar treknākiem burtiem. Starp bibliogrāfiskajiem aprakstiem ieteicams atstāt nelielu atstarpi.

Kad darbs pārrakstīts datorsalikumā, tīrrakstu rūpīgi pārļasa un izlabo iepriekš nepamanītās kļūdas, neprecizitātes, stila negludumus, novērš pārrakstīšanās kļūdas. Pārbauda lappušu pareizību satura rādītājā, titullapu.

NOBEIGUMS

Zinātnisko bibliogrāfisko līdzekļu sastādīšana prasa ne tikai labu bibliografēšanas metodikas pārzināšanu, bet arī pamatīgas zināšanas nozarē, nopietnus patstāvīgus pētnieciskos meklējumus, radošu pieeju darbam. Bibliogrāfs strādā kā pētnieks, kas meklē jauno, nezināmo, kas apkopo un sistematizē paveikto. Bibliogrāfs atklāj un atdod kultūrvēsturei aizmirstus uzvārdus, darbus, publikācijas, padarot bagātāku kultūrainu, nereti labo zinātnieku kļūdas.

Tajā pašā laikā bibliogrāfs paplašina savas zināšanas, apgūst vērtīgas profesionālās iemaņas, kas noderīgas ne tikai tradicionālajos darba procesos, bet arī datorizētā bibliotēkā. Bibliografēšana ir aizraujošs un interesants darbs, kas ļauj apjaust pirmatklājēja prieku, bagātināt personību.

AVOTU UN IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Uzziņu izdevumi

1. Atziņas : latvju rakstnieku autobiogr. : 3 d. / K.Egles sakārt. un biobibliogr. – Cēsis; Rīga : O.Jēpe, 1923-1924. – 1.-3. d.
2. Daži piebaldzēni : biogr. materiāli / M.Cīrule. – [Cēsis] : Cēsu muzeju apvienība, 1995. – 12 ats. lp., 7 ats. broš. apvākā : ģīm.
3. Es viņu pazīstu : latviešu biogr. vārdnīca. – Rīga : Biogrāfiskā arhīva apg., 1939. – 562, [1] lpp. : portr.; atk. un papild. iesp. Grandheivena, 1975. – 576, [4] lpp.
4. Kino : kinoskatītāja rokasgrāmata. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1980. – 616 lpp. : il.
5. Kurzeme un kurzemnieki. – Rīga : Latvijas enciklopēdija, 1995. – 223 lpp. : il. – (Iepazīsim Latviju).
6. Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri : biogr. vārdnīca / M. Šēnbergs, A.Bambals, G.Rauzāns, R.Romanovskis, E.Ruņģis, U.Treide; Latvijas Valsts Vēstures arhīvs. – Rīga : Jāņa sēta, 1995. – 613, [2] lpp. : il., ģīm.
7. Latviešu konversācijas vārdnīca : 21 sēj. / galv. red. A.Švābe. – Rīga : A.Gulbis, 1927-1940. – 1. - 21. sēj.
8. Latviešu literatūras darbinieki Rietumu pasaulē : jaunākais posms : autobiogr. rakstu krāj. – Itaka : Mežābele, 1991. – 390, [20] lpp. : il.

9. Latviešu rakstniecība biogrāfijās. – Rīga : Latvijas enciklopēdija, 1992. – 413, [1] lpp. : il. – (Latvija un latvieši).

10. Latvijas armijas augstākie virsnieki, 1918-1940 : biogr. vārdnīca / sast. Ē.Jēkabsons, V.Ščerbinskis; Latvijas Valsts Vēstures arhīvs. – Rīga, 1998. – 527 lpp. : il.

11. Latvijas darbinieku galerija, 1918-1928 / P.Krodera red. – Rīga : Grāmatu draugs, 1929. – 466 lpp. : il.

12. Latvijas jūrniecības vēsture, 1850-1950 : encikl. / Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs. – Rīga : Preses nams, 1998. – 323, [1] lpp. : il.

13. Latvijas padomju enciklopēdija : 10 sēj. / Galv. encikl. red. – Rīga, 1981-1988. – 1. - 10.sēj.

14. Latvijas PSR Mazā enciklopēdija : 3 sēj. – Rīga : Zinātne, 1967-1970. – 1.-3. sēj.

15. Latvju enciklopēdija : 3 sēj. / red. A.Švābe. – Stokholma : Trīs zvaigznes, 1950-1955. – 1.-3. sēj.

16. Latvju enciklopēdija : papild. / red. L.Švābe. – Stokholma : Trīs zvaigznes, 1962. – 214, [3] lpp. : il.

17. Latvju enciklopēdija, 1962-1982 / galv. red. E.Andersons. – Rockville : Amerikas Latviešu apvienības Latviešu institūts, 1983-1990. – 1.-4. sēj.

18. Māksla un arhitektūra biogrāfijās : 3 sēj. – Rīga : Latvijas enciklopēdija, 1995-1996. – 1.-2. sēj. – (Latvija un latvieši).

19. Populārā medicīnas enciklopēdija. – 2. izd. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. – 623 lpp. : il.

20. Prande A. Latvju rakstniecība portrejās. – Rīga : Leta, 1926. – 515 lpp. : il.

21. Priedītis E. Ē. Latvijas valsts apbalvojumi un Lāčplēši. – Rīga : Junda, 1996. – 368 lpp. : il.

Bibliogrāfisko līdzekļu rādītāji un ceļveži

22. Bibliogrāfisko palīglīdzekļu rādītājs par Latvijas PSR, [1772-1972] / sast. O.Pūce; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga, 1974. – 142, [1] lpp.

23. Bibliogrāfiskie līdzekļi par Latviju / sast. M.Izvestnija; Latvijas Nacionālā bibl. Letonikas nod. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1996 – 1999.

2. sēj. : (1973-1985). Piel. (Papild. 1. sēj.). – 277 lpp.

3. sēj. : (1986-1990). – 1996. – 134 lpp.

4. sēj. : (1991-1995). – 1999. – 160 lpp.

24. Brempele Ā. Latviešu un latviski tulkotā daiļliteratūra : bibliogrāfiju bibliogr. / LPSR Zinātņu akad. Fundamentālā bibl. – Rīga : Zinātne, 1967. – 202 lpp.

25. Latvijas PSR bibliogrāfisko līdzekļu rādītājs : [gadagrām.] / ats. laid. sast. R.Raņķe, B.Mūze, R.Kluce; LPSR Valsts Grām. palāta. – Rīga : LPSR Valsts Grāmatu palāta, 1976-1990. – [1.-15. laid.] – Līdz [5.] laid. nos. : Latvijas PSR bibliogrāfiskie līdzekļi.

26. Ehresmann D.L. Fine arts : a bibliographic guide to basic reference works, histories and handbooks. – 3rd ed. – Englewood, 1990. – 373 p.

27. The humanities : a selective guide to information sources. – 4th ed. / R.Blazek, E.Aversa. – Englewood, 1994. – 504 p.

28. The social sciences : a cross-disciplinary guide to selected sources. - Englewood, 1989. – XIV, 287 p.

Bibliogrāfiskie līdzekļi

Iespiestie darbi

29. Jēgers B. Latviešu trimdas izdevumu bibliogrāfija, [1940-1991]. – Stokholma : Daugava, 1968-1988.

1.sēj. : Grāmatas un brošūras, 1940-1960. – 1968. – 338 lpp.

2.sēj. : Periodika. Notis. Kartes. Programmas un katalogi, 1940-1960. – 1972. – 407 lpp.

[3.sēj.] : Grāmatas un brošūras. Periodika. Notis. Kartes. Programmas un katalogi, 1961-1970. – 1977. – 461 lpp.

[4.sēj.] : Grāmatas un brošūras. Periodika. Notis. Kartes. Programmas un katalogi, 1971-1980. – 1988. – 511 lpp.

[5.sēj.] : Grāmatas un brošūras. Periodika. Notis. Kartes. Programmas un katalogi, 1981-1991. – Rīga : Daugava, 1996. – 528 lpp.

30. Kritikas gadagrāmata. – Rīga : Liesma, 1978-1992. – 6-19. [laid.]. – Katrā laid. sk. : Sirsone S. Grāmatas un publikācijas periodikā : [bibliogr. saraksts].

31. Latviešu daiļliteratūras publikācijas Latvijas PSR periodiskajos izdevumos : bibliogr. rād. / LPSR Valsts Grām. palāta. – Rīga : LPSR Valsts Grāmatu palāta, 1978-1982.

1971-1975 / sast. G.Krieviņš. – 1978. – 484, [1] lpp.

- 1976-1980 / sast. G.Krieviņš. – 1982. – 598, [1] lpp.
1981-1985 / sast. L.Prūse. – 1987. – 574, [2] lpp.
32. Latviešu grāmata ārzemēs (1920-1940) : bibliogr. rād. / sast. Ē.Flīgere, L.Lāce; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1998. – 354 lpp.
33. Latviešu periodika : bibliogr. rād. : [4 sēj.] / LPSR Zinātņu akad. Fundamentālā bibl. – Rīga : Zinātne, 1976-1995.
- 1.sēj. : 1768-1919 / sast. K.Egle, V.Lūkina, Ā.Brempele, V.Jauģiets. – 2., papild. izd. – 1977. – 555, [1] lpp. : tab.
- 2.sēj. : 1920-1940 : Revolucionārā un padomju periodika / sast. Ā.Brempele, Ē.Flīgere, V.Lūkina. – 1976. – 420, [3] lpp.
- 3.sēj. : 1920-1940 / sast. Ā.Brempele, Ē.Flīgere, D.Ivbule, L.Lāce, M.Lazdiņa.
- 1.d. – 1988. – 732, [2] lpp.
- 2.d. : Palīgrādītāji. – 1989. – 412, [2] lpp.
- 4.sēj. : 1940-1945 / sast. Ē.Flīgere; Latvijas Akad. bibl. – 1995. – 414, [1] lpp.
34. Latviešu rakstniecības rādītājs : J.Misiņa “Latviešu rakstniecības rādītāja” 1. un 2. sēj. papild. (1585-1919), 1.sēj. turp. (1911-1919) : bibliogr. rād. / sast. G.Štāle, Dz.Zaķe, M.Kadiķe; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1998. – 692 lpp.
35. Latviešu zinātne un literatūra : periodikā iesp. rakstu rād., [1763-1907] / A.Ģinters. – Rīga : Kultūras fonds, 1926-1940.
36. Latviešu zinātne un literatūra, [1908-1916] : periodikā iesp. rakstu rād. / Latvijas Nacionālā bibl. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1963-1997. – 1908-1909 virstit. : LPSR Valsts bibl.; 1910-1914 – V.Lāča LPSR Valsts bibl.

37. Latviešu zinātne un literatūra : 1. period. izd. iesp. rakstu sist. satura un alf. autoru rād., [1920-1936]. 2. ... gadā iznākušo grām. rād., [1920-1926]. – Rīga : Valsts bibliotēka, 1920-1942. – Ar 1925. g. nos. : “Latvijas zinātne un literatūra”.

38. Latvijas Preses hronika : nacionālās bibliogr. rād. / Latvijas Nacionālā bibl. Latvijas Bibliogr. inst. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibl., 1957 - Līdz 1989. g. nos. : Latvijas PSR hronika; pārējos izd. sk. : Bibliogrāfisko palīglīdzekļu rādītājs par Latvijas PSR / sast. O.Pūce. – Rīga, 1974, Nr. 32, 33, 34, 62.

39. Latvijas Rakstnieku savienība divos gados, 1990-1991 : inform. pārskats par nozīmīgākajām lit. publ. / sast. R.Kluce, H.Zvirbule. – Rīga, 1992. – 88 lpp.

40. Latvijas Rakstnieku savienība divos gados, 1992-1993. – Rīga : Rakstnieku savienība, 1994. – 116 lpp.

41. Latvijas Rakstnieku savienība divos gados, 1994-1995. – Rīga : Rakstnieku savienība, 1996. – 140, [13] lpp.

42. Latvijas Rakstnieku savienība divos gados, 1996-1997. – Rīga : Latvijas Rakstnieku savienība, 1998. – 133, [1] lpp.

43. Meklēsim rakstos! : (20. un 30. gadi) : bibliogr. rād. / sast. A.Vanaga; Latvijas Nacionālā bibl. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka. – 1994. – 40 lpp.

44. Meklēsim rakstos! – II : [latviešu trimdā izdotās grāmatas] : bibliogr. rād. / sast. A.Vanaga; Latvijas Nacionālā bibl. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 1996. – 55 lpp.

45. Misiņš J. Latviešu rakstniecības rādītājs : 2 d. – Rīga, 1924-1937.

[1.] : (1585-1910) – Rīga : Latviešu grāmatu tirgotāju un izdevēju biedrība, 1924. – XVI, 744 lpp.

2. : 1585-1925. – Rīga : Kultūras fonds, 1937. – XIII, 1141 lpp.

46. [Seile] Seiļ V. Grāmatas Latgales latviešiem : latgaliešu dialektā izdoto grām. hronoloģiskais, sistemātiskais aut. un izd. rād. (1585-1936) – Rīga : Valters un Rapa, 1936. – 600 lpp.

47. Valsts bibliotēkas biļetens : latv. bibliogr. žurn., [1927-1943]. – Rīga : Valsts bibliotēka, 1927-1944.

48. **Alfreds Amtmanis-Briedītis** : biobibliogr. rād. / sast. C.Caune; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1979. – 128 lpp., 1 lp. ģīm. – (Padomju Latvijas aktieri – PSRS Tautas skatuves mākslinieki).

49. **Krišjānis Barons** (1835-1923) : biobibliogr. rād. / sast. O.Pūce; Latvijas Valsts bibl. Letonikas nod. – Rīga : Latvijas Valsts bibliotēka, 1990. – 173 lpp., 1 lp. ģīm.

50. **Lilīta Bērziņa** : biobibliogr. rād. / sast. C.Caune; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1983. – 142 lpp., 1 lp. ģīm. – (Padomju Latvijas aktieri – PSRS Tautas skatuves mākslinieki).

51. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Gunārs Čipēns** : biobibliogr. / sast. G.Štāle, Dz Zaķe, I.Zaure; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1993. – 193, [2] lpp., 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

52. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Gunārs Duburs** : biobibliogr. / sast. A.Sausiņš, E.Kazušs, I.Eglīte; Latvijas Organiskās sintēzes inst., Latvijas Akad. bibl. – Rīga :

Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1994. – 216, [2] lpp. : il. – (Latvijas zinātnieki).

53. **Roberts Eidemanis**, 1895-1937 : biobibliogr. rād. / sast. V.Žukovska; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1979. – 101, [1] lpp. – (Latviešu revolucionārie rakstnieki).

54. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Freimanis** : biobibliogr. / sast. G.Štāle; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1995. – 194, [4] lpp. : 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

55. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Elmārs Grēns** : biobibliogr. / sast. I.Eglīte; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1995. – 116, [3] lpp., 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

56. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Alfons Krogeris** (1923-1989) : biobibliogr. / sast. V.Kocere, Z.Kikuste, J.Šinka; Latvijas Zinātņu akad. Fizikālās enerģētikas inst., Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1994. – 123, [1] lpp., 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

57. **Linards Laicens** : biobibliogr. rād. / sast. K.Celmiņa, A.Turlaja; Latvijas Valsts bibl. Letonikas nod. – Rīga : Latvijas Valsts bibliotēka, 1989. – 219 lpp., 1 lp. ģīm. – (Latviešu revolucionārie rakstnieki).

58. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Egons Lavendelis** : biobibliogr. / sast. I.Krūmiņa, L.Valnere, S.Pogule; Rīgas Tehniskā universitāte. Zinātniskā bibl., Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1994. – 151, [3] lpp., 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

59. Latvijas Zinātņu akadēmijas ārzemju loceklis **Dītrihs Andrejs Lēbers** : biobibliogr. / sast. M.Kadiķe, G.Štāle, Dz.Zaķe; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1997. – 274 lpp. : ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

60. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Edmunds Lukevics** : biobibliogr. / sast. I.Krūmiņa; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1996. – 281, [2] lpp., 1 lp. ģīm. – (Latvijas zinātnieki).

61. Profesors **Augusts Milts** : biobibliogr. rād. / sast. Z.Alika; Latvijas Universitāte. Bibliotēka. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1993. – 31, [1] lpp. – (Latvijas Universitātes zinātnieki).

62. **Jānis Osis** : biobibliogr. rād. / sast. C.Caune; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1981. – 107 lpp., 1 lp. ģīm. – (Padomju Latvijas aktieri – PSRS Tautas skatuves mākslinieki).

63. Profesors **Jānis Porietis** : person. bibliogr. rād. / sast. D.Paukšēna, V.Lagzdiņa; P.Stučkas Latvijas Valsts universitāte. Zinātniskā bibl. – Rīga : Latvijas Valsts universitāte, 1986. – 105 lpp., 1 lp. ģīm. – (P.Stučkas LVU zinātnieki).

64. Egle K. **Jānis Poruks** : lit. rād., 1888-1975 / rād. iesp. sagat. V.Lūkina, Ā.Brempele; papild. sast. I.Andersone; LPSR Zinātņu akad. Fundamentālā bibl. – Rīga, 1977. – 442 lpp.

65. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Edgars Siliņš** : biobibliogr. / sast. L.Taure; Fizikālās enerģētikas inst., Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1997. – 147 lpp. : il. – (Latvijas zinātnieki).

66. **Eduards Smilģis** : biobibliogr. rād. / sast. C.Caune; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1978. – 144 lpp. – (Padomju Latvijas aktieri – PSRS Tautas skatuves mākslinieki).

67. Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis **Jānis Stradiņš** : biobibliogr. / sast. I.Andersone, G.Štāle, Dz.Zaķe; Latvijas Akad. bibl. – Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1993. – 299, [4] lpp. : il. – (Latvijas zinātnieki).

68. **Eduards Veidenbaums**, 1867-1892 : biobibliogr. rād. / sast. S.Sirsone; V.Lāča LPSR Valsts bibl. Zin. metod. un bibliogr. darba nod. – Rīga : LPSR Valsts bibliotēka, 1978. – 145 lpp. – (Latviešu revolucionārie rakstnieki).

69. Komponists **Jāzeps Vītols** : bibliogr. / sast. K.Egle; LPSR Zinātņu akad. Val. un lit. inst. – Rīga: LPSR Zinātņu akadēmijas izdevniecība, 1963. – 211, [1] lpp.; 1 lp. ģīm.

70. Bibliogrāfija : [laikrakstā “St.Petersburger Zeitung” publicētie J.Vītola raksti] // **Vītols J.** Raksti / sast. un koment. aut. V.Muške. – Rīga, Latvijas Valsts izdevniecība, 1964. – [289.-328.] lpp.

71. Dr. habil. hist., Dr. hist. h. c. prof. **Teodors Zeids** (1912-1994) : biobibliogr. / sast. A.Ozoliņa; Latvijas Universitāte. Latvijas vēstures institūts. – Rīga : Latvijas Vēstures institūts, 1997. – 45, [2] lpp., 1 lp. ģīm.

72. A bibliography of **James Joyce** studies / R.H.Deming. – Kansas : University of Kansas Libraries. – 1964. – 180 p.

Bibliotēkzinātnes un informācijas katedrā
izstrādātie diplomdarbi un bakalaura darbi

73. **Miervaldis Birze** : bibliogr. : diplomdarbs /
L.Čerņavska; zin. vad. A.Plance. – Rīga, 1973. – 133 lpp.

74. **Anšlavs Eglītis** : bibliogr. rād. : diplomdarbs /
L.Gronska; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1991. – 218 lpp.

75. **Indra Gubiņa** : zin. bibliogr. rād. : bakalaura darbs /
M.Marcinkeviča; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1998. – 108 lpp.

76. **Gunars Janovskis** : bibliogr. rād. : diplomdarbs /
A.Bundze; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1994. – 111 lpp.

77. **Jānis Klīdzējs** : bibliogr. rād. : diplomdarbs /
A.Ķempele; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1994. – 158 lpp.

78. **Vilis Veldre** : bibliogr. rād. : bakalaura darbs /
I.Ivanova; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1997. – 138 lpp.

79. **Māra Zālīte** : biobibliogr. rād. : diplomdarbs /
D.Praškeļeviča; zin. vad. R.Šenberga. – Rīga, 1993. – 166 lpp.

Teorētiskā un metodiskā literatūra bibliotēkzinātnē un bibliogrāfijas zinātnē

80. Rožkalne A. Rakstnieku biogrāfiju datu bāze : iespējas
un perspektīvas // Misiņa bibliotēkas 110 gadu jubilejas
zinātniskā konference. Rīga, 1995. g. 19. sept. : rakstu krāj. –
Rīga : Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, 1995. – 69.-76. lpp.

81. Info to go : planning library guides // Maxymuk J. Using
desktop publishing to create newsletters, handouts, and Web
pages. – New York; London, 1997. – P. 123-133.

82. The humanities and the library. / ed by N.Couch, N.Allen. – 2nd ed. – Chicago; London, 1993. – 320 p.

83. Библиография художественной литературы и литературоведения. – Москва : Книга, 1985. – 335 с. – В содерж. : Гл. 9. Методика составления научно-вспомогательных литературно-библиографических пособий. – С.150-179.

84. Мамонтов А.В. Краеведческая библиография / А.В.Мамонтов, Н.Н.Щерба. – 2-е изд., доп. и перераб. – Москва : Книжная палата, 1989. – 215 с. – В содерж. : 2.5. Особенности методики библиографирования краеведческой литературы. – С. 133-148.

Pārējā citētā un pieminētā literatūra

85. Aktuālas problēmas latviešu literatūras zinātnē : zin. konf. : tēžu krāj. – Liepāja, 1996. – 24 lpp.

86. Bērziņš U. Pieminekļis kazai : dzejoļi. – Rīga : Liesma, 1980. – 74 lpp.

87. Birze M. Trīspadsmīt mēneši : dienasgrām. – Rīga : Preses nams, 1996. – 167, [1] lpp.

88. Cimdiņa A. Iztikas minimums bez dienišķās maizes : 1990. gada proza // Kritikas gadagrāmata. – 1992. – 19. [laid.] – 35.-51. lpp. – Saturā : [Arī par I.Ziedoņa “Tutepatās” un “Mūžības temperaments”]. – 44.-48. lpp.

89. Feminisms un literatūra : rakstu krāj. / sast. un iev. aut. A.Cimdiņa. – Rīga: Zinātne, 1997. – 158 lpp.

90. Grigulis A. Labvakar, Kamila! : epistulāras eņides par literatūru, teātri un dzīvi : 1. un 2. grām. – Rīga : Liesma, 1984. – 324, [5] lpp.

91. Ilzes pasaulē : rakstu krāj. : I.Šķipsnas piemiņai, 1928-1981. – [Bruklina] : Grāmatu draugs, 1984. – 319, [1] lpp. : il.

92. Īvāns D., Snips A. Par Daugavas likteni domājot // Literatūra un Māksla. – 1986. – 17. okt.

93. Latviešu literatūras vēsture : 6 sēj. / L.Bērziņa virsred. – Rīga, 1935-1937. – 1.-6. sēj.

94. Latviešu literatūras vēsture : 3 sēj. / Latvijas Zinātņu akad. Lit., folkloras un mākslas inst. – Rīga : Zvaigzne ABC, 1998-1999. – 1.-2. sēj.

95. Liepiņš H. Manas dzīves skatuve. – Rīga : Māksla, 1991. – 159 lpp. : il.

96. Liepiņš H. Pēr, tu melo. – Rīga : Preses nams, 1997. – 184, [1] lpp. : il.

97. Materiāli par radošajiem meklējumiem 20. gadsimta latviešu literatūrā / sast. A.Rožkalne; B.Tabūna priekšv. – Rīga : Zinātne, 1996. – 86 lpp.

98. Mīlestības tuvskati : Mirdzas Ķempes un Erika Ādamsona sarakste. – Rīga: Pils, 1998. – 205, [1] lpp. : il.

99. Rožkalne A. Kārlis Zariņš – mistifikācijas un īstenība // Materiāli latviešu literatūras vēsturei. – Rīga : Zinātne, 1992. – 23.-33. lpp.

100. Siliņš J. Latvijas māksla, 1800-1914 : 2 sēj. – Stokholma, 1979-1980. – 1.-2. sēj.

101. Siliņš J. Latvijas māksla, 1915-1940 : 2 sēj. – Stokholma, 1988-1990. – 1.-2. sēj.
102. Skujiņš Z. Jātņieks uz lodes : (pagātne, tagadne, nākotne). – Rīga : Preses nams, 1996. – 246, [2] lpp. : il.
103. Skujiņš Z. Sarunas ar jāņtārpiņiem : (no bezmiega melnrakstiem). – Rīga : Preses nams, 1992. – 238, [1] lpp. : il.
104. Stradiņš J. Cilvēki, eksperimenti, idejas : dažu slavenu fiziķu, ķīmiķu darbības apceres. – 2. izd. – Rīga : Zinātne, 1965. – 270 lpp., 7 lp. ģīm. : il.
105. Stradiņš J. Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi. – Rīga : Zinātne, 1982. – 395 lpp. : il.
106. Stradiņš J. Ķīmiķi, kuru vārdi jāzina. – Rīga : Zvaigzne, 1967. – 132 lpp. : ģīm.
107. Stradiņš J. Lielā zinātnes pasaule un mēs. – Rīga : Zinātne, 1980. – 287 lpp. : il.
108. Valeinis V. Ievads literatūrzinātnē. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. – 353 lpp.
109. Valerijai Seilei – 100 / sast. E.Vaivode. – Daugavpils : Daugavpils pedagoģiskais institūts, 1991. – 175 lpp.
110. Vārdaune Dz. Vien mīlestību, mīlestību iznīcība saudzē // Karogs. – 1998. – Nr. 12. – 147.-152. lpp. – Rec. grām. : Eglītis A. Roka roku rokā tur. – Rīga: Daugava, 1997. – 178, [2] lpp.
111. Vāvere V. “Dzelmes” grupa un tās nozīme latviešu literatūrā // Materiāli par latviešu literārajiem grupējumiem. – Rīga : Zinātne, 1993. – 6.-24.lpp.

112. Vētra M. Div' dūjiņas : romāns. – Rīga : Artava, 1991. – 169, [1] lpp. : il.

113. Vētra M. Karaļa viesi : bēgļa atmiņas. – Rīga : Liesma, 1992. – 270 lpp.

114. Vētra M. Mans Baltais nams : [atmiņu romāns] : pirmizd. Latvijā. – Rīga : “Teātra anekdošu” apg., 1991. – 249 lpp. : ģīm.

115. Vētra M. Rīga toreiz ... : atmiņas. – Rīga : Liesma, [1994]. – 310, [1] lpp. : portr.

116. Vētra M. Sestā kolonna : [atmiņu grām.] – Rīga : Liesma, 1993. – 222, [2] lpp.

117. Zālītis J. Valdemāra Kārklīņa esejas “Laika Mēnešrakstā” // Materiāli latviešu literatūras vēsturei. – Rīga : Zinātne, 1992. – 68.-73 lpp.

118. Zeiferts T. Latviešu rakstniecības vēsture. – Rīga : Zvaigzne, 1993. – [1.-2. d.]. – 505, [1] lpp.

119. Zeiferts T. Latviešu rakstniecības vēsture. – 2. izd. – Rīga : A.Gulbis, 1934. – 3. d. – 605 lpp.

120. Zigmonte D. Dagnija : Dagnijas Zigmontes jaunības sapņi un mīlestība dienasgrāmatās. – Rīga : Likteņstāsti, 1998. – 331, [1] lpp.

121. Zigmonte D. Dagnija : Dagnijas Zigmontes dienasgrāmatu 2. d. (1953-1964). – Rīga : Likteņstāsti, 1999. – 201, [1] lpp.

122. Zvaigžņu sega : rakstu krāj. prof. L.Bērziņa piemiņai. – [Bruklina] : Grāmatu draugs, 1967. – 327, [1] lpp., [16] lpp. il.

Biobibliogrāfiskā rādītāja “Krišjānis Barons” saturs [49].

S.Viese. Skan Krišjāņa Barona vārds.....	5
I. K.Barona darbi.....	12
Grāmatas.....	12
Periodiskajos izdevumos un krājumos.....	15
Publicistika. Populārzinātniski raksti.....	15
Tulkojumi.....	22
Daiļliteratūra.....	23
Atmiņas.....	35
Darbi folkloristikā.....	37
“Latvju dainas”.....	37
Raksti “Latvju dainās”.....	44
Pārējie raksti.....	47
Sarakste.....	48
II. Literatūra par K.Baronu.....	50
Vispārīga satura materiāli.....	50
Grāmatas.....	50
Periodiskajos izdevumos un krājumos.....	54
Literatūra par “Latvju dainām”.....	93
Grāmatas.....	93
Periodiskajos izdevumos un krājumos.....	94
Dainu atdzejošana problēmas.....	111
Laikabiedru atmiņas.....	112
K.Barona piemiņas saglabāšana.....	115
Piemiņas vietas.....	115
K.Barona atcerei veltītie pasākumi.....	118

Veltījumi.....	143
Dzeja.....	143
Dziesmas.....	150
Proza. Dramaturģija.....	150
Tēlotāja māksla.....	152
Bibliogrāfiskie līdzekļi un komentāri.....	156
Palīgrādītāji.....	159
K.Barona darbu rādītājs.....	159
Personu rādītājs.....	164

Biobibliogrāfiskā rādītāja “Eduards Veidenbaums” saturs [68].

Priekšvārdi.....	5
I. Eduarda Veidenbauma darbi	
Kopoti raksti.....	14
Izlases.....	22
Dzeja.....	24
Grāmatas.....	24
Krājumos un periodikā.....	37
Populārzinātniski raksti.....	57
Atdzejojumi.....	58
Tulkojumi.....	62
Sarakste.....	62
Dziesmas ar E.Veidenbauma vārdiem.....	63
II. Literatūra par Eduardu Veidenbaumu	
Vispārīga satura materiāli.....	65
E.Veidenbauma sabiedriski politiskie un filozofiskie uzskati.....	103
E.Veidenbauma darbu izplatība un ietekme.....	106
Atmiņas.....	109
E.Veidenbauma piemiņas saglabāšana.....	111
E.Veidenbauma memoriālais muzejs “Kalāči”	112
Atceres dienas.....	114
E.Veidenbauma simtgade.....	116
Dzejas un mūzikas dienas “Kalāčos”.....	120
E.Veidenbauma literārā prēmija.....	120

E. Veidenbauma tēls literatūrā un mākslā	
Literatūrā.....	121
Teātra mākslā.....	123
Tēlotājā mākslā.....	124
Veltījumi	
Dzeja.....	126
Proza.....	130
Bibliogrāfiskie līdzekļi un komentāri.....	130
Papildinājumi.....	132
Palīgrādītāji.....	135
E. Veidenbauma darbu palīgrādītājs.....	135
Personu palīgrādītājs.....	139

Biobibliogrāfiskā rādītāja "Linards Laicens" saturs [57].

Linards Laicens.....	7
I. Linarda Laicena darbi	
Raksti. Izlases.....	13
Dzeja.....	21
Proza.....	50
Dramaturģija.....	71
Kinoscenārijs.....	73
Ceļojumu apraksti.....	74
Raksti	
Par literatūru.....	76
Par sabiedriski politiskiem jautājumiem.....	87
Runas Latvijas Republikas Saeimā.....	99
Par kultūras jautājumiem.....	103
Par teātri.....	106
Par tēlotāju mākslu.....	110
Par mūziku, kino un fotogrāfiju.....	112
Par presi.....	113
Par pedagogiju.....	115
Par valodniecību.....	116
Par dažādām tēmām.....	117
Sarakste.....	120
Tulkojumi	
Dzeja.....	121
Proza.....	124
Dramaturģija.....	130
L.Laicena sastādītās un rediģētās grāmatas.....	131
L.Laicena parakstītie materiāli.....	132

Dziesmas ar L.Laicena vārdiem.....	133
Skaņu ieraksti.....	134
II. Literatūra par Linardu Laicenu	
Vispārīga satura materiāli.....	135
Par L.Laicena dzeju.....	167
Par L.Laicena prozu.....	168
Par L.Laicena dramaturģiju.....	170
Laikabiedru atmiņas.....	171
L.Laicena piemiņai.....	175
L.Laicenam veltītie daiļliteratūras un mākslas darbi	
Dzeja.....	180
Proza.....	183
Tēlotāja māksla.....	183
Bibliogrāfiskie līdzekļi.....	184
Palīgrādītāji	
L.Laicena darbu palīgrādītājs.....	186
Personu palīgrādītājs.....	210
L.Laicena pseidonīmi un kriptonīmi.....	218

133
134
135
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192

Ruta Šenberga

Zinātniskie personālie bibliogrāfiskie rādītāji

Redaktore Ildze Krontāle	116
Datorsalikums MS Word for Windows – Alda Ramāne	117
Korektore Ruta Šenberga	120
Reg. apl. Nr.2-0266. 8,5 izdevn.l. Metiens 500 eks.	121
Nodots iespiešanai 11.04.2000.	124
Iespiests tipogrāfijā “Nipo NT”	130
Rīgā, Pērnavas ielā 47	131
tel. 7311622	132

2,45

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0300033393

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPĻĀRS**

2000-4
L 121